



somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 33 • SAYI: 309 • TEMMUZ 2026 • ISSN:2791-9595



Zikrullah ile
Huzur'da Durup
Huzura Ermek

Ali AKPINAR

Saadet Mülkü
Sultanı

Vedat Ali TOK

Yûnus'un Dilinden
Ölüm Gerçeği

Ali YILMAZ

Kültür ve
Medeniyetimiz İçinde
Çırağan Sarayı

M. Nihat MALKOÇ

Yedikule
Hisarı

Resul KESENCİLİ

ISSN:2791-9595



9 771302 080076 00267

DİVÂN-I HULÛSÎ

MOBİL

UYGULAMASI

YAYINLANDI!



20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

Oku - İncele - Dinle

Fihrist - Arama

Sözlük - Kelimeler

Dîvân Radyo

Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.



ANDROID & IOS İNDİR



ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSÎ EFENDİ VAKFI



Mermerin Hafızası, Boğaz'ın Şiiri: Çırağan

İstanbul'un kalbinde, dalgaların ritmiyle mermerin suskunluğunu buluşturan öyle mekânlar vardır ki, onlar sadece mimarî birer gövde değil; zamanın, edebiyatın ve insan rûhunun taşâ bürünmüş hâlidir. Bu mekânların başında, adı gibi asırlardır bir meşale misali Boğaz'ın sularını ve tarihin sayfalarını aydınlatan Çırağan Sarayı gelir.

“Çırağan” kelimesi, lügatte “ışıklar” anlamına gelir. Lâle Devri'nin o rüya gibi kandil şenliklerinden, Boğaz'a vuran ay ışığından süzülüp gelen bu isim, edebiyatımızda her zaman şatafatın olduğu kadar, geçiciliğin ve hüznü bir estetiğin de sembolü olmuştur. Çırağan, sadece padişahların ikametgâhı değil; Şair Nedim'in şarkılarından mülhem neşenin, ardından gelen fırtınalı asırların ve nihayetinde küllerinden doğan bir hafızanın mekânsal karşılığıdır.

Sultan Abdülaziz Han döneminde, mimar aile Balyanların eliyle şekillenen bu âbedevî yapı, edebiyatımızdaki “Doğu-Batı” sentezinin mimarîdeki en görkemli tezâhürüdür. Barok ve Rokoko tarzının hatları, İslâm sanatının mukarnasları ve geometrik tezyinatıyla bu sarayda evlenir. Sütun başlıklarındaki zarâfet, mermer işçiliğindeki derinlik, âdeta taşâ yazılmış bir kaside gibidir.

Ancak edebiyatçı için Çırağan'ın asıl câzibesini, sunduğu bu görsel şölenden ziyâde, taşıdığı derin trajedidir. Sanat ve edebiyat, her zaman mükemmelden ziyâde yarım kalana, kırılğan olana ve hüznü meyleder. Çırağan da Türk tarihinin ve edebiyatının en hüznü dekorlarından biridir.

1910 yılının o soğuk Ocak gününde çıkan yangın, sadece bir sarayı değil, âdeta koca bir hafızayı küle çevirmiştir. Meclis-i Mebûsan olarak kullanılan sarayın çatısından yükselen alevler, sadece duvarları yakmamış; Sultan V. Murad'ın çileli uzun yıllarını, sarayın kütüphanesindeki nâdîde el yazması eserleri ve yaşanmışlıkları da yutmuştur.

“Geriye sadece dilsiz sütunlar, kararmış mermerler ve Boğaz'ın sularına gömülen bir imparatorluk rüyası kalmıştır.”

Bu trajik yangın, Tanpınar'ın dünyasındaki “huzursuzluğun”, Yahya Kemal'in şiirlerindeki “kaybolan şehre duyulan hasretin” somut bir vesikasıdır. Çırağan, bir dönem o tantanalı, ışıklı günlerin öznesiyken; yangından sonra uzun yıllar boyunca harabe hâliyle şairlerin, yazarların melânkoli menbaı hâline gelmiştir. O dilsiz ve kararmış duvarlar, âdeta insanoğlunun üretkenliğine ve aynı zamanda yıkıcılığına tutulmuş edebî bir ayna olmuştur.

Bugün modern hayatın dinamizmi içinde yeniden ayağa kalkan, ışıklarını Boğaz'ın sularına saçmaya devam eden bir Çırağan var karşımızda. Fakat kültür ve edebiyat penceresinden bakanlar için o, sadece lüks bir mekân ya da turistik bir câzibe merkezi değildir.

Çırağan, edebiyatımızın geçiş koridorudur. Taşâ şekil veren eski ustaların sabrını, Lâle Devri'nin estetik arayışını, Tanzimat'ın çalkantılarını ve bir yangınla küle dönen ama asla yok olmayan kültürel mirasımızı fısıldar bize. Bizler bu derginin sayfalarında kelimelerle saraylar inşâ etmeye çalışırken, Çırağan'ın mermer sütunlarına bakıp zamanın rûhunu okumaya, taşın hafızasını edebiyatın diliyle canlı tutmaya devam edeceğiz. Çünkü saraylar yıkılsa da, küle dönse de, asıl “Çırağan” –yani o sönmeyen kültür ışığı– kelimelerin ve sanatın estetiğinde sonsuza dek yaşayacaktır.



Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 33 Sayı: 309 - Temmuz 2026

Yayın Tarihi: 01 Temmuz 2026

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
Hulusi KESKİNTEPE
Ayhan İŞÇEN

**Yönetim Yeri: Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık
Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş**
Zâviye Mahallesi Hulûsi Efendi Caddesi
No: 41
44700, Darende /MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

**Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil
Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:**



android



ios



12

İlâhî Terbiye Metodu Olarak Sabır

 Ramazan ALTINTAŞ

"Sabır, pasif bir boyun büküş değil; musîbetin ilk çarptığı anda dili isyandan, kalbi sitemden koruyan ve acıyı hissettiğinde bile adresini şaşımayıp Allah'a arz eden asil bir rûh mukavemetidir."



16

Zikrin Erdirici Gücü

 Kadir ÖZKÖSE

"Tasavvufî eğitimin temeli olan zikir; gösteriş ve taşkınlıktan uzak, kulun her an ilâhî gözetim altında olduğunu hissettiği derûnû, kalbi ve şuurlu bir kurbîyet yolculuğudur."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK /Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ /Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN /Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ /Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN
Prof. Dr. Hanifi ÜZÜM /Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL /Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK



22

Prof. Dr. Abdülmecit İslâmoğlu ile Hulûsi Efendi Konulu Röportaj

✍️ Musa TEKTAŞ

"Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin değerler dünyasını ve asil edebî mirasını rik'a hattıyla geleceğe taşıyan bu neşir, geçmişle gelecek arasında kurulmuş muazzam bir kültür ve hafıza köprüsüdür."



40

Kültür ve Medeniyetimiz İçinde Çırağan Sarayı

✍️ M. Nihat MALKOÇ

"19. yüzyılda Batı kökenli mimarî formlar ve yenilikçi esintilerle inşa edilen Çırağan Sarayı, Osmanlı medeniyetinin sanatsal ve kültürel açıdan Batı'ya evrilisinin en ihtişamlı nişanelerinden biridir."



62

Yedikule Hisarı

✍️ Rasul KESENCELİ

"Bizans'ın ihtişamlı Altın Kapı'sını çevreleyen ve Fâtihten Sultan Mehmed'in eklettiği kulelerle bugünkü çehresini kazanan Yedikule Hisarı, asırlar boyunca devlet hazinesine, stratejik arşivlere ve uluslararası diplomasinin kritik mahkûmiyetlerine ev sahipliği yapmıştır."

Mermerin Hafızası, Boğaz'ın Şiiri: Çırağan	1
Kemal DEMİR	
Zikrullah İle Huzur'da Durup Huzura Ermek	6
Ali AKPINAR	
Adı Güzel Allah'ım.....	11
Bestami YAZGAN	
İlâhî Terbiye Metodu Olarak Sabır.....	12
Ramazan ALTINTAŞ	
Zikrin Erdirici Gücü.....	16
Kadir ÖZKÖSE	
Canım Kurban Allah'a	21
Yusuף DURSUN	
Prof. Dr. Abdülmecit İslâmoğlu ile Hulûsi Efendi Konulu Röportaj	22
Musa TEKTAŞ	
Yûnus'un Dilinden Ölüm Gerçeği.....	28
Ali YILMAZ	
Yakarışlar	32
Mahmut KAPLAN	
Saadet Mülkü Sultanı	36
Vedat Ali TOK	
Ebrûcu.....	39
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Kültür ve Medeniyetimiz İçinde Çırağan Sarayı	40
M. Nihat MALKOÇ	
Selâmünaleyküm	45
Celalettin KURT	
İtimadin Kaybolması.....	46
Enbiya YILDIRIM	
Osmanlı'yı ve İslâm Dünyasını Parçalayan Dinamit	52
İsmail ÇOLAK	
Hurma Ağacı ve Meyvesi.....	58
Oğuzhan AYDIN	
Irak Seveda	61
Satılmış ŞEN	
Yedikule Hisarı	62
Rasul KESENCELİ	
Şarköylü Fahrî Ahmed Efendi ve Hakk'a Vuslat Yolunu Tasviri.....	66
Fatih ÇINAR	
Gerektir	69
Ekrem KAFTAN	
Ömrüne Yemin Olsun Ey Nebi.....	70
Hamit DEMİR	
Zikir	73
Halil GÖKKAYA	
Dervişlik İnce Müslümanlıktır.....	74
Yusuף HALICI	
Rahmet ve Merhamet Sırrı.....	76
Aydın BAŞAR	
Bir Gül	79
Hasan ÖZÇELİK	
Küçük Kalplere Yüklenen Büyük Sorumluluk	80
Erol AFŞİN	
Babacığım	83
Ahmet Sami BENLİ	
Tıp Tarihimizde Büyük Öncü Hekim Kırımlı Aziz Bey	84
M. Nuri YARDIM	
Ensâr İle Muhâcirin Kardeşliği.....	88
Ali ÖZKANLI	
Besmele.....	91
İsmail Adil ŞAHİN	



صَفَايِ عَشِقْرِ عَالِمِ دَلِ صَافِي صَفَا بَوطَازِ صَفَايِ عَشِقِي كَيْمِ بَوطَازِ سَهِ دَلِ دَرْدِه دَوَا بَوطَازِ
لَبِ غَنَدَانِ يَارِدِنِ دَرْدِه جَانِه بَر دَوَا اَوْ قَدَمِ مَگَرِ كَيْمِ سَهْوَا مَحْسُوسِ دَرْدِ اَرْتَبِرِ مِشِشِ جِهَادِه شَفَا بَوطَازِ
گُو کَلَمَ رُو عِلْمِ اَر زَوِي وَصَلِيلِه نَبَاهِ اَوْلِي گُو زَلَّزَلِي وَفَادِرِ کِبْسَه اَنَلَر دِنِ وَفَا بَوطَازِ
مِرَادِه اَز مَدِي فَر هَادِرِ مَجْنُونِ چِگِی فَر فَنَدِه بُو صَحْرَايِ فَنَادِرِ فَنَعْنِي جَسِدِ رِکِيمِ فَا بَوطَازِ
خَالِصِي اَوْلِ نِگَارِ کَامِ وَصَلِيلِه گُو لَمَ صَا مَه
کَز بَرَا دِيرِمِه بِنِ جَانِ وَصَلِ بَار اِبِلِه بَقَا بَوطَازِ

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Safâ-yı aşkız âlemde dil-i sâfi safâ bulmaz
Safâ-yı aşkı kim bulmazsa dil derde devâ bulmaz

2. Leb-i handân-ı yârdan derd-i câna bir devâ umdum
Meğerkim sehv imiş derd artırırımış cân şifâ bulmaz

3. Gönül meh-rûların ârzû-yı vashyla tebâh oldun
Güzeller bî-vefâdır kimse onlardan vefâ bulmaz

4. Murâda ermedi Ferhâd u Mecnûn geçdi fıratle
Bu sahrâ-yı fenâdır kangı şeydir kim fenâ bulmaz

5. Hulûsî ol nigârın kâm-ı vashyla gülem sanma
Ki zirâ vermeyen cân vasl-ı yâr ile bekâ bulmaz



Nesre Çeviri



1. Aşkın bütün kötülüklerden arılaştırdıklarındanız, bu âlemde temiz, arı gönül neşe bulmaz. Ancak gönül, aşkın saflığını bulamazsa derdine çare de bulamaz.

2. Sevgilinin gülen, konuşan dudağından, gönül derdine bir çare umdum, meğer hata yapmışım, çünkü o dert artırırımış, gönle şifa olmazmış.

3. Ey gönül! Ay yüzlü güzellere kavuşma arzusuyla mahvoldun; güzeller sözünde durmaz, kimse onlardan vefa görmez.

4. Ne Ferhat ne de Mecnûn arzularına kavuşamadılar, ömürleri ayrılıkla geçti. Bu dünya âlemi sonu yokluk olan bir çöldür; burada yok olmayan nesne yoktur.

5. Ey Hulûsî! O sevgiliye kavuşarak yüzüm güler sanma, zira canını feda etmeyen, sevgiliye kavuşmakla bakî olmaz.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak



Zikrullah İle Huzur'da Durup Huzura Ermek



“Kâmil anlamda zikir; dilin O'nu anması, kalbin şüphelerden arınması ve bedeninin O'nun ölçülerine göre hareket etmesiyle oluşan muazzam bir gönül birliğidir.”

Kur'ân'ın pek çok âyetinde ısrarla üzerinde durduğu zikir, Yüce Allah'ı tanıma, O'nu anma, O'nunla olma, O'nu hesaba katarak yaşama sanatıdır. Zikir, Yüce Allah'a yakın olma, kendini O'na adama coşkusu içerisinde olan peygamberlerin ve seçkinlerin yoludur.

Zikir, lisan ve gönül diliyle anmak, hatırlamak ve gündemde tutmaktır. Onu zihinde ve gönülde hazır edip dille dış dünyaya duyurmaktır. Bir şeyi hatırlamak ya onu unuttuktan sonra olur ya da unutmadığı hâlde sürekli onu hatırd tutmak ve tekrarlamakla olur. Gerçek anlamda Allah'ı zikir, dil, kalp ve bedenle olur. Şöyle ki; dil en güzel isim ve sıfatlarıyla O'nu anmalı, O'nu yüceltmeli, O'nun kelâmını okumalı ve O'na yalvarıp yakarmalıdır. Kalp, Yüce Allah'ın varlığı ile ilgili tüm şüphelerden arınarak O'nu yüceltmeli, O'nun nimetlerini ve hikmetlerini düşünmeli, O'nun sevgisiyle dolmalı, O'nun rahmetini umup azabından korkmalıdır. Beden de tüm organlarıyla O'nun ölçülerine göre hareket etmeli, O'nun emirlerini yapıp yasaklarından kaçmalıdır. Bunlardan biri eksik olursa, zikir de eksik olur. Kâmil anlamda zikir, dil, gönül ve beden işbirliği ile yapılan zikirdir.

Kur'ân'ın bir adı da Zikir'dir. Çünkü O, bize Yüce Rabbi hatırlatan, O'nu en doğru biçimde tanıtan ve O'nu en güzel şekilde hatırlayıp anmamızın yolunu gösteren kitaptır: *"İşte bu, indirdiğimiz bir mübarek zikirdir."* *"Benim zikrimden yüz çeviren bilsin ki, onun dar bir geçimi olur ve kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz. O zaman: 'Rabb'im! Beni niçin kör olarak haşrettin, oysa ben gören bir kimseydim.' der. Allah: 'Böyledir, âyetlerimiz sana gelmişti de sen onları unutmuştun, bugün de öylece unutulursun.' der."*

Kur'ân'a göre kulun Rabb'in huzurunda durduğu namaz da zikir olarak tanımlanmıştır. Çünkü namaz Allah'ı hatırlayanın kıldığı ve huzurda durup duâ ve zikirlerle O'nu andığı bir eylemdir: *"Kitap'tan sana vahyolunanı oku; namaz kıl; muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenalıktan alıkor; Allah'ı anmak en büyük şeydir!*

"Verde, gökte, canlı ve cansız her şey kendi diliyle Allah'ı tesbih ederken; evrenin en şerefli varlığı olan insanın O'ndan gafil kalması yakışık almaz."

Allah yaptıklarınızı bilir." "Beni anmak için namaz kıl."

Gönülden Allah'ı hatırlamak ve O'nu dille anmak da zikirdir: *"Rabb'ini çok an, akşam sabah hamd et."* *"Ey inananlar! Allah'ı çok anın. O'nu sabah akşam tesbih edin."*

Allah'ı zikir, O'nu anma dille, kalple ve organlarla olur. Dille zikir, O'nu en güzel isim ve sıfatlarıyla anmak, O'nu yüceltmek, O'nu tesbih etmektir. Kalple zikir ise, O'nun zât ve sıfatlarına delâlet eden şeyleri düşünmek, Onun emir-yasak, müjde ve tehditlerini düşünüp O'nun istekleri doğrultusunda olmaya ve kalmaya niyet etmek, Allah'ın yaratıklarındaki ilâhî sırları düşünmekle olur. Organların zikri ise, onları Allah'a itaat, O'nun yolunda kullanmaktır. İşte *"Allah'ı zikre koşun."*, *"Siz beni anın ki, ben de sizi anayım."* âyetleriyle Yüce Rabb'imiz zikretmemizi emreder. Bunlardan son âyet şöyle anlaşılmıştır: *"Siz nimetlerimle beni anın, ben de rahmetimle sizi anayım. Siz dua ederek beni hatırlayın, ben de nimetlerimi size sunarak sizi hatırlayayım. Siz dünyada beni anın, ben de âhirette sizi anayım. Siz yalnız kaldığınızda beni anın, ben de ıssız çöllerde yalnız bırakmayayım. Siz beni bollukta anın, ben de sizi sıkıntılı anlarda anayım. Siz beni taatle hatırlayın, ben de sizi yardımlarımla anayım. Siz beni ihlâs ve samîmiyetle anın, ben de sizi özel meclislerde anayım. Siz beni Rabliği öncelikle bana has kılarak anın, ben de son ânınızda size yardım ederek sizi anayım. Siz korku ve ümitle beni anın, ben de güven ve ihsanla sizi anayım. Siz beni sadakatle anın, ben de sizi mülayemetle anayım. Siz beni tevbelere anın, ben de*



günahlardan sizi arındırarak anayım. Size benim yolumda çalışıp çabalayarak beni anın, ben de sizi başarı ve hidâyete çıkararak anayım. Siz şükürle beni anın, ben de nimetlerimi artırarak sizi hatırlayayım. Siz, sıkıntılara katlanarak beni anın, ben de mükâfatlandırarak sizi anayım. Siz bana güvenerek beni anın, ben de size yeterek, işlerinizi rast getirerek sizi anayım. Siz iyilik güzelliğeri işleyerek beni anın, ben de rahmetimle sizi kuşatarak sizi anayım. Siz beni tanıyın, ben de sizi başışlayayım.” Denildi ki, Yüce Allah’ın bizden yapmamızı istediği her şeyin bir sınırı, zamanı ve mazereti vardır, ancak zikir bunun dışındadır. O her zaman yapılır, yapılabildiği kadar yapılır ve akli başında olan herkes yapabilir/yapmalıdır.

Zikir, hiç kimsenin olmadığını sandığımız yerde dahi O’nun var olduğunun ve bizi görüp gözetlediğinin şuurunda O’ndan sakınmaktır. Kısaca zikir, başta peygamberlerin, sâlihlerin, velîlerin yani gönül adamlarının meşrebidir, mesleğidir, meziyyetidir, özellik ve güzelliğidir. Gönül adamları ise, her şeyleriyle O’nun olanlar,

O’nunla olanlar ve O’nun aşkıyla dolanlardır. “Benim namazım, ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir.” deyip O’na adananlardır. Onu seven, O’nun sevdiğini sevip onlara dost olan ve onların hizmetinde olmayı en şerefli görev sayanlardır. Onlar, hayatı dolu dolu yaşayanlar ve yetiştirdikleri güzel insanlarla, hayatlarında kendilerini çoğaltanlardır.

Her Şey Allah’ı Zikreder

Canlı cansız, evrende olan tüm her şey Allah der, O’na boyun eğer ve O’na teslim olurlar. Onların hepsi Allah der, ama bilinçli ama bilinçsiz; ama isteyerek ama istemeyerek. Tüm her şey O’na delâlet eder, varlığıyla O’nun varlığını ikrar eder. Her şeyin dili vardır. Her şey O’nundur, O’na muhtaçtır.

Gökler ve Yer Allah Der

Gökler ve yer. Allah’ın en büyük âyetlerinden ikisi. Sayısız nimet ve âyetlerle dolu iki âyet kümesi. Her biri için âlemlerin Rabbi tarafından belirli ölçüler konulmuş ve her biri o ölçülere

göre misyonlarını yerine getirirler. "Güneş ve ayın hareketleri bir hesaba göredir. Bitkiler ve ağaçlar O'nun buyruğuna boyun eğerler. O, göğü yükseltmiştir; dengeyi/ölçüyü koymuştur. Artık ölçüyü aşmayın."

"Yerde ve göklerdeki kimseler de, gölgeleri de, sabah akşam, ister (tav'an) istemez (kerhen) Allah'a secde ederler. "

"Sonra, duman hâlinde bulunan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne, İsteyerek (tav'an) veya istemiyerek (kerhen) buyruğuma gelin.' dedi. İkisi de, 'İsteyerek geldik.' dediler."

"Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih eder; O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Doğrusu O Halim olandır, bağışlayandır."

"O'nu, gök gürlemesi hamd ile, melekler de korkularından tesbih ederler."

"Göklerde ve yerde olanlar Allah'ı tesbih ederler. O güçlüdür, Hakîm'dir."

"Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ı tesbih ederler. O güçlüdür, Hakîm'dir."

Âyetlerde göklerde ve yerde olan tüm her şeyin Allah'ı tesbih ettiği anlatılırken hem mazî forum 'sebbeha/tesbih etti', hem de muzari forum 'yüsebbihu/tesbih eder' kullanılmıştır. Bu farklı anlatımlar göklerde ve yerde olan tüm her şeyin her zaman, her yerde ve her hareketlerinde devamlı olarak Yüce Allah'ı tesbih ettiklerini vurgulamaktadır. Yani onlar geçmişte de O'nu tesbih ederler, hâlde de. Onların tesbihi, geçici ve kesintili değildir.

Aslında gökler ve yerde olanların Allah'ı tesbih ettikleri anlatılırken, evrendeki en şerefli varlık olan insanın Allah'ı tesbih etmesi teşvik ve tahrik edilmektedir. Ey insan, yerler gökler Allah'ı tesbih ederken, en değerli varlık olarak senin O'nu tesbih etmemen, O'nu tanımaman sana yakışır mı? Sen, O'nu tesbih etmeye, O'nu tanımaya ve O'na göre yaşamaya tüm her

şeyden daha lâıyısın! İşte, tüm her şeyin Allah'ı tesbih etmesinin sıkça anlatılmasının temel esprisi budur.

Cisimler, Bitkiler ve Hayvanlar da Allah Der

"Göklerde ve yerde olan kimselerin, sıra sıra uçan kuşların Allah'ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri kendi niyaz ve tesbihini bilir. Allah, onların yaptıklarını bilendir."

"Davud ile beraber tesbih etsinler diye dağları ve kuşları buyruk altına aldık."

"Doğrusu Biz, akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları, kuşları da toplu hâlde onun buyruğu altına vermiştik. Her biri ona yönelmekteydi."

"Sonra kalpleriniz yine katılaştı, taş gibi, hatta daha da katı oldu. Nitekim taşlar arasında kendisinden ırmaklar fışkıran vardır; yarılıp su çıkan vardır; Allah korkusundan yuvarlananlar vardır. Allah yaptıklarınızı bilmez değildir."

"Eğer Biz Kur'ân'ı bir dağa indirmiş olsaydık, sen, onun, Allah korkusuyla baş eğerek parça parça olduğunu görürdün. Bu misalleri, insanlar düşünsünler diye veriyoruz."

İnsanın 'cansız, şuursuz' dediği şeyler bile Allah'ı tesbih eder, O'nu tanır, O'nun ölçülerine göre görevlerini yerine getirirken; tüm her şey emrine verilmiş insana Allah'ı unutmaması, O'na karşı durması yakışır mı hiç?

Gölgeler Bile Allah Der

"Allah'ın yarattığı şeylerin, gölgeleri sağa sola vurarak, Allah'a boyun eğerek secde etmekte olduklarını görmüyorlar mı? Göklerde ve yerde bulunan her canlı ve melekler, büyüklük taslamaksızın Allah'a secde ederler. Fevklende olan Rablerinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar."

Tüm her şeyin Allah'ı anması ve O'nu tesbih etmesi, hakîkî mânâsına da olabilir, mecazi mânâda da olabilir. Hakîkî mânâda olursa,



her şeyin kendine has bir dili vardır ve onunla Allah'ı tesbih eder. Bunun için kapının gıcirtısı, göğün gürültüsü bile Allah'ı tesbihtir. Mecazî mânâda olursa, her şeyin kendine has özellik ve güzelliği ile yaratılmış olması Yüce Yaratıcı'nın varlığına ve erişilmez kudretine işaret etmesi O'nu tesbih etmesi demektir. Yine her şeyin, kendisi hakkında belirlenen kabul etmesi ve 'Sünnetullah/Allah'ın değişmez yasası' denilen ölçülere uyması da Allah'ı tesbihtir.

Kuşun kuş, taşın taş olarak yaratılmasına rıza göstermesi; arının yaratılış gayesine uygun olarak bal yapması, ipek böceğinin ipek kozasını doldurması, ineğin süt vermesi, gökyüzünün yağmur yağdırması, rüzgârın esmesi, bitkilerin filizlenip yeşermesi ve meyve vermesi vb. şeyler hep bu cümledendir.

Kısaca evrende bulunan tüm her şey, çalışma düzenleriyle, kendileri hakkında belirlenen kurallar doğrultusunda görevlerini yerine getirmekle Allah'ı tesbih etmektedirler. Her şey kendisini yaratan Yüce Allah'ı, her türlü kusur, zaaf ve noksanlıklardan uzak olduğunu hem lisan-ı hâllerıyla, hem de lisan-ı kâllerıyla açıkça ilân etmektedir.

Mü'min-Müslüman da Allah Der

Gerçek inanan kişilerin Allah demesi, O'nu anması ve O'nu tesbih etmesi mü'mine özgüdür. Bir kere onlar isteyerek ve bilinçli olarak Allah derler. Özleriyle, sözleriyle ve davranışlarıyla derler. Sadece zorda kalınca, debremde, âfette değil sürekli Allah derler. Onlar bollukta darlıkta, her zaman kesintisiz O'nun kulu olduklarının bilincinde O'nunla irtibatlı yaşarlar. O'nun her yerde hâzır ve nâzır olduğunu unutmazlar. Dilleriyle bol bol O'nu anarlar. Ve O'na göre yaşarlar. Davranışlarını O'nun ölçülerine göre ayarlarlar. Ufak tefek kusurları için ise sürekli O'nun affına sığınır, bağışlanma ve yarlıganma dilerler. Gördükleri tüm her şeyin Allah dediğinin, O'nun emirlerine boyun eğdiğinin bilincinde; insan olarak kendilerinin her şeyden daha çok Allah demeye ve Allah'a göre yaşamaya lâyık olduğunu düşünürler.

O hâlde ey en şerefli ve en güzel bir biçimde yaratılan insan! Dağlar-taşlar, yerler-gökler, cinler-melekler hep Allah derken, senin O'ndan gafil kalman sana yaraşır mı? Sen, elbette üstün bir varlıksın, senin Yaratıcı'nı tanıman, O'nu anman ve O'nun ölçülerine göre yaşaman elbette sana yaraşır bir biçimde olmalıdır. Sen gölgeler, bitkiler, hayvanlar gibi bilinçsiz bir biçimde Allah dersin, yahut organizman doğum, büyüme, yaşam ve ölüm gibi konularda Yüce Yaratıcı'nın ölçülerine zorunlu olarak teslim olduğu hâlde; seni diğer canlılardan ayıran dilin, özün ve davranışların O'nu tanımazsa, O'nu söylemezse, bu senin insanlığına yaraşır mı? Senin Allah deyişin, çaresiz kalınca Allah'ı hatırlayan şeytanların, Firavunların ve darda kalanların Allah deyişinden de farklı olmalı. O hâlde zikrullahla yoğrul ve zikrullahla doğrul ki vuslata eresin, korktuklarından emin ve umduklarına nâil olasın.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz..

Adı Güzel Allah'ım

Gökyüzünü süsleyen
Adı güzel Allah'ım.
Her canlıyı besleyen
Adı güzel Allah'ım.

Hasretinle yanarız,
Gül dalına konarız,
Daim Seni anarız,
Adı güzel Allah'ım.

Anneleri översin,
Çocukları seversin,
Bize kullarım dersin,
Adı güzel Allah'ım.

Hak yoluna gideriz,
Seni tesbih ederiz,
Rahmetin derya deniz,
Adı güzel Allah'ım.

Semâdan yağmur iner,
Yerin sancısı diner,
Dünya cennete döner,
Adı güzel Allah'ım.

Kâinâta yâdigar,
Doksan dokuz ismin var,
Hepsi bize âşikâr
Adı güzel Allah'ım.

Kulların seni tanır,
Hayatımız tatlanır,
Kalbimiz kanatlanır
Adı güzel Allah'ım.

Bestami YAZGAN





İlâhî Terbiye Metodu Olarak Sabır



“Sabır, pasif bir boyun büküş değil; musîbetin ilk çarptığı anda dili isyandan, kalbi sitemden koruyan ve acıyı hissettiğinde bile adresini şaşırılmayıp Allah’a arz eden asil bir rûh mukavemetidir.”

Günümüz dünyasında sabır denilince, çoğumuzun zihninde pasif bir boyun büküş, köşesine çekilip haksızlık bile olsa râzı olma ya da çaresizce bekleme hâli canlanıyor. Oysa İslâm irfan geleneğinde sabır, kelimenin tam mânâsıyla rûhun bir "mukâvemet" sanatıdır. O, nefsin kontrolsüz arzularına, hayatın ânî tokatlarına ve zamanın yavaş akışına karşı sergilenen en aktif yiğitliktir. Râgıb el-İsfehânî'nin o muazzam tesbitiyle ifade edersek; sabır umûmî bir şemsiyedir. Musîbet ânında adı "metânet" olur, harp meydanında düşmana arkasını dönmek şeklinde tezâhür edince "şecâat" (yiğitlik) olur, nefsin meşrû olmayan hazlarına karşı durunca da "iffet" adını alır. Yani sabır, aslında insanın şahsiyet omurgasıdır. O omurga kırıldığında insan, rüzgârın önünde savrulan bir yaprağa döner.

Rasûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v.) sabrın vakitini ve kalitesini şu sarsıcı ölçüyle belirler: "Sabır, musibetin ilk çarptığı anda gösterilen tahammüldür." Bu sözü bir hayat düsturu olarak kalbimize nakşetmeliyiz. Zîrâ fırtına dindikten, sular çekildikten, acı kanıksandıktan sonra "Ben sabrettim." demek bir tercih değil, bir alışkanlıktır. Asıl hüner; o kara haberin geldiği, o büyük maddî kaybın yaşandığı, depremin sarsıntısının hem evi hem rûhu yıktığı o "ilk an"da dili isyandan, kalbi sitemden koruyup, "Şüphesiz biz Allah'a aitiz ve yine O'na döneceğiz." diyebilmektir. Bu bir teslimiyet değil, aksine hayatın ve ölümün sahibini tanıyan uyanık bir bilincin en asil haykırışıdır.

Kur'ân-ı Kerim'in peygamber kıssaları üzerinden bize sunduğu "Sabr-ı Cemîl/Güzel Sabır" kavramı, rûhun ulaştığı estetik bir zirvedir. Nedir sabrın güzeli? O, içinde kînin, sitemin ve kullara yönelik şikâyetin barınmadığı; hüznün sadece ve sadece Allah'a arz edildiği vakur bir duruştur. Hz. Yâkûb'un (a.s.) Yûsuf Sûresi 86. âyette yankılanan, "Ben kederimi ve hüznümü sadece Allah'a arz ederim." şeklindeki o eşsiz haykırışı aslında sabrın bir duygusuzluk değil, bilinçli bir istikâmet tercihi olduğunu öğretir.

"Modern dünyanın anlık tepki ve tüketim dayatmasına karşı sabır; hayatın musîbetlerine mânevî bir tedavi gözüyle bakabilen ve her işini hayra dönüştüren uyanık bir mü'min bilincidir."



Sabır, acıyı hissetmemek değil, hissedilen acının adresini şaşırılmamaktır. Zîrâ insan kalbindeki sızıyı feryat ederek sokağa döktüğünde o acı sadece tükenir, ancak Hz. Yâkûb gibi diz çöküp sahibine arz ettiğinde en samîmî ibâdete dönüşür. Hz. Yakub, oğlu Hz. Yûsuf'u kaybettikten yıllar sonra, diğer oğlu Bünyamin'in de

Mısır'da kalması üzerine evlatlarının kendisine yönelik sitemlerine karşı bu cevabı verir. Evlatları onun hâlâ Yûsuf'u anmasına ve eriyip bitmesine şaşırırken, o şikâyet makamının insanlar değil, Allah olduğunu vurgular. İşte "Sabr-ı Cemîl"ın asıl sırrı; kulun, Allah'ı insanlara şikâyet (şekvâ) etmekten vazgeçip, hâlini Allah'a arz (şikâyet) ederek O'nunla bağını kuvvetlendirmesidir. Modern çağın "her şeyi dışa vurma" ve acısını dijital meydanlarda tüketme dayatmasına karşı bu ilâhî ölçü, bize içsel bir derinlik ve vakarlı bir sessizlik vâdeder. Modern insanın en büyük yarası, acısını sosyal mecralarda veya dost meclislerinde harcayarak, o acının içindeki hikmeti devşireceği "sessizlik makamını" kaybetmiş olmasıdır. Oysa unutulmamalıdır ki, sahibi Allah olan bir hüznün sonu, tıpkı Hz. Yâkûb ve Hz. Yûsuf'un kavuşması gibi, mutlaka bir ferahlık ile nihâyete erecektir. Bu yolda mü'minin en büyük azığı ise o muazzam va'd-i ilâhîdir: "Sabredenleri müjdele!"

Tasavvuf büyükleri sabrı, "acıyı yudumlamak" olarak tarif ederler. Cüneyd-i Bağdadî (Rahmetullah) Hazretleri'nin, "Sabır, yüzünü ekşitmeden acıyı yudum yudum içine sindirmendir." sözü, aslında mânevî bir eczânenin en güçlü reçetesidir. İslâm inancına göre karşılaştığımız her acı ve ıstırap, rûhumuzun şifası için ikram edilmiş "acı şuruplar" gibidir. Nasıl ki bir cerrah, vücudumuzdaki habis bir uru temizlemek için bizi neşter altına yatırdığında buna sağlığımız için katlanıyorsak, hayatın mûsibetlerine de mânevî bir tedavi gözüyüyle bakmalıyız. İlâhî eğitim ile belâlar arasında kopmaz bir bağ vardır. İnsan rahatlık içindeyken kul olduğunu unutmaya, yeryüzünde ebedî kalacakmış gibi (ahlede ile'l-arz) davranmaya meyyaldır. Musîbet ise ona fânîliğini ve asıl sığınağını hatırlatan sarsıcı bir uyanış davetiyesidir.

Bakınız, Rabb'imizin en güzel isimlerinden biri olan "es-Sabûr", bu asil ahlâkın membaıdır. O, sonsuz kudret sahibi olmasına rağmen fevkalâde sabırlıdır; kullarının isyanlarına, gü-

nahlarına ve hatta O'nu yok saymalarına rağmen onlara mühlet verir, rızıklarını kesmeyip tevbe etmeleri için onlara ömür tanır. Mü'min de bu ilâhî isimden hisse almalı ve bu bilinci hayatına bir "hilm" ahlâkı olarak nakşetmelidir. İslâm ahlâk literatüründe akıllı, ağırbaşlı ve sakin olmak mânâlarına gelen hilm; öfke ânında nefsi kontrol altında tutabilme, cezâlandırmaya gücü yettiği hâlde bağışlayabilme ve haksızlıklar karşısında fevri davranmayı vakarla hareket etme erdemidir. Bu yönüyle hilm; trafikteki bir tartışmadan aile içindeki bir anlaşmazlığa kadar hayatın her alanında intikam hirsına teslim olmamak, modern dünyanın o hırçın "Ânında tepki ver." kültürüne karşı rûhun kazandığı en büyük zaferdir.

Yüce Allah bize Hz. Eyyûb (a.s.) Peygamber'i sabrın timsali olarak göstermiştir. Onun hayatında yaşandığı gibi sabır, çare aramaya engel değildir. O, hastalığına sabrederken aynı zamanda Rabb'ine niyaz etmiş ve şifasını yine O'ndan beklemiştir: "Eyyûb'e gelince, o, Rabb'ine; benim başıma dert geldi. Sen merhametlilerin en merhametlisin, diye niyaz etmiştir." Bizim en büyük yanılığımız, kâinattaki "terbiye kanununu" unutarak her şeyi bir anda istememizdir. Hâlbuki her şey bir vakte esirdir. Tohumun çatlayıp başak vermesi, çocuğun ana rahminde dokuz ay on gün beklemesi, meyvenin dalında ballanması, güneşin doğuşu... Hepsi birer sabır âyetidir. Mevlânâ'nın dediği gibi: "Sabır, genişliğe ulaşmanın anahtarıdır." Acele etmek ise şeytandandır. Çünkü acele, sürecin içindeki bereketi öldürür. Yaşamak, aslında ilâhî takvimin vaktine nezâketle ve vakarla eşlik etmektir.

İnsan şu gerçeği iyi bilmelidir ki; sabır her başarının, her ferahın ve her iç huzurun yegâne anahtarıdır. Sabırsız ruhlar her zaman bir "darlık" (kabz) hâli içindedirler. Onların dünyaya karşı bir mukâvemetleri yoktur. En küçük bir aksilikte yıkılır, her şeyden şikâyet ederler. Varlık zamanında şımarır, nimetin kıymetini bilmez, az bir yokluk görünce de hemen isyan



bayrağını açarlar. Oysa bu dünya değişmeyen bir yer değildir. Gecenin en koyu ânı, sabaha en yakın olduğu andır. Kalbini Allah'a bağlayan, darlığın da bolluğun da O'ndan geldiğine iman eden bir insan için sonuç her zaman selâmettir.

Sabır, sadece musibete karşı değil, aynı zamanda ibâdetlerin zorluğuna ve günahların câzibesine karşı da gösterilmelidir. Sabahın seherinde sıcak yataktan kalkıp huzura durmak sabırdır; bunu hayatta olduğu müddetçe sürdürmek sabırdır.

Ticarette haksız kazanç imkânı varken elinin tersiyle itmek sabırdır. Dilin ucuna gelen kırıcı bir sözü, Allah rızâsı için yutmak en büyük sabırdır. Kur'ân-ı Kerim'de Rabb'imiz, sabredenlerin mükâfatını "hesapsızca" vereceğini müjdeleyerek, bu eylemin kıymetini en üst makama yerleştirmiştir. İnanmış bir insan, başına ne gelirse gelsin yalnız değildir; iman ve sabır silahını kuşanan kişi, dünyanın en zengininden de en güçlüsünden de daha şahsiyetlidir, daha ağır başlıdır.

Sonuç olarak iç barışın yolu sabır ve şükür dengesinden geçer. Modern dünyanın bizi sürüklediği o doymak bilmez hız, haz ve tüketim sarmalından, "Şimdi ve burada her şeye sahip olmalısın." dayatmasından ancak sabır kalesiyle korunabiliriz. Eğer hayatımıza bu pencereden bakmayı öğrenebilirsek, gönlümüz bir "itmi'nân" (huzur) makamı hâline gelir. Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu müjdesi ne kadar sarsıcıdır: *"Mü'minin işi şaşılacak şeydir; her işi onun için hayırdır. Varlıkta şükreder hayır olur, darlıkta sabreder yine hayır olur."*

Rabb'im bizleri, musîbetin sarsıntısında yıkılmayan, nimetin bolluğunda azmayan, her nefesinde sabır ve şükürle nefes alan kullarından eylesin.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Necmettin Erbakan Ü. İlahiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi



Zikrin Erdirici Gücü



“Tasavvufî eğitimin temeli olan zikir; gösteriş ve taşkınlıktan uzak, kulun her an ilâhî gözetim altında olduğunu hissettiği derûnû, kalbi ve şuurlu bir kurbiyet yolculuğudur.”

Tasavvufî eğitimin en temel olgusu zikre devamdır. Zikreden kul Rabbi ile beraber olduğunun bilincine ermeye çalışır. Zikirle ihsan duygusuna bürünen sâlik, kendisini sürekli Allah'ın gözetimi altında tutmaya başlar. Zikirle kurbiyet ve ihsan makamlarına eren sâlik, iç dünyasını kıvama erdirdikçe şahsiyetli, erdemli ve ahlâklı davranışlarda bulunma seyrine koyulur. Tilâvet, tezekkür, tefekkür ve murâkabe çabalarıyla muhabbetullahın gerçekleşmesi hedeflenir. Tasavvufî tecrübenin her merhalesinde, ruhsal yolculuğun her bir seyrinde ve mânevî gelişimin her bir safhasında sürekli bir şekilde ve ciddiyetle yerine getirilmesi gereken en temel ibâdet, zikirdir.

Zikir ibâdeti gösteriye dönüştürülecek, riyâyâ bulaştırılacak, bilincin kaybına yol açacak, taşkınlıklarla kişiyi kendinden kaybettirecek bir ibâdet değildir. Zikrin içsel, derûnî, mânevî, kalbî ve ciddiyetle yapılması esastır. Kalbî ve hafî zikri esas alan Nakşbendiyye Tarîkatı'nın büyükleri böylesi bir kalitede gerçekleştirecek zikir usulüne "habs-i nefes" adını vermişlerdir. Habs-i nefes uygulamasıyla gerçekleştirilen zikir, sessiz ve titizlikle yapılan bir zikirdir. Habs-i nefes deneyiminde dudaklar kapatılır, dil damağa yapıştırılır, burundan nefes alarak, hatta nefes tutularak zikir çekilir.

Habs-i nefesle sâlik tam bir konsantrasyona erer, himmetini yüksek tutar, hedefine kilitlenir, zihinsel, duygusal ve ruhsal dağınıklıktan kendini kurtarır, Allah'ı tefekkür eder, gayrıdan soyutlanıp vazifesinin bilincine ermeye başlar. Böylesi bir zikir Hakk'ı hatırlamanın, gafletten kurtulmanın ve dağınıklıktan kaçınmanın en güzel tecrübesidir.

Her an ve her yerde zikredilebilse de zikrin belli bir zaman ve çok özel mekânlarda yapılmış olanı çok daha etkili olmaktadır. Mübârek gün ve gecelerde yapılan, seher vakitlerinde icrâ

"Zikrin hakîkati, kalpten gafleti ve masivayı temizleyerek kulun kendini unuttuğu bir müşâhede makamına ermesi, sesini yükseltmeden âdeta deryaları yutabilmesidir."

kılınan, namaz vakitlerinde gerçekleştirilen zikirlerin çok daha özel tesirleri bulunmaktadır. Otururken, ayaktayken, yatarken, çalışırken ve her anda yapılan zikrin kıymeti son derece önemlidir. Zikir ibâdetini ciddiye alıp özel bir vakit ayırarak ve özel ortam seçerek yapılan zikirler kişiye daha büyük tesirler icrâ kılmaktadır. Zikrin şuurlu bir şekilde yapılabilmesi için gürültüden uzak, tenhâ ve loş mekânlarda yapılması gerekmektedir. Camide, mescitte, tekkede, sâlihlerin meclislerinde, evimizin tenhâ bir köşesinde boynu bükük, gözleri yaşlı, diz üstü, kalbe nâzır ve bütün vücudun hissedeceği şekilde zikre koyulmamız mânevî gelişimize büyük etki yapacaktır.

"(O gerçek akıl sâhibi) mü'minler, ayakta dururken, otururken ve yanları üzerinde yatarken Allah'ı dâimâ zikrederler ve göklerle yerin yaradılışı hakkında tefekkür ederler." âyet-i kerimesinde belirtildiği üzere her zaman ve her hâlimizde kendimizi zikre vermemiz istenmektedir. İç aksiyonun en mükemmel şekli olan zikir, ibâdetin özüdür. İbâdetler arasında özellikle zikir, Allah ile kul arasındaki perdeleri ortadan kaldıran bir ibâdetdir. Zikirle gafletin giderilmesi ve her an Hakk'ı yâd etme bilinci sağlanır.

Zikirle misâk akdimizi hatırlar, fitratımıza dönmeye çalışır, misâkta Allah'a verdiğimiz söze sâdık kalma gayretine bürünürüz. Zikir, aşk yolundaki ilk adımdır; çünkü biri birini severse onun adını sık sık anmak, sürekli onu

hatırlamak ister. İçinde Allah aşkının bulunduğu kalp, sürekli zikrin yuvası olur.

Zikir bizi ilâhî rızâyı kazanma azmiyle hayata bağlar. Zikir, aslında duâmızla çabamızı birleştirme seyridir. Çoklukta birliği ve kalabalıkta yalnızlığı başarmamıza imkân verir. Dağ başına, ev köşesine çekilerek, hayattan ve insandan kaçarak zikre koyulmak herkesin yapabileceği bir iştir. Önemli olan aynı işi hayata ve hadiselere karışarak yapabilmektedir.

Mürşid-i kâmiller zikir telkinlerini müritlerinin ihtiyacına, kâbiliyet ve kapasitesine göre yapar. Kuş bakıcısı nasıl her kuşun yiyeceği miktarı bilip ona göre yem veriyorsa mürşid-i kâmiller de müritlerinin kâbiliyetini bilip ona göre terbiye etmektedirler.

Ubeydullah Ahrâr'ın dergâhına intisap arzusuyla varan Mevlânâzâde Otrârî, "Acaba bana ne zaman zikir telkin edecek!" diye merak ederken, Hâce Ahrâr (ö. 895/1489) ona dönüp "Her iş, herkese münâsip değildir. İntisapla gerçekleşecek zikir tâkati olanlar içindir. Sizin bedeniniz bunu kaldıramaz!" demiştir.

Zikrin bilinçli ve şuurlu bir şekilde yapılması, zikre tefekkürün eşlik etmesi, zikrin bütün benliğimize sirây etmesi esastır. Kelime-i tevhîd zikri çekilirken "lâ ilâhe" diyen zâkir, bütün yaratılmışların fânî olduğunu düşünür, hepsini yok sayar, zihinsel dağınıklaktan kurtulmaya çalışır. "İlla'llâh" derken ise Allah'ın ezeli ve ebedî varlığına dikkat kesilir, sevilip bağlanılacak yegâne varlığın Allah (c.c.) olduğuna inanır. "Lâ ilâhe illallâh" zikrini, "lâ ma'bûde illallâh", "lâ maksûde illa'llâh" ve "lâ mevcûde illa'llâh" yakarışları takip eder. Nefy u isbât zikri çekilirken "lâ ilâhe" diyen zâkir, mâsivâdan ve ağıyardan yüz çevirir. "İlla'llâh" derken ise Allah'a yönelik candan bağlanır.

Ahmet Kâsânî'ye (ö. 866/1461) göre başlangıç düzeyindeki dervişlerin zikri dilin

ve kalbin Hakk'ı yâd etmesi, orta düzeydeki dervişlerin zikri, kalbin zikreder hâle gelmesi, zirve deneyim gerçekleştiren dervişlerin zikri beşerî sıfatlardan soyutlanmaktır. Yeseviyye şeyhlerinden İsmail Ata müritlerine zikir telkin ettikten sonra şu tavsiyede bulunur: "Bu dünyayı gökyüzü gibi boş düşün. Sen varsın ve Hak Teâlâ var. Öyle zikret ki tevhîd nurlarının galebesiyle sadece Hak Teâlâ kalsın, sen ortadan çık." Ubeydullah Ahrâr'a göre zikirden maksat, kalpte yerleşen Allah sevgisinin yansımaları sağlamak, sevgi ve hürmetle kulun sürekli Allah ile birlikte olmasını gerçekleştirmektir.

Zikirden maksat, Hakk'ın dışındaki her şeyi kalpten temizlemektir. Zikrin hakîkati, kalpten gafleti uzaklaştırmaktır. Hâce Ahrâr, "Unuttuğun zaman Rabb'ini zikret!" âyetini; "Allah'tan gayrısını, nefsini, zikrin içinde zikrini ve kendini unuttuğun zaman Rabb'ini zikret!" diye yorumlamıştır. Bahâeddîn Nakşbend'e (ö. 791/1388) göre zikirden maksat, "Allah" ve "lâ ilâhe illallâh" derken sebepten müsebbibe gitmek ve nimetin müsebbipten geldiğini görmektir. Ona göre zikrin hakîkati, gaflet meydanından müşâhede fezâsına çıkmaktır.

Bâkî Billâh'a (ö. 1012/1603) göre hakîkî zikir, kişinin bütün uzuvlarıyla birlikte zikretmesidir. Kalbin yanında bütün vücudun zikre iştirak edebilmesi için önce rûhun derinliklerindeki farklı mertebelerin zikre katılması gerekmektedir.

Öyle ki zikirde son noktaya ulaşan derviş, diliyle birlikte yedi uzvunun, tüyleri ve tırnaklarının da zikre iştirak etmesini sağlar. Zikreden kalbi kendine eşlik eden uzuvların zikrini duyar ve görür. Bu duyuş sebebiyle ısınır, kuvvetlenir, zikre muvâfakat ve iştirâk eder.

Kırk gün gerçekleşen kalp zikrinin sonunda biriken nurlarla kalp aydınlanır. Kalp ile zikir, ağaç ile su gibidir. Kalp ile tefekkür ise ağaç ile



meyve gibidir. Ağaca su vermeden yeşermesini beklemek, yaprak ve çiçek çıkarmasını beklemeden ondan meyve istemek hata olur. Meyve alabilmek için ağacı beslemek, ona su vermek, ayırık otlarından etrafını temizlemek gerekmektedir. Zikrin neticesinde mânevî bir çocuk doğar, o da tefekkür ve Hakk'ın yollarına ulaşmaktır. Bu durum, Hak Teâlâ'nın lütfu ile zuhûr eder.

Zikir esnasında kendinden geçip bağırarak, hazımsızlıktan olur. Hazmeden insan, ses çıkartmaz. Hazmedemeyen insan, heyecanı taşıdığı ve heyecanına hâkim olamadığı için bağırır. Bu da çok makbul değildir. Sessiz olmak gerekmektedir. Deryaları yutmak ama sesimizi çıkartmamak lâzımdır.

Câhidî Ahmed Efendi (ö. 1070/1660) zikrin üç mertebesinden bahsetmektedir. Zikrin ilk mertebesi Allah'a karşı yapılan bütün ibâdetler, duâ ve senâlardır. Bu aşama hazırlık aşamasıdır. İkinci mertebe sır ile zikretmektir. Daha önce kalben hazırlanan zâkir, Hakk'a doğru yol olarak sır makamında Allah'ı idrâk etmeye başlar. Bu mertebede kendi mâhiyetini anlamaya, zikrettiği kelimelerin mânâsını kavramaya çalışır.

Zikrin üçüncü mertebesi rûhen zikretmektir. Artık bu âlemden geçip Allah'ın da kendisini zikrettiğini anlar ve Hak ile mevcut olmalıdır. Bu makam kesbî değil, Allah'tan bir lütuf ve ihsan olarak verilmiştir.

Câhidî Ahmed Efendi bu üç mertebedeki zikri manzûmesinde şu şekilde dile getirmektedir:

Her kelâmın a'lâsı

Lâ ilâhe illallâh

Cümle varın Mevlâ'sı

Lâ ilâhe illallâh

Cümle derdin dermânı

Koma dilinden anı

Mü'minlerin îmânı

Lâ ilâhe illallâh

Tâliblerin şükrüdür

Kalblerin fikridir

Dillerin zikridir

Lâ ilâhe illallâh

Cümle esmâ-yı hâdî

Budur dinin 'îmâdı

Pak eyleyen 'ibâdı

Lâ ilâhe illallâh.

Şerîat kapısının âlimi ve tarîkat kapısının ârifi konumundaki bir mürşid-i kâmile intisâbeden müridin hedefi ilâhî rızâyı elde etmek, kalp zikrini icrâ kılmak olmalıdır. Kalp zikrini çekebilenler tevhîd makamına ermiş olurlar. Tevhîd-i şerîfin kıymetini bilenler, onu aslâ dillerinden düşürmez. Hem soyutlanmayı hem de hakîkate bendeliği ihtivâ etmesi sebebiyle kelime-i tevhîd zikri, zikr-i câmi' kabul edilmektedir. Tevhîd zikri bütün karanlıkları giderirken ilâhî nurla kişinin aydınlanmasını sağlar. Ferdî ve toplu olarak yapılmasına göre hafî ve cehrî şeklinde bir ayrıma gidilen zikir , tarîkatların temel eğitim metodudur. Ferdî zikir; günlük ve haftalık yapılması istenen vird/evrâd mâhiyetindedir.

Sayısı, süresi, hangi zikirlerin çekileceği mürşid tarafından belirlenir ve tarif üzere çekilir. Şayet günlük vazife bir duâ ise ona

hizb/ahzâb denir. Nakşbendîlerin zikir yöntemi hafîdir. Mevlevîlerin zikri cehrî olup "semâ" adını alır. Halvetîler "darb-ı esma", Rifaî ve Sadîler "zikr-i kıyâm", Kâdirîler "deverân"ı benimsemişlerdir. Zikr-i sultânî olarak kabul edilen kalbî zikir, lafız, söz, ihfâ ve cehr olmadan kalp ile yapılan zikirdir. Buna göre zikir, lisâna mahsus değildir. Kalp hazır olduktan sonra dil zikretmese de kişi zâkirdir. Asıl zikir kalbî olandır. Zikir nisyân karşılığındadır. Kalbî zikirde beden hareketine gerek olmadığından lisânî zikirden daha kolaydır. Lisânî zikir, kalbî zikrin eseridir.

Allah'ı zikir, kişinin O'nun kendisini koruyup kolladığının ve gözetlediğinin şuurunda olmasıdır. Dil ile zikrettiği hâlde, bu halden uzak olan kişi hakîkî mânâda zikretmemiştir. Yani dil ile zikri, kalbin zikrinden ibaret bulan Kelâbâzî (ö. 380/990), kalbin zikrini zikredileni müşâhede olarak yorumlar.

Kalbi müşâhedeye ulaşamayan kişinin diliyle zikretse bile gâfil olduğunu söyler. Allah'ı kalb huzuru, müşâhede ve dil ile zikreden kişinin fuâdıyla Allah'a baktığını ve dolayısıyla bu durumdaki kişinin sanki cennet bahçelerinde dolaşmış gibi olacağını söyler. Fecrin doğumu ile sabah namazı arası nefislerin gözlerin ve beden uyanık olduğu zamandır. Bu vakti uyuyarak geçiren doğal dengesine aykırı hareket etmiştir. Seheri uykuda geçen gündüzü verimsiz olur.

Sûfîlerin gizli zikrine meleklerin vâkıf olamayacağını ve bunun Allah ile kul arasında bir sır olduğunu kabul ettiklerini ifade eden Kuşeyrî (ö. 465/1073), zikri Allah'a giden yolun esası olarak kabul eder. Ona göre kul, dilin zikri ile dâimî zikir hâline ulaşır.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Canım Kurban Allah'a

Cahilin pîri benim,
Gafilin biri benim,
Çok olsa da günahım,
Ümidim diri benim.

Sevincim kalktı şaha,
Canım kurban Allah'a.

Derdim pek derincedir,
Boynum kıldan incedir.
Çok olsa da günahım,
Ümitliyim nice dir.

Dilimde yer yok âha
Canım kurban Allah'a.

Dünya denen gurbete,
Gücüm yetmez zulmete.
Çok olsa da günahım,
Bel bağladım himmette.

Gecem erdi sabaha,
Canım kurban Allah'a.

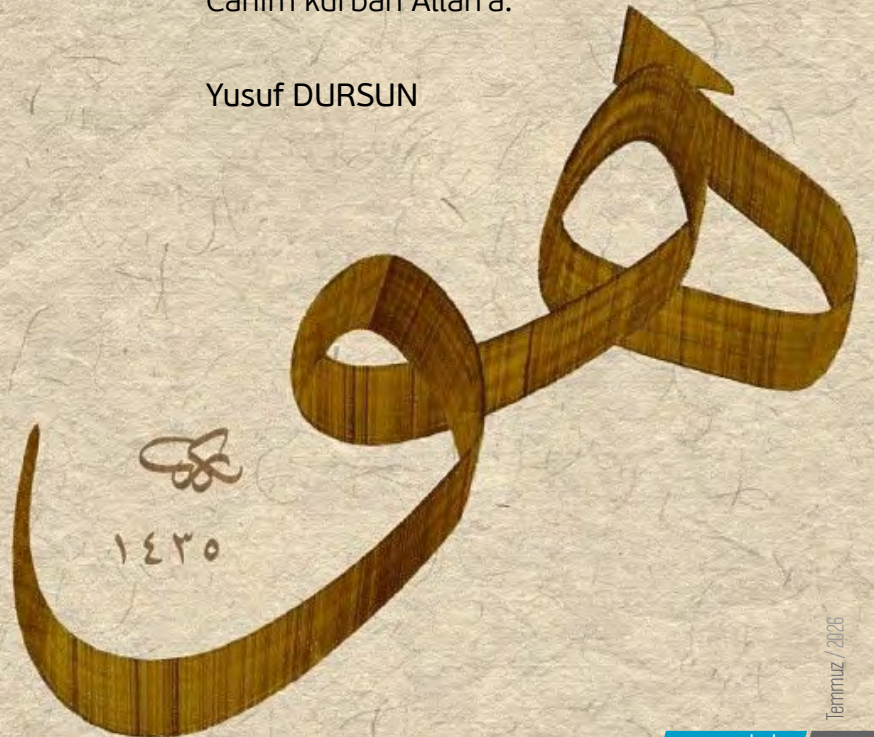
Kalp gözüm ağlar gibi,
Gözyaşım çağlar gibi,
Çok olsa da günahım,
Ümidim dağlar gibi.

Benedim padişaha,
Canım kurban Allah'a.

Aslımı yeni buldum,
Şükür tövbe kâr oldum.
Çok olsa da günahım,
Sonsuz ümitle doldum.

Ne müjdelere var daha,
Canım kurban Allah'a.

Yusuf DURSUN





Prof. Dr. Abdülmecit İslâmoğlu ile Hulûsi Efendi Konulu Röportaj



“Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi”nin değerler dünyasını ve asil edebî mirasını rik’a hattıyla geleceğe taşıyan bu neşir, geçmişle gelecek arasında kurulmuş muazzam bir kültür ve hafıza köprüsüdür.”

Kıymetli hocam, “Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî”nin Osmanlıca neşredilmesi gerek okuyucular açısından, gerek geleneğin yaşatılması açısından veyahut ilmî araştırma yapacaklara ve yeni neslin Osmanlıca öğrenmesine dair nasıl bir katkı sunacaktır? Kitabın Osmanlı dönemi alfabesi ile rik’a hattıyla neşredilmesinin faydaları hakkındaki mülâhazalarınızı dinlemek istiyoruz.

Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)’nin Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinin güzel bir rik’ayla ve prestij bir baskı ile hazırlanmasını heyecan ve mutlulukla karşıladığımı belirtmek isterim. Burada söz konusu olan bir eserin, sadece Osmanlı dönemi alfabesi ile yazılması ya da estetik bir rik’a hattıyla yeniden neşredilmesi değil. Burada aynı zamanda kültürel hafızamızın ihyası, Türk-İslâm sanatının en önemli bileşenlerinden birisi olan hüsn-i hattın tanıtılması, yazı medeniyetimizin sürekliliğinin temini adına atılmış bir adım söz konusu... Bu bakımdan yapılan neşir hakîkaten önemli bir hizmet.

Hazırlanan bu yeni çalışma ile okuyucunun bir anlamda, Hulûsî Efendi (k.s.)’nin değerler dünyasına, kaleme aldığı şiirlerin aslî atmosferine daha da yaklaşabileceği bir hizmet gerçekleştirilmiş. Yetiştirdiği kültürel çevre, aldığı dersler nazar-ı dikkate alındığında; yazılarını, notlarını Osmanlı dönemi alfabesi ile kaleme almış bir zâtın şiirlerinin bu dönem alfabesi ile okuyucuyla buluşturulması, eserin içeriğinin yanı sıra tarihî ve kültürel kimliğin/geçmişin de önemini vurgular nitelikte. Burada anlatmak istediğim, muhteva gibi şeklin de, sunumun da önem ve değer ifade ettiği. Bu hâliyle okuyucu eserin yazılış atmosferini bütüncül bir bakış açısıyla bir nebze de olsa tecrübe etmiş oluyor aslında.

Az önce ifade ettiğim gibi, bu tür çalışmalar geleneksel yazı kültürümüzün yaşatılması adına da büyük katkılar sunar nitelikte. Osmanlı’da 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra belli kurallara bağlanan ve 19. yüzyılda günlük hayatta ve

“Hulûsî Efendi Vakfı’nın öncülüğünde hayata geçirilen bu anıtsal çalışma, sadece Osmanlı alfabesini yaşatmakla kalmıyor; yazı medeniyetimizin sürekliliğini ve irfan geleneğimizi aslına sadık kalarak ihya ediyor.”

resmî yazılarda yaygın biçimde kullanılan rik’a, basitliği ve kolaylığı sebebiyle geniş kullanım alanı bulmuş bir hat çeşididir. Bu hat çeşidinin bu eser vesilesiyle yeniden kullanılması, yazı medeniyetimizin canlı tutulması adına önem arz etmektedir. Böylece yeni nesillerin, hüsn-i hattı sadece teorik bilgiler ya da eski eserler üzerinden değil, günümüzde yayımlanan eserler üzerinden de tanıma fırsatı elde etmeleri sağlanmış oluyor.

Bu çalışmanın; tarih, edebiyat, dil ve ilâhiyat araştırmaları için de kıymetli bir kaynak olma özelliği bulunmakta. Eserin Osmanlı dönemi alfabesi ile yayımlanması, araştırmacıların metni aslî şekliyle inceleyebilmelerini, şiirlerin dil husûsiyetlerini, imlâ özelliklerini vs. doğrudan gözlemleyebilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca Lâtinize edilmiş metinlerde, ortaya çıkması muhtemel okuma farklılıkları ya da yanlışlıkları gibi hususların, bu neşir vesilesiyle asgarî seviyeye incek olması da ayrı bir husûsiyet olarak vurgulanmalıdır.

Osmanlı Türkçesini öğrenmek isteyen genç araştırmacılar, ilgililer ya da öğrenciler için bu neşir son derece faydalı olmuştur. Güzel bir rik’a hat ile okunaklı bir şekilde yeniden yazılan Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, Osmanlı Türkçesini ilerletmek, yazı çeşitlerine aşinalık kazanmak isteyenler için önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Okuyucu bu neşir ile güvenilir bir metin ile buluşacak, Osmanlı Türkçesi ile nesih hattın dışında, rik’a ile bir bağ kuracak ve metne



-tabiri caizse rûhunu da hissederek- dâhil olmuş olacaktır.

Günümüz gençlerinin Osmanlı Türkçesi'ne ilgi ve alâkası nasıldır hocam?

Günümüzde gençlerin Osmanlı Türkçesine olan ilgisinin geçmiş dönemlere kıyasla daha görünür hâle geldiğini ve bir artış sağladığını görüyorum. Bu ilginin sebebi herkes için farklılık arz etmekle birlikte, kültürel mirasımızı doğrudan kaynaklarından okuma arzusunun bunda etkili olduğunu düşünüyorum. Tabi ülkemizde bu anlamda gençlerin işlerini kolaylaştıracak çeşitli alanlarda gerçekleştirilen hizmetlerin varlığını burada vurgulamak gerekiyor. İlâhiyat, tarih, edebiyat, kütüphanecilik gibi bölümlerde yer alan Osmanlı Türkçesi derslerinin yanı sıra, sivil toplum kuruluşları tarafından açılan kurslar, dijital ortamda Osmanlı dönemi alfabesi ile yazılmış kaynaklara, tarihî metinlere kolayca ulaşılabilmesi, gençlerin bu alana yönelmesini kolaylaştıran ve teşvik eden faaliyetlerdir. Osmanlı Türkçesi meraklıları, bu metinlerle hemhâl olmaya başladıklarında yalnızca dönem

alfabesini/harflerini öğrenmediklerini, aynı zamanda kendi kültürel miraslarıyla, bir başka deyişle tarihî hafızalarıyla da doğrudan temas kurduklarını görecekler ve bu durum onlarda emin olun farklı hisler uyandıracaktır.

Son dönemde Osmanlı Türkçesinin öğretilmesi, yaygınlaştırılması adına çeşitli çalışmaların yapıldığı görülüyor. Özellikle "bakışumlu" diye tarif edilen, yani sayfanın bir tarafında Osmanlı dönemi alfabesi, diğer tarafında günümüzde kullanılan Lâtin alfabe ile yazılmış çeşitli çalışmalar var. Ancak bunlardan özellikle bir kısmına baktığımda bunların bizim kültür ve medeniyetimizle pek de ilgili olmadığını görüyorum. Yani bizim değerlerimizden uzak metinler olduğunu görüyorum. Burada şu sonuç ortaya çıkıyor: Osmanlı Türkçesi kültür ve medeniyetimizin, değerlerimizin aktarılması hususunda önemli bir köprü, önemli bir vasıta görevi görüyor. O hâlde bu önemli köprünün sağlam, değerli ve doğru malzemeye inşâ edilmesi gerekli. Bu anlamda meselâ Batılı bir yazara ait bir metnin (ilk olarak Lâtin alfabesi ile yazılmış ve yayımlanmış) Osmanlı dönemi

alfabesiyle yeniden dizilip okuyucuya "istifade için sunulması" bana açıkçası emek-vakit israfı olarak görünüyor. Tam bu noktada Osman Hulûsi Efendi'nin enfes bir rik'ayla yayımlanan eserinin alan araştırmacıları ve okuyucuları için son derece faydalı olacağını düşünüyorum. Çünkü Osman Hulûsi Efendi zihinlere hitap ettiği kadar gönüllere, kalplere de hitap eden birisi. Özellikle duygu yüklü şiirleri sebebiyle pek çok şiiri, pek çok eseri bestelenmiş durumda...

Dolayısıyla günümüz nesli, günümüz gençliği bu eser vesilesiyle, böyle bir şahsı muhteva itibarıyla okuyup anlamının yanı sıra Osmanlı Türkçesini geliştirme gibi bir fırsat ile de karşı karşıya. Bu arada küçük bir istirhamda da bulunmak isterim: Eğer mümkünse bu eserin kâğıt baskısının yanında dijital olarak da internet ortamında paylaşılması, daha geniş kitlelere ulaşabilmesi adına faydalı olacaktır.

Sağ olun hocam. Bir de prestij baskı olması, kâğıdından, hattatın emeğinden, bununla birlikte vakfın meseleye göstermiş olduğu itinayla ilgili olarak; yani vakfın neşriyatlarındaki kalite standardının yüksek olması hususunu, herhâlde birkaç cümleyle değerlendirmek istersiniz.

Bir eser yayımlanırken, içerikle birlikte o içeriğin okuyucuya nasıl sunulduğu da, -hele görseiliğin bu derece itibar gördüğü günümüzde- büyük önem taşımakta. Özellikle kültür ve mirasımızın, değerlerimizin aktarıcısı durumunda olan eserleri neşrederken bu hususa ayrıca bir ihtimam göstermek gerekir. Bu açıdan bakıldığında eserin, okuyucuya yüksek kalite standartlarında sunulduğu görülüyor. Nitelikli kâğıdı, özenle tasarlanmış ve hazırlanmış cildi, ciltteki isabetli renk tercihi ve elbette hattatın titiz emeğiyle ortaya çıkan güzel bir rik'a ile Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, estetik bir kültür varlığı hâline gelmiş durumda. Vakfın genel olarak eserlerinin hep bu ihtimam ve dikkatle, özenle yayımlandığını söyleyebilirim, bu husus da ayrıca takdire şayandır. Çünkü bu aslında esere, müellife ve okuyucuya duyulan saygının

bir ifadesi olarak görülmelidir. Bu anlamda emeği geçen herkese, başta Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Hamid Hamideddin Ateş Hoca Efendi olmak üzere şükranlarımı ifade etmek isterim.

Hocam, gençlere daha kolay ulaşması için dîvânın dijital ortamda —iOS ve Android uygulamalarında— paylaşılması, nesre çevirisi var, ilâhilerin dinlenmesi var, kolay ulaşım var. Gençlere tavsiye eder misiniz? Dijital uygulamayla ilgili ne söylemek istersiniz hocam?

Günümüzde bilgiye önemli ölçüde artık dijital platformlar üzerinden ulaşıldığı görülüyor. Bu itibarla Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî gibi klâsik edebiyatımızın devamı niteliğindeki eserlerin dijital ortama taşınmasının teknolojik yeniliklere ayak uydurmaktan öte, kültürel mirasımızı, değerlerimizi günümüz gençliğiyle buluşturmak adına zorunlu olduğunu düşünüyorum. Dîvân'da yer alan şiirlerin orijinal yazımlarına ulaşılabilmesi, dil içi çevirilerinin okunabilmesi, şiirlerin seslendirilmiş hâllerinin dinlenebilmesi ve sözlük bölümü sayesinde bilinmeyen kelimelerin bakılarak öğrenilebilmesi, özellikle genç okuyucular için büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Gençler bugün dijital araçları hayatlarının tabii bir parçası olarak kullanıyorlar. Klâsik edebiyatımızın bu mecralarda temsil edilmesi, gençlerin kendi kültür kaynaklarıyla daha kolay tanışmalarına, daha sağlam bağlar kurmalarına vesile olacaktır. Tebrik ediyorum, hayırlı olsun.

Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin özel arşivindeki bazı notlar, sizin de içinde bulunduğunuz hocalarımız tarafından incelenip günümüz alfabesine çevirileri yapıldı. Siz de birkaç yıllık bir emekten sonra bu seçkilerden bir kitap neşrettiniz. Çalışmanız hakkında detaylı bilgi alabilir miyiz?

Bu çalışmanın hikâyesi yaklaşık on yıl öncesine uzanmakta. Hacı Hulûsi Ateş-Şeyhzâdeoğlu Özel Kitaplığı'nda yer alan belgeler, Prof. Dr. Mehmet

Akkuş Hocamızın başkanlığında yürütülen bir çalışma kapsamında, benim de içinde yer aldığım bir akademisyen grubu tarafından günümüz harflerine aktarılmıştı. Daha sonrasında Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın şahsımdan talep etmesi üzerine, arşivde yer alan söz konusu bütün yazıları-belgeleri tek tek inceledim, değerlendirdim ve neticede Hulûsî-nâme'nin bugünkü şekli ortaya çıktı.

Hulûsî-nâme, Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin kaleminden çıkan ve bugüne kadar yayımlanmamış manzûm-mensûr metinleri içerisinde barındıran önemli bir çalışmadır. Eser, biraz önce ifade ettiğim gibi Hacı Hulûsi Ateş-Şeyhâdeoğlu Özel Kitaplığı'nda muhafaza edilen zengin arşiv malzemesine dayanmaktadır. Bu arşivi muhteva itibarıyla kısaca özetlemek gerekirse: şiirlerden mektuplara, vecizelerden çeşitli notlara, manzûm tercümelere tebrik ve tavsiye mahiyetindeki yazılara kadar oldukça geniş bir içeriğin bulunduğunu belirtmek gerekir. Eseri önemli kılan hususların başında, daha önce yayımlanan Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî ve Mektûbât gibi eserlerde bulunmayan manzûm ve mensûr metinlerin ilk defa bir araya getirilmiş olması gelir. Böylece okuyucu, Hulûsi Efendi'nin düşünce dünyasını bir bütün olarak görme ve inceleme fırsatı bulacaktır.

Arşiv üzerinde yaptığım incelemeler neticesinde Hulûsi Efendi'nin sadece tasavvuf alanında değil, aynı zamanda edebiyat ve estetik konularında da son derece güçlü bir birikime sahip olduğunu gördüm. Bu ise eseri hazırlarken bizi, onun okuma zevkini ve edebî tercihlerini yakından tanıma imkânı sunacağı için, kendisine ait şiir ve düz yazıların yanı sıra, beğenerek kaydettiği farklı şair ve yazarların eserlerinden seçmelere de yer vermemiz gerektiği sonucuna ulaştırdı.

Bu açıdan bakıldığında Hulûsî-nâme, müellifinin mânevî ve estetik dünyasını yansıtan seçkin bir derleme niteliği de arz etmekte. Hulûsi Efendi'nin beğenerek not aldığı bu metinleri esere derç etmekle, yalnızca bilgi

vermek değil, aynı zamanda okuyucuda gönül ve zevk eğitimini oluşturmak da hedeflenmiştir. Okunduğunda görülecektir ki, bu eserde yer alan metinler, tasavvufî bir hassasiyetle insanı Hakk'a ve hakîkate yöneltirken, edebî güzellikleriyle de gönülleri süslemekte, kalpleri aydınlatmaktadır.

Hulûsî-nâme; "Seyyid Osman Hulûsi Efendi ve Hulûsî-nâme" başlığını taşıyan bir Giriş'ten sonra 7 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler: "1. Şiirler, 2. Manzûm Tercümelere/Hz. Ali'nin Özlü Sözleri, 3. Mektuplar, 4. Vecizeler, 5. Muhtelif Notlar, 6. Manzûm Güldeste/Başka Şairlere Ait Şiirler, 7. Mensûr Güldeste/Başka Yazarlara Ait Düz Yazılar" şeklinde sıralanmıştır.

Çalışmada daha önce Dîvân ve Mektûbât'ta yayımlanmış metinlere yer verilmemiş; ancak farklı, dikkat çekici varyantlar içeren şiirlere ise önemine binaen yer verilmiştir. Ayrıca Hulûsi Efendi'ye ait şiirlerin günümüz okuyucusu tarafından daha kolay anlaşılabilmesi için günümüz Türkçesi ile nesir hâline aktarımları da hazırlanmıştır. Burada şiirlerde geçen kelimelerin sadece sözlük anlamlarını vererek nesre çevirmek yerine, Osman Hulûsi Efendi'nin ne demek istediğini tasavvufî mânâsını da göz önüne alarak aktarmaya çalıştık. İkinci bölümde Ebû Alî Emînüddîn el-Fazl et-Tabersî'nin Nesrû'l-Le'âlî adlı eserinden Hulûsi Efendi'nin yaptığı seçkiler yer almaktadır. Mutasavvıfımız, Nesrû'l-Le'âlî'den 14 adet sözü seçmiş ve bunları manzûm bir şekilde tercüme etmiştir. Hz. Ali'ye nispet edilen hikmetli sözlerin manzûm tercümelerinin yer aldığı bu bölümde hem Hz. Ali'nin edebî şahsiyeti hakkında bilgiler verilmiş hem de -daha çok âhlak ve edep muhtevalı- bu vecizeler açıklanmıştır. Sonraki bölüm Hulûsi Efendi'nin edebî bir üsluba sahip, güçlü nesir örnekleri olarak nitelendirilebilecek mektuplarından oluşmaktadır. Burada mutasavvıfımızın aile üyelerinin yanı sıra dostlarına, siyasîlere, yönetici konumundaki bazı kişilere ve askerî zevâta yazmış olduğu farklı içeriğe sahip mektuplarına ulaşmak mümkündür. Sonrasında Hulûsi Efendi'nin

bir fikir veya duyguyu en kısa ve özlü şekilde anlattığı seçme bazı ifadelerine; vecizelerine yer verilmiştir. "Muhtelif Notlar" başlığını taşıyan beşinci bölüm: bazı sûre ve âyet mealleri, hadis tercümeleri, Hulûsi Efendi'nin beğenip kaydettiği tasavvufî içerikli bazı metinler, seyahatleri esnasında aldığı bazı notları, vereceği hutbeye dair hazırlık niteliğindeki bazı notları, fetvalar, emânet verdiği kitap listeleri, almak istediği ya da inceleyeceği eserlerin listesi, vefat tarihleri ve bazı yapılar için yazdığı kitabeler gibi farklı içeriğe sahip renkli bir yelpazeden oluşmaktadır. Son iki bölüm ise manzûm ve mensûr güldestelerden müteşekkildir. Manzûm bölümde; Bâyezîd-i Bistâmî'den Mevlânâ'ya, Fuzûlî'den Ahmed Sûzî'ye, Alvarlı Muhammed Lutfî'den Yahya Kemal Beyatlı'ya kadar pek çok şairin şiirlerine yer verilmiştir. Mensûr kısımda ise; Sinan Paşa, Mahmut Sâmî Ramazanoğlu, Ömer Nasuhi Bilmen gibi isimlerden alıntılarda bulunulmuştur. Bu bölümlerde Hulûsi Efendi'nin farklı şair ve yazarlardan yaptığı seçmeler mümkün olduğunca asıl kaynaklarıyla ya da eser üzerine yapılan akademik çalışmalarla karşılaştırılmış, gerekli bilgiler dipnotlarda verilerek okuyucu bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Bu hâliyle eser sadece bir derleme olmaktan çıkmış, araştırmacılar için de önemli bir başvuru kaynağı hâline gelmiştir.

Şunu da özellikle belirtmek gerekir ki, Hulûsî-nâme, Hacı Hulûsi Ateş-Şeyhzâdeoğlu Özel Kitaplığı'nda yer alan geniş arşivin tamamını değil, -eserin hedeflediği gayeyi yerine getirecek şekilde- belirli bir kısmını ihtiva etmektedir. Bu bakımdan söz konusu arşiv, araştırmacılar için hâlâ keşfedilmeyi bekleyen çok kıymetli malzemeler barındırmaktadır.

Eser, ilim ve kültür hayatımıza katkılar sunsun; okuyanların istifadesine, gönüllerin aydınlanmasına vesile olsun inşallah.

Kısa Özgeçmiş

Prof. Dr. Abdülmecit İslâmoğlu, 2000 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun



oldu. 2001-2003 yıllarında Şanlıurfa'da Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni olarak görev yaptı. 03.03.2003 tarihinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. Aynı yıl "Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ût'u" konulu teziyle Yüksek Lisansını tamamladı. 2007'de "Dâvûd-ı Halvetî ve Gülşen-i Tevhîd ü Tahkîk'i" başlıklı tez çalışmasıyla Doktor ünvanı aldı. 2011 yılında "Yardımcı Doçent" kadrosuna atandı. 2014'te "Doçent", 2020'de "Profesör" ünvanı aldı.

Abdülmecit İslâmoğlu, 2005-2006 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile gittiği Mısır'da (Kahire Üniversitesi) alanıyla ilgili araştırmalarda bulundu. 2018-2020 yılları arasında Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dekan Yardımcısı olarak görev yaptı, lisans ve lisansüstü dersler verdi. Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Anabilim Dalı Başkanı olarak çalışmaya devam etmektedir.



Yûnus'un Dilinden Ölüm Gerçeği



“Kur’ân ve hadislerdeki ilâhî hakîkatleri şiirlerine nakşeden Yûnus Emre, ölümün her canlıyı bir gün mutlaka bulacak kaçınılmaz bir gerçek ve ilâhî bir takdir olduğunu en veciz ifadelerle hatırlatır.”

Kur'ân-ı Kerim'de ölüm gerçeğini ifade eden birçok âyet vardır; bunlardan bazıları şöyledir:

"De ki: Kaçıp durduğunuz ölüm, muhakkak sizi bulacaktır..."

"Nerede olursanız olun, sağlam ve güçlendirilmiş kaleler içinde bulursanız bile ölüm size ulaşacaktır."

"Her canlı ölümü tadacaktır."

"Aranızda ölümü takdir eden biziz. Ve biz, önüne geçilebileceklerden değiliz."

Yine ölüm gerçeği birçok hadiste de vurgulanmaktadır. Bunlardan ikisi şöyledir:

"Ölüm, her türlü şiddet ve sancılılarıyla mutlaka gelecektir; ölüm, mutlaka herkesi bulacaktır."

"Ağız tadını bozan ölümü çok hatırlayınız."

Allahu Taâlâ, Kur'ân-ı Kerim'de, doğrudan Rasûlullah'a hitabederek, "Senden önce de hiçbir beşere sonsuz hayat vermedik! Sen dahi ölecekken onlar ebedî mi kalacaklar?" ve "Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler." buyuruyor; yani Rasûl'ünün bile ölüm gerçeğini yaşayacağını belirtiyor. Necip Fazıl Kısakürek,

Ölüm güzel şey, budur perde ardından haber;

Hiç güzel olmasaydı ölür müydü Peygamber?

diyerek bu âyetteki gerçeği veciz bir şekilde ifade ediyor; "âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan" Hz. Muhammed (s.a.v.) dahi ölüm gerçeğini yaşamış ve ölmüştür; o hâlde "ölüm güzel şey"dir. Bu da ölümün herkes için bir gerçek olduğunu gösterir. Yûnus Emre de dîvânında bu ölüm gerçeğine işaret etmekte ve o da ölüm ile yüz yüze gelen peygamber ve diğer insanları sıralamaktadır.

Ona göre her doğan ölecektir:

Yûnus sözü 'âlimden zinhâr olman zâlimden

"İnsan ömrünü bir vel gibi esip geçen, göz açıp kapayıncaya kadar biten fânî bir sürece benzeten Yûnus; makam, mevki ve mal ne olursa olsun her nefsin nihayetinde kara toprakta amelleriyle baş başa kalacağını vurgular."

Korka durun ölümden cümle dogan ölmüştür

İki beyitinde Yûnus, nice erenlerin gelip geçtiğinin ve sıranın kendisinde olduğunun bilinci içinde olduğunu ifade eder:

Erenlerin kulıysan ölümün ana dur Yûnus

Niç'erenler geldi geçdi nevbet şimdi bize durur

Erenler gelüp geçdiler dünyâyı koyup göçdiler

Havâyâ agup uçdılar bular hümâdur kaz degül

Yeryüzünde gezip dolaşıldığı zaman her koldan, her yaştan, her cinsten insanın mezarlıklarda yatmakta olduğunu bir şiirinde şöyle dile getirir:

Yer yüzinde gezeridüm ugradum milketler yatur

Kimi ulu kimi kiçi key kuşaqı berkler yatur

Kimi yigit kimi koca kimi vezir kimi hoca

Gündüzleri olmuş gece ancılayın çoklar yatur

Dogru varurdu yolları kalem tutardı elleri

Bülbüle benzer dilleri dânişmân yigitler yatur

Ulu-kiçi ağlamışlar server yigitler komuşlar

Baş ucunda yay sımışlar kırılıban oklar yatur

Atlarınun izi tozlu önleri tabıl-bazulu

Ele güne hükümü yazlu şu muhteşem begler yatur



gibi şakiyanlar; hepsi mezarlarda yatmaktadır. Nice yiğitlerin yayları mezarı başında kırılmış ve okları yerlere atılmıştır; atları toz duman attıran, önlerinde davul zurna çalınan, hükmü her yerde geçen kahramanlar da o toprağa düşmüşlerdir. Daha gencecik "oğlancık" olanları da ölüm ayırmış, anaları mezarı başında yas tutmaktadır. Toprakta yatanlarda kadın erkek ayırımı da yoktur; elleri kınalı, kapılarında hizmetçisi olan ince uzun boylu hatunlar da toprağa düşmüştür. Kimisi ak yüzlü yeni gelin, kimisi ellerini bağlamış Allah'tan nasip beklemekte, kimisi hizmetçisi olan, kimisi de daha evlilik yaşına gelmemiş kızların da ölümle yüz yüze geldikleri gerçeği ortadadır. Yer yüzünde gezerek bütün bunları gören Yûnus, kendi hâlinin nasıl olacağı endişesi yaşar.

Bu durum herkes için değişmeyen bir gerçektir; vâdesi gelen herkes gidecektir: Bu dünyada herkes bir misafirdir, Allah insanı yaratırken öyle yaratmıştır, insan vâdesi kadar yaşar ve vâdesi yetince gider, insan gideceği yere hazırlanmalıdır, onun için kul kendini bu yola yöneltmeli ve âşık olanlar da canını bu yolda harcamalıdır,

*Gece gündüz oğlancuklar söyleriken bülbül gibi
Ayrılmışlar anaları sinlerini bekler yatur
Elleridür kınalı hem karavaşları tapulu
Kargu gibi uzun boylu gül yüzlü hatunlar yatur
El bağlamışdır kamusı Hak Çalap'dandur
umusu
Nökerlü kızdur kimisi alınmaduk çoklar yatur
Yûnus bilmez kendü hâlin Hak Çalap söyledür
dilin
Bir niçesi yeni gelin ak teleme yüzler yatur*

Bunlar mal mülk ve saltanat sahipleri, büyük küçük herkes, makam ifade eden sağlam kuşak sahipleri, genç veya yaşlı, vezir, hoca, yolunu yordamını bilen ve eli kalem tutup dili bülbül

*Bu dünyeye gelen kişi âhir yine gitse gerek
Müsâfirdür vatanına bir gün sefer etse gerek
Va'de kılduk ol dostıla biz bu cihâna gelmedin
Pes ne kadar eğlenevüz ol va'demüz yetse gerek*

*Biz de varavuz ol ile kaçan ki va'demüz gele
Kişi varacağı yere gönlini berkitse gerek*

Enbiyâ evliyâ gelip geçtiği gibi Hz. Dâvûd ve ülkeler tutmuş olan Hz. Süleyman Peygamberler bile ölmüşlerdir:

*Kan'enbiyâ vü evliyâ geldi geçdi cümle velî
Kanı Dâvud u Süleymân Kâf'dan Kâf'a dutmuş
iken*

Yûnus yine bir şiirinde ölüm gerçeğini "kanı/hani" sorusunu redif olarak kullandığı ve

*İbrâhîm Halîl geldi Ka'be'ye bünyâd urdı
Oğluna bıçak çaldı İsmâîl kurbân kanı*

diye başladığı şiirinde, peygamberlerden Kâbe'yi inşâ eden Hz. İbrahim'in, babasının kurban etmek istediği Hz. İsmail'in, Mısır'a sultân olan Hz. Yûsuf'un, mîrâca çıkan ve Allah'ın "habîbim" dediği Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de öldüklerini dile getirmiş ve birçok meşhur ismi saymıştır. Bunların başında Hulefâ-i Râşidîn (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) gelmektedir; onlardan başka Hz. Peygamber (s.a.v.)'in amcası Hz. Hamza, Cüneyd-i Bagdâdî, Şiblî, Ma'rûf-ı Kerhî, Bâyezîd-i Bestâmî, Ebu'l-Müslim Necefî, Fakîh Ahmed Kutbüddîn, Sultân Seyyid Necmü'd-dîn, Konya'da yatan iki sultan Şems-i Tebrîzî ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Seyyid Ahmed Kebîr gibi her biri güzel hasletleriyle meşhur olmuş birçok kişi bu dünyadan yok olmuşlardır. Yûnus Emre "kanı" diye sorarak bütün bunların ölüm şerbetini içtiklerine işaret etmekte ve dikkat çekmektedir. Has kullar bile ondan kurtulamamıştır:

*Görmez misin toprağı hâsları kuçmuş yatur
Bizi dahı anun tek ala koynına bir gün*

Ayrıca her insanın anne ve babasının da öldüklerini dile getirerek, öleceği gerçeğini herkesin en yakından yaşadığını ifade eder:

*Kanı ata kanı ana
Bildün bu dünyâyı fenâ
Anda râhat gerek cânâ
Gel yanalum dostlarla*

Allah bu varlıkları Hz. Muhammed (s.a.v.) yüzü suyu hürmetine yaratmıştır ama dünyada kimse bâkî değil, her gelen gidiyor:

*Yaratdı Hak dünyâyı Peygamber dostlığına
Dünyâyâ gelen gider bâkî kalası degül*

Baş kuruyacak, ne kadar uzun yaşarsak yaşayalım ömür tükenecektir:

*Ecel erer kurur baş tez tükenür uzun yaş
Düp düz olur dağ u taş gök dürülür yer gider*

Yunus Emre şu şiirinde kimlerin ölüm gerçeği ile yüz yüze geleceğini ve nelerle karşılaşacağını çok güzel anlatır:

*Hîç bilmezem kezek kimin aramızda gezer
ölüm*

'Âlemi bostân eylemiş râyahasın keser ölüm

Alur yigidi çağında bülbülü ötmez bâğında

Kimse komaz ocagında yigitleri alur ölüm

Birinün alur kardaşın revân döker gözü yaşın

*Hiç onarmaz bağı başın hayır işden bezer
ölüm*

Alur yigidi kocayı yakar ananın içini

Kızların sarı saçını teneşirde çözer ölüm

Alur yigidün âlâsın dîvâne eder anasın

Gelinlerün el kınasın topraklara karar ölüm

Alur yigidün hâsını döker gözlerin yaşını

Mecnûn eder anasını yüreklerin yakar ölüm

Kanı anun sevdük yarı kıl tâ'atun arı yürü

Miskîn Yûnus eydür bunu ejderhâlar yudar ölüm

"Ölüm haktır, gâfil olmamak gerek", Azrail bir gün canımıza kasederek gelecektir:

*Ölüm Hak'dur bilürsin niçün gâfil olursın
'Azrâîl kasd ediser günâhlu tenümüze*

Bir mezarın başına varıp biraz incelediğimiz zaman ölümün gerçekliğini gözlerimizle görür ve farkına varırız.

Dipnot

* Prof. Dr. Ali YILMAZ,

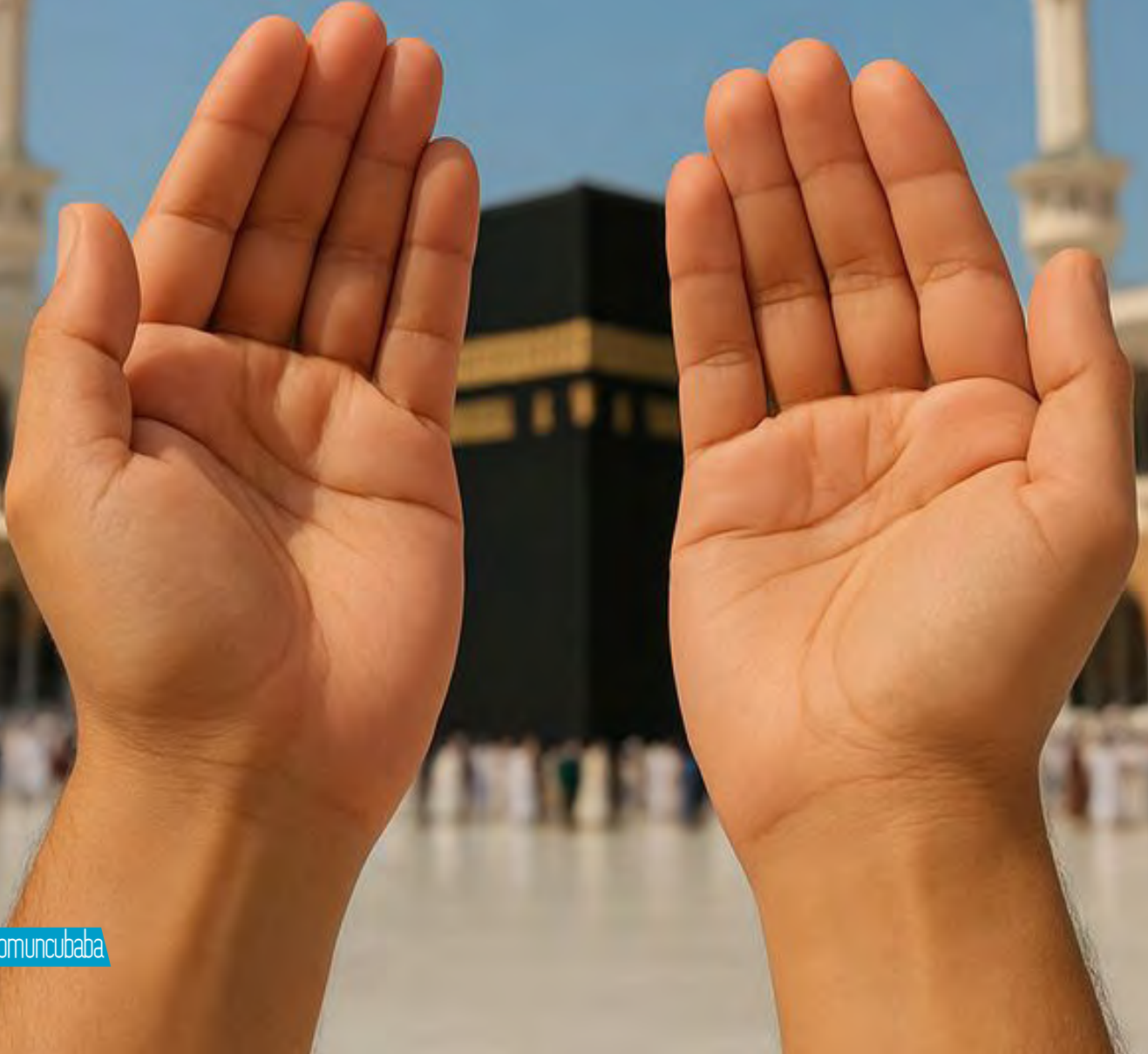
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.



Yakarışlar



“Katına ağan dualarda
Bağışla Halil’e verdiğin selametin
Ateşten, azaptan
Dostluğun dileğimdir Rabbim, kurbiyetin
Suvar kandırdığın gibi İsmail’i
Zemzem damıttığın kaptan”



I

Gök iner yer kabarıp
Avuçlar açılır sana
Eğilir, yaklaşır, ufuklar avuçlara
Sancı yıldırımları düşer gönüllere
Düşer gönüller yanar
Kıvılcımlar vicdana
Yakar benliğimi, ruhumu
Kopar sessiz çığlıklar
Deneme belalarla beni
Düşürmeden ateşe, ateşlere
Selâmet kıl
Bırakma bana bu kaçkını
Yakma, semender kıl
Işığa çevir yalazları nura
Halil'in ateşi olsun
Hasretin ateşine yakma
Güller bitsin alev yalımlarında
Bu günahkâra
Bülbüller su serpsin
Suya eğilen dallardan
Gül yaprakları perde olsun
Rüzgâra
Her şeye gücü yeten Sen
Dünün ve yarının hâkimi
Esirgeme benden ülfetin

Katına ağan dualarda
Bağışla Halil'e verdiğin selametin

Ateşten, azaptan

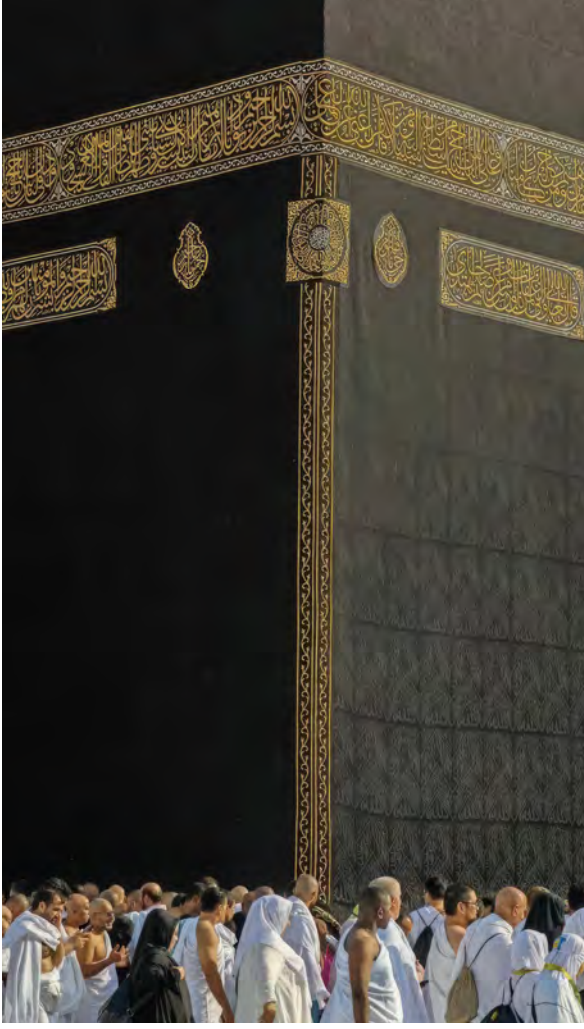
Dostluğun dileğimdir Rabbim, kurbiyetin
Suvar kandırdığın gibi İsmail'i
Zemzem damıttığın kaptan

II

Sam yeli eser kapımızda sarsar
Sen rahimsin etme
Çevir yönünü bizden
Mahvetme
Senden yana dönsün kalb ibresi
Bakışlarımız
Düşsün cemrelerin en mahremi
Açsın sana penceremi
Bir gufran esintisi okşasın azap evini
Süpürüp kuşatsın çepeçevre orda
Güzelliğin sarsın altı yönü
Düşsün gönüllere şevki
Aydınlık kamaştırsın gözler
Temâşâda güzelliğini

III

Belâ dedik o mecliste sarhoştuk
Cemâlinden bağışla
Sınama belâlarla
Kazana rızadır bize düşen
Belâ verme, lütfet,
Kopsa da
Kasırga gibi şer,
Tayfunca şirâr eser
Yıkmak ister



Dayanak yok gidecek diyar
Çevir kuranlara tuzaklarını
Sen ne dilersen olur
Biz belâ dedik başışla
Yardım senden olur
Güzellik senden
Gaflet ettik boyumuzca batıp günahlara
Bağışla, sil defterimizden malum
Kul yanılır, düşer, batar
Misk amber diye batağa
Sen cömertlerin en kerimi iste dedin,
Eksilmeyen hazinemden

İsteriz ihlâs

Dürr-i yetimin hürmetine

Bugün ve yarın selâmet kereminden

IV

Tek olan, eşsiz olan kavuştur birliğe bizi

Dinsin bu izbede

İçimizi kemiren sızı

Karıştı ameller emellere uzaklara uzandı

Kabul et yakarışlarımızı arındır

Rahmetinle, başışınla kurtar yalnızı

Bir ateşti düşen yüreğe yaktı, yandı

Tam ayar altına çevir duâları

Kurtar şerrinden kulların

Devir yolumuzu kesen duvarları

Seninle olsun ülfetimiz

Başkasına bakmak olsun korkumuz

Endişemiz

Çevir yönümüzü arınmış duru

Yakınlığın sarsın ufkumuzu kalmasın

Cevabını bulmayan soru

Dünyada ve ukbada sürsün yakınlığın

Tekbirinde yaşayalım huzuru

V

Rabb'im, tevekkül dilerim yakarmak için

Yol göster kalbime, iyilik ver

Sana kulluk için canlılık rûhuma, heyecan

Emirlerine uymak ve seni birlemek için

Dirilik mescidi olsun kalbim,

Yalnız sana, yalnız sana ait olsun

Dirildikçe zaman
Başka yönlerden döndür sana
Sabit kıl ayağını gönlümün kapında
Sende, seninle ve senin için yaşat
Nurunla dolsun
Alışverişim senin için, sözüm,
Alıp verdiğim nefesler senin için
Arındır gönül evimi mâsivadan,
Bütün kötülükleri sök, at
Her türlü pastan beri olsun
Senden hoşnut olmayı yaşat
Gösterme, meylimizi kes yasaktan
Kaybettirme doğruları, buyurduklarını
İsyan etmesin görünüşümüz sana
Bir meyil olursa ne güzel haktan
Şirkten beri olsun yönlerimiz
Gaflete düşürme bir nefes
Seninle, seninle zengin olmayı dileriz
Uzak tut seni unutturan şeylerden
Heveslerden
Ayık tut bizi, yakınlığını duyalım,
Tadalım birlik iksirini senden
Günahla aramızı aç
Yer gök kadar
Biz ki zayıf, takatsiz, güçsüz,
İnâyetine muhtaç
Yakınlığımızı göz karası ve akı gibi kıl
Yûsuf gibi açılsın Zeliha'yla aramız
Ayırdığın gibi onları ayır günahlarla bizi

Dinsin merhametinle rûhumuzu saran sızı
Rabb'im dünyada kalb gözüyle göster
Ukba'da baş gözüyle seni
İsteyin buyurdun, cevap vereyim, dedin
Biz, cevapların en sevaplısı için duâcı
Af ve bağışlanmaya talip
Rüsvâ eyleme, ört merhametinle
Yırtma utanç perdemizi, acı
Gönder tövbe yelini mahzun etme kalbimizi
Her günahtan sonra sana içten dönen
Kullarının günahlarımıza bakma
Çekme çetin hesaplara bizi
Utanç ateşlerine yakma
Dilimizden, elimizden hayırlar, güzellikler
aksın
Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın
Lütfuna erenlere kat, ateşine yakma
Dinsin içimizi kemiren sızı
Gıdamız seni anmak
Zenginliğimiz yakınlığımız olsun sana
Boş çevirme ellerimizi kapından
Bizi ateşlere bırakma!



Saadet Mülkü Sultanı



“Herseklı Ârif Hikmet’in köklü Dîvân edebiyatı geleneğiyle kaleme aldığı bu na’t, Hz. Muhammed (s.a.v.)’i saâdet ülkesinin sultanı ve ilâhî hakikatlerin yegâne tecelligâhı olarak vasfeden derunî bir aşkın ve hürmetin nişânesidir.”

Dîvân edebiyatı şairlerinin hemen hepsi en azından klâsik bir dîvân meydana getirerek şairler kervanına katılırlar. "Dîvân" kelimesinin terim anlamı Arap alfabesindeki sıraya uygun olarak her harfe tekabül eden bir gazel yazma işi demektir.

Böyle olunca da bu disiplin altına giren şair, kendini ister istemez bir kalıp içine hapsetme gereği duymuştur.

Her harfe uygun kâfiyede şiir yazma mecburiyeti şairi hayal hapsi, düşünce darlığı kendinden öncekini taklit etme... gibi birtakım olumsuzluklara yöneltmiştir.

Öyle ki bir kısım şairler, aynı kafiye ve redifle yazdıkları gazellerinde aynı konuyu ele alıp aynı hayali, küçük değişikliklerle ifade etmek zorunda kalmışlardır. Nazire gazellerini hesaba katmasak dahi bu durumun yüzlerce örneğine rastlıyoruz.

Dîvân edebiyatının bu klâsik kalıpları bazen o dereceye varmıştır ki, aynı veya yakın yüzyıllarda yaşamış, diyelim beş şair yerine birinin dîvânını okumanız diğerleri hakkında da yaklaşık kanâatler ve üslupları hakkında yaklaşık bilgilere sahip olmanız için yeterli görülebilir.

Kafiye sıkı sıkıya bağlı kalan şairlerde, yukarıdaki na'tta olduğu gibi, şair hâkimiyeti ortadan kalkıyor; artık kafiye hâkimiyeti başlıyor. Dolayısıyla dizginleri ele alan şair değil; kafiye ve rediflerdir. Mânâyı da siz hesap edin.

Na't edebiyatımızda da aynı şeyler geçerlidir. Genel olarak şöyle bir baktığımızda Dîvân şairlerinin en çok kullandıkları kafiye ve redifler şu şekilde karşımıza çıkıyor:

*Hudâ'nın en büyük ihsânı sensin yâ Rasûlullah
Benim her derdimin dermânı sensin yâ Rasûlullah
Cihan medhûş-ı hayrettir zuhûr-ı mu'cizâtından
Tarîkat ehlinin bürhânı sensin yâ Rasûlullah
N'ola arş olsa ferş-i südde-i bâb-ı inâyâtın
Saâdet mülkûnün sultânı sensin yâ Rasûlullah
Seninle anlaşıldı şîve-i ahkâm-ı ayniyyet
Berât-ı vahdetin unvânı sensin yâ Rasûlullah
Cebîn-i âdemiyet nakşolundu nûr-ı hüsnünle
O vechin sûret-i Rahmânı sensin yâ Rasûlullah
Alîl-i derd-i aşk u şevkîn olsun dâimâ Hikmet
Bize gösterdi sırr-ı men reânî sensin yâ Rasûlullah*

Hersekli Ârif Hikmet

...-âdır yâ Resûlallah

...-ânı yâ Resûlallah

...-âne yâ Resûlallah

...-ândır yâ Resûlallah

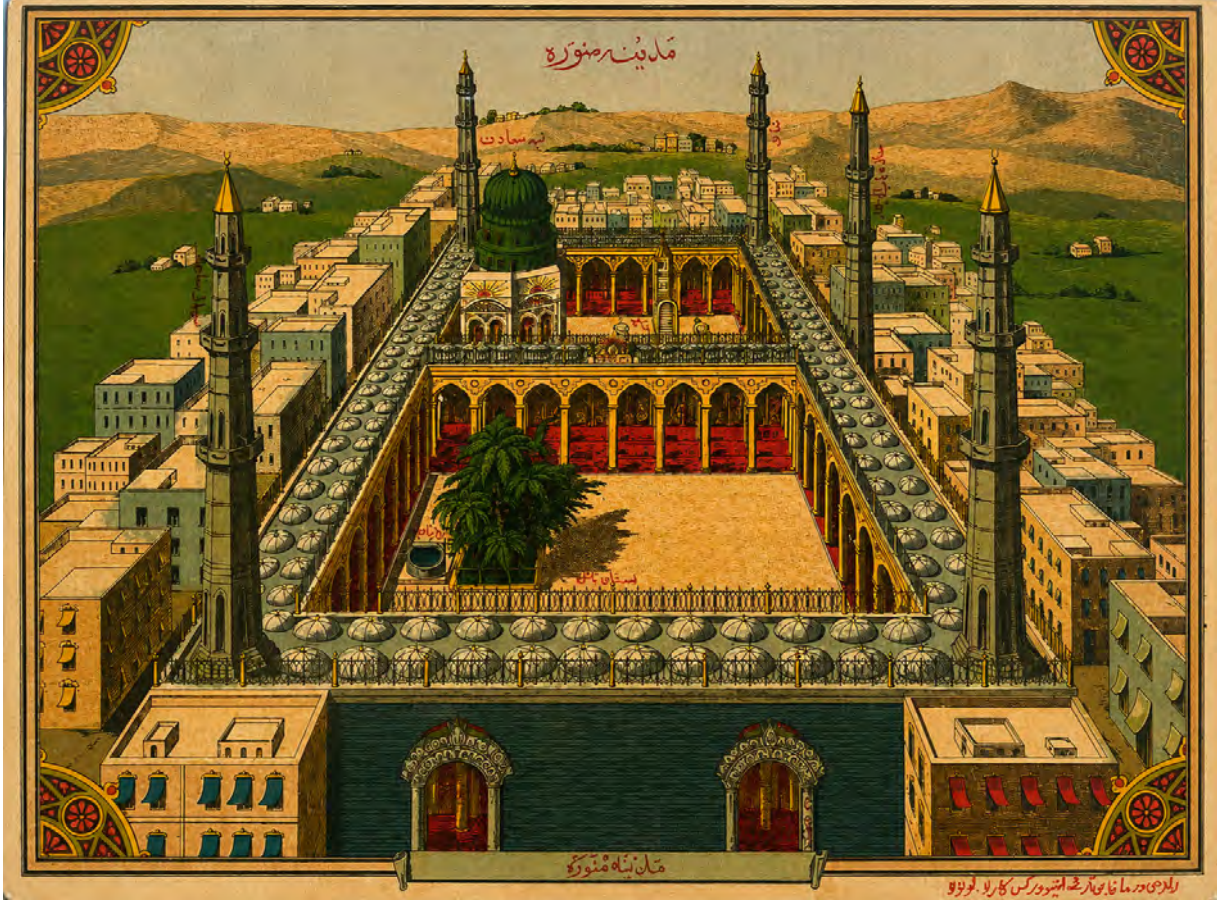
...-âsın yâ Resûlallah

...-âyım yâ Resûlallah

Bununla ilgili bir istatistik yapılırsa acaba kaç tane orijinal şiir ve şair çıkacaktır? Buradan sözü Hersekli Ârif Hikmet'in şiirine getirelim.

Tanzimat'ın ilân edildiği yılda doğan Hersekli Ârif Hikmet, klâsik Türk şiirinin bütün özelliklerini gösterdiği bu na'tında aslında, Dîvân şairlerinden farklı bir anlatımda da bulunmuyor.

Beyitlerde işlenen düşünceler birbirinden bağımsızdır. Bu yüzden şiirini tahlil ederken beyit beyit ele almak yerinde olacaktır.



Hersekli Ârif Hikmet, Allahu Teâlâ'nın insanlara en büyük bağışı olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'i gösterir. Herkesin derdine derman olan bir Peygamber'i, kendi derdine de derman olarak bilir.

İkinci beyitte Hz. Muhammed (s.a.v.)'in gösterdiği mucizelerden cihanın şaşkına döndüğünü söyleyen şair, Peygamber Efendimiz'i tarîkat ehlinin fikrini ispatta delîl olarak tarif ediyor.

Saâdet ülkesinin sultânı olan Allah'ın Rasûlü için: "Göğün dokuzuncu katı, senin iyilikler kapının eşiğindeki hasır olsa, bu çok mu gariptir?" derken miraç hâdisesine telmihte bulunan şair, Peygamber Efendimiz için "birlik fermanın başlığı" sıfatını kullanıyor. Çünkü aslî hükümlerin üslûbu onun sayesinde anlaşılmıştır.

Diğer beyitlerde de şair şunları anlatıyor:

Ey Allah'ın Rasûlü, insanlığın alını, senin güzelliğinin nûruyla süslendi. O çehrenin Rahmân Sûresi sensin.

Ârif Hikmet daima, aşkının ve şevkinin derdiyle hasta olsun. "Men reâni" sırrı bize gösterdi ki, bundan kastedilen sensin. Ebu Hureyre'nin naklettiği bir hadise göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Her kim beni rüyasında görürse, muhakkak ki uyanırken de beni görecektir; çünkü şeytan bana benzer bir sûrete giremez." Şair, bu hadîs-i şerife telmihte bulunuyor.

Ebrûcu

On parmağında on hüner, Ebrûcu
Vermekte gizliden haber, Ebrûcu

Bin bir renk ve şekiller ülkesinde
Fırçanın peşinde gezer, Ebrûcu

Büyük Sanatkâr'ı arar yollarda
Ruhların resmini çizer, Ebrûcu

Ötelerin büyüüne kapılmış
Bulutlardan ilham emer, Ebrûcu

Sonsuzluk kendini mecazda gizler
Suda pırıltılı izler, Ebrûcu...

Bekir OĞUZBAŞARAN



Kültür ve Medeniyetimiz İçinde Çırağan Sarayı



“19. yüzyılda Batı kökenli mimarî formlar ve yenilikçi esintilerle inşâ edilen Çırağan Sarayı, Osmanlı medeniyetinin sanatsal ve kültürel açıdan Batı’ya evrilişinin en ihtişamlı nişânelerinden biridir.”



Başta Osmanlı Devleti, Büyük Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklu Devletleri olmak üzere, Türklere saray mimarlığı oldukça yaygın ve eski bir mimarlık dalıdır. Mâzisi çok eskilere dayanan saray mimarlığı 19. yüzyıllara kadar yaygın olarak devam etmiştir.

Bir cihan imparatorluğu olan Osmanlı Devleti, birbirinden seçkin ve kıymetli saraylarıyla dünyada haklı bir şöhret bulmuştur. Bu saraylar arasında başta Topkapı Sarayı olmak üzere; Yıldız Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Çırağan Sarayı ilk akla gelenlerdir. Bunlara İstanbul dışında yer alan Edirne Sarayı'nı, Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesi sınırları içinde yer alan İshak Paşa Sarayı'nı, Osmanlı'nın ilk sarayı olarak görülen ve Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olarak bilinen Bursa'da bulunan Bey Sarayı'nı ekleyebiliriz.

Çırağan Sarayı, Osmanlı'nın Mimarî Açısından Batı'ya Evrildiğini Gösterir.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde inşa edilen ve modern mimarî esintilerini yansıtan bir görünüme sahip olan saraylarından biri Dolmabahçe Sarayı, diğeri ise Çırağan Sarayı'dır. Bu iki saray Osmanlı'nın kültür ve medeniyet olarak da Batı'ya evrildiğini gösterir.

Osmanlı Devleti, İslâm kültürünün etkisinde zengin bir kültür ve medeniyet inşa etmiştir. Bu medeniyet her alanda kendisini göstermiştir. 17. yüzyılda başlayan yeniliklerin (Batılılaşmanın) sanatta ve özellikle de mimarîde yansıması görülmeye başlanmıştır. Böylelikle Osmanlı sanatı Batılılaşma sürecine girmiştir. Bu Batılı eğilim III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde saray mimarîsinde uygulanmıştır.

II. Mahmud'un yaptırdığı Eski Çırağan Sarayı, oğlu Abdülmecid'in yaptırdığı Dolmabahçe ve II. Mahmud'un oğullarından Abdülaziz'in yap-

“Tarih boyunca büyük yangınlara, siyâsî baskınlara ve dönüşümlere sahne olan bu muazzam sahil sarayı, bugün Boğaziçi'ne bambaşka bir güzellik katarak geçmişin köklü hafızasını günümüze taşımaktadır.”



tırdığı Yeni Çırağan Sarayları, Osmanlı saray mimarîsindeki klâsik tarzın geride kaldığını ve Batılı bir çizgiye oturtulduğunu göstermektedir.

Yangından Yeniden İnşâ Sürecine, Dünden Bugüne Çırağan Sarayı

Bugünkü Çırağan Sarayı zaman içerisinde birçok değişim ve dönüşümlerden geçerek bugünlere gelmiştir. Yangından suikastlara kadar pek çok talihsizlikler yaşamıştır.

Çırağan Sarayı tarihî süreçte iki kez inşâ edilmiştir. Sultan III. Selim'den sonra tahta geçen II. Mahmud, büyük bir saray yaptırmak istemiş, binanın mimarlık görevini Ebniye-i Hassa Müdürü Abdülhalim Bey'e vermiştir.

Sarayın inşâsına 1834 yılında başlanmıştır. Sultan II. Mahmud, Çırağan Sarayı'nı bitmiş hâliyle göremeden 1839 yılında vefat etmiştir. Söz konusu sarayın inşâatı 1841'de tamamlanabilmiştir. II. Mahmud'un ölümünden sonra tahta geçen Abdülmecid, kızı Naime Sultan'ın 1840'daki doğum şenliğini Çırağan Sarayı'nda yapmıştır. Sultan Abdülmecid, Dolmabahçe Sarayı'na taşınana kadar 16 sene boyunca Çırağan Sarayı'nda kalmıştır. Daha sonra saray farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır.

19. Yüzyıldaki Yenilikleri ve Değişimi Yansıtan Ahşap Çırağan Sarayı'ndan Bugüne

19. yüzyıldaki yenilikleri ve değişimi yansıtan ahşap Çırağan Sarayı, mimarî özellikleri bakımından Batılılaşma döneminin ilk örneği sayılır. Sarayın yapımında üçgen alınlık, iyonik sütun başlıkları, mermer çatı korkulukları ve çoklu sütun dizileriyle Batı kökenli mimarî form ve süsleme öğeleri yoğun olarak kullanılmıştır. Sarayın üç katlı ikinci ana bölümünün Dâire-i Hümayûn olduğu tahmin edilmektedir. Ahşap Çırağan Sarayı 1857'de yıktırılmıştır.

Sultan Abdülmecid'in saltanat yıllarında Niskoş Balyan'a bir ön çalışma yaptırılmış, ancak hazinenin borçları nedeniyle bu alanda yeni bir saray yapılamamıştır. Çırağan Sarayı ile ilgili olarak Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi'nde şu bilgiler vardır:

"1910'da geçirdiği bir yangın sonucu tamamen harap olarak günümüze sadece iskelet hâlindeki dış duvarları kalan ve Çırağan Sahilsarayı'nın esas binasını teşkil eden Hünkâr Dairesi'nin bulunduğu alanın son yüzyıllarda hayli önem kazanmış bir mevki olduğu bilinmektedir. Burada XVII. yüzyılda Kazancıoğlu Bahçesi adıyla tanınan bir bahçe bulunuyordu. Evliya Çelebi, sonradan IV. Murad'ın (1623-1640) kızı Kaya Sultan'a hediye ettiği bu bahçede sultan tarafından bir yalı köşkü yaptırıldığını ifade etmektedir. Daha sonra burada Nevşehirli Damad İbrahim Paşa (ö. 1730) eşi Fatma Sultan için büyük bir saray yaptırmıştır.

Bahçesinde, III. Ahmed ile (1703-1730) Damad İbrahim Paşa başta olmak üzere bütün saray erkânının katıldığı çırağan (çerâğan) âlemlerinin yapılmasından dolayı Çırağan Sarayı adıyla anılmaya başlanmıştır.

I. Mahmud'un (1730-1754) ilk yıllarında bakımsız kalan saray daha sonra padişahın emriyle onarılarak özellikle yabancı sefirlerin ağır lanmasında kullanılmıştır. Saray, aynı yüzyılın sonlarında III. Selim'in (1789-1807) kız kardeşi Beyhan Sultan'a verilmişse de Beyhan Sultan bir süre sonra yapıyı iade etmiş, III. Selim de sarayı bazı eklemelerle büyüttürmüş (1803-1804) ve saltanatının son iki yazını burada geçirmiştir. II. Mahmud döneminde de (1808-1839) yazlık saray olarak kullanılan yapı, 1836 yılında yan kısımda bulunan Hanım Kadın Mescidi ile bir mektep yıktırılarak mevcut alanı genişletilmiş ve bazı eklemelerle de büyütülmüştür.



Mimar Garabet Balyan'ın ahşap olarak yaptığı ek bölümler saraya bu dönemde daha değişik bir görünüm kazandırmıştır. 1839'da yeni bölümleriyle birlikte açılışı yapılan saray, Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından da önce-leri yine yazlık saray olarak kullanılmış, ancak Dolmabahçe Sarayı'nın inşâsından (1842-1853) sonra yavaş yavaş terk edilerek yine kâğır bir saray yaptırmak amacıyla 1276 (1859-60) yılında tamamen yıktırılmıştır.

Abdülmecid'in ölümü sebebiyle ertelenen yeni sarayın yapılışı Abdülaziz'in (1861-1876) tahta geçmesinden sonra hemen ele alınmış ve inşâat işiyle, Nikogos Balyan'ın çizdiği mevcut planı uygulamak üzere oğulları Sarkis ve Agop Balyan görevlendirilmiştir. Yeni plâna göre arsanın ortasında kalan Beşiktaş Mevlevîhânesi'nin kaldırılmasına karar verilmiş ve Maçka'da bir yenisi yaptırılarak Mevlevîhâne buraya taşın-

dıktan sonra eski bina yıkılmıştır. 1863'te fiilen başlayan inşâat 1871 yılında tamamlanmıştır.

Abdülaziz inşâsı bittiğinde yeni saraya yerleşmiş, ancak birkaç ay gibi kısa bir süre sonra rutubetli olduğu gerekçesiyle burayı terk ederek Dolmabahçe Sarayı'na dönmüştür. II. Abdülhamid ise (1876-1909) tahta geçtiği zaman burayı tahttan indirilen ağabeyi V. Murad'a tahsis etmiş ve böylece saray eski padişahın ölümüne kadar (1904) yirmi sekiz yıl süreyle onun ve ailesinin ikameti için kullanılmıştır. V. Murad'ın saraya kapatılmasından iki yıl sonra, onu kurtarmak ve tekrar tahta geçirmek için 20 Mayıs 1878'de gazeteci Ali Suâvi ve arkadaşları tarafından saraya bir baskın düzenlenmiş, ancak Beşiktaş Karakolu zaptiyelerinin müdâhalesiyle teşebbüs önlenerek Ali Suâvi ve yandaşları öldürülmüştür.



Çırağan Sarayı, mermerden zengin süslemeli cephesi ve son derece görkemli iç mimarîsiyle hiç şüphesiz ait olduğu dönemin en dikkat çekici binalarından biriydi. Sarayın yapımı için hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamış, inşâat ve dekorasyon işlerinde kullanılan mermer, somaki, sedef gibi malzemelerin birçoğu yurt dışından getirilmiştir. Tophane, tersane ve hazîne-i hâssa gelirleriyle Mısır'dan alınan paralar da dâhil olmak üzere yapı 5 milyon Osmanlı altınına mal olmuştur.

Bahçesi uzun yıllar futbol sahası olarak kullanılan ve eski ihtişamı yalnızca Meclis-i Mebûsan olduğu dönemden kalma fotoğraflarında görülebilen saray, günümüzde bahçesine yaptırılan büyük ve modern otelin bir bölümü olarak restore edilip düzenlenmiştir.”

Boğaziçi'ne Bambaşka Bir Güzellik Katan Çırağan Sarayı

İstanbul'un sarayları arasında çok önemli bir yer teşkil eden ve Boğaziçi'ne bambaşka bir güzellik katan Çırağan Sarayı, bugün ne yazık ki, tarihî misyonun dışında ticarî amaçlarla otel olarak kullanılmaktadır. Bu durum, sarayın halktan uzak kalışını beraberinde getirmektedir. Öyle de olsa Boğaz'dan geçenler, Batı mimarîsinde inşâ edilen bu gösterişli saraya bakıp Osmanlı'daki değişimi ve dönüşümü gözlerinin önünden geçirmektedirler. Dolmabahçe'den Çırağan'a, İstanbul ve Boğaziçi bu saraylarla ihtişamını yansıtmaktadır.

Selâmünaleyküm

Yaradan adıyla, edilen söze
Selâmünaleyküm, Aleykümselâm
Dostlukla buluşup, bakışan göze
Selâmünaleyküm, Aleykümselâm

Kardeşlik deminde, nahif çağrıya
Yüreklerde harlı, ince ağrıya
İyiye, güzele, her bir doğruya
Selâmünaleyküm, Aleykümselâm

Göz göze gelişte, candan bakışa
Küskünlükten çıkıp, dosta akışa
Muhabbet faslına, arma takışa
Selâmünaleyküm, Aleykümselâm

Şu koca cihanda, birliktir selâm
Kalpleri bir eden, dirliktir selâm
Kendini bilene, erliktir selâm
Selâmünaleyküm, Aleykümselâm

Dünyaya barışı, yayan fikire
Dillerden virt ile, çıkan zikire
Semahta aşk ile, dönen zakire
Selâmünaleyküm, Aleykümselâm

Celalettin KURT





İtimadın Kaybolması



“İnsanî başarının ve toplumsal dayanışmanın temeli olan güven duygusu, modern dünyada yerini şüpheye bıraktıkça yardımlaşma ve infak kültürümüz de derin bir yara almaktadır.”

● İnsan hayatta hiçbir şeyi tek başına başaramaz. Mutlaka birilerinden destek alır, yardımlaşır. Bu nedenle her başarının ardında birilerinin desteği vardır. Güzel bir bina tek kişinin gayretiyle inşa edilmez, ticaretle tek başına iyi kazanç kazanılmaz, bilimsel bir keşif birilerinin yardımları olmadan gerçekleştirilmez. Hatta bir kitap bile tek başına yazılmaz. İnsana eşî iyi bir ortam sağlar, mevcut kütüphanelerin imkânlarından yararlanır. Sonuçta yardım alarak başarır. Tek başına, hiç kimseden yardım almadan bir şeyler yapmak sadece yüce Allah'a ait bir özelliktir. O, kimsenin yardımına ihtiyacı duymaz. Diler ve dilediği ânında oluverir.

İnsanın bir şeyler yapabilmesi ve başarabilmesi elbette çevresinin desteğiyle gerçekleşir. Ancak başarının yakalanması için destek yanında güvene de ihtiyaç duyulur. Güven esaslı dayanışma ve destek olmadığı zaman yapılan iş bir yerde akamete uğrayabilir. Bu nedenle hangi iş olursa olsun, insan dayanışma içinde olduklarına güvenmek de ister.

İş Yerinde Güven

Eskiler "Bir elin nesi var, iki elin sesi var." demişler. Özellikle ticaret alanında bu sözün çok büyük önemi vardır. Zîrâ günümüzde küçük şirketlere yaşama hakkı tanınmamaktadır. Ya küçük bir işyeri olarak kalmayı kabul edeceklerdir ya da kendi iş kollarına giren büyük firmalar tarafından satın alınmaya razı olacaklardır. Bu iki şıkka razı olmayanlar için bir üçüncü alternatif daha bulunmaktadır: Şirketleri birleştirmek. Nitekim çağın gidişine ayak uydurup birleşen şirketler ayakta kalabilmekte ve büyüebilmektedir. Ülkemizde bu şekilde pek çok şirket dünya ölçeğinde saygın ve güçlü hâle gelebilmiştir. Bu başarının ardında zamanı okuma, tecrübe, dünyayı tanıma, profesyonel yönetim gibi pek çok gerekçe sayılabilir. Ancak bunların yanında, ortaklar arası güven

"Birlikte üretmenin ve huzur içinde yaşamamanın özü karşılıklı itimattır; güvenin kaybolduğu bir toplumda, sıradan olması gereken dürüstlükler bile hayret uyandıran birer istisnaya dönüşür."

çok önemli bir yere sahiptir. Eğer ortaklar karşılıklı olarak dürüst olmazlarsa, birbirlerinin arkasından kendi hesaplarına işler yaparlarsa veya maddî hususlarda hıyânet ederlerse, ortaklığın çökmesi ve hissedarların birbirine düşmesi yakın demektir. Çünkü aralarında güven duygusu kaybolmuştur. Bunun ardından her bir taraf sadece kendi menfaatini önde tutacak ve ortaklık kısa sürede bitecektir. Dağılan şirketle birlikte pek çok insan işten çıkarılacak, ortaklar mahkeme kapılarında birbirlerini dava etmekle zaman geçireceklerdir.

Etrafınıza şöyle bir bakın. Temelinde din kardeşliği olmayan ortaklıklarda karşdakinden genelde endişe duyulur. Ancak yapılan ticaret de olsa, ortakları bir arada tutan esasında din ise, birbirlerine karşı güven duyguları zirvededir. Bu yüzden birlikte çalışmaktan büyük haz alırlar. Aynı Rahman'a secde ettiklerinden ticaretlerini de ibâdet gibi değerlendirirler. Onu ifsâd edecek herhangi bir yanlış bulaşmaktan korkarlar. Âhiret hesabından ürkerler. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şu buyruklarını çok iyi bilirler: "Tüccarların kıyamet gününde günahkârlar olarak diriltilmeleri söz konusudur. Şu kimseler istisnadır: (Ticarî muamelelerinde) Allah'a karşı gelmekten korkup sakınanlar, (Allah'ın alışverişle ilgili emirlerine) itaatli olanlar, (alışverişte) doğru söz söyleyenler." "Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tâcir, nebîler, siddıklar ve şehitlerle beraberdir."

Hırsın ön planda olduğu ve mânevî değerlerin temelinde bulunmadığı ortaklıklara gelince, güven duygusu zayıftır ve her an her şey olabilir.

Arkadaşa Güven

Her birimiz hayatımızı etrafımızdakilerle birlikte devam ettiririz. Çünkü insan arkadaşına ihtiyaç duyar. Kendi başına yaşayamaz. Üzüldüğünde derdini dökerek, sevincinde mutluluğunu paylaşacağı yakın dostları olmasını ister. Sırlarını yakın ahbabına açtığına rahatlar. Düşünemediği çözüm yollarını istişare ederek onlardan öğrenir. Küçüklü büyüklü pek çok problemini bu şekilde halleder. Ailesi veya çevresiyle ilgili sorunlar yaşadığında, maddî olarak borca sıkıştığına ilk önce yakın arkadaşlarına koşar. Kapılarını çalabilecek dostları olduğundan dolayı da kendisini mutlu hisseder.

Ama bir gün gelir. Fındık kabuğunu doldurmayacak bir şeyden dolayı en yakın dostuyla arası açılır. Selâmı-sabahı keserler, birbirlerine düşman oluverirler. Bir müddet sonra da bir kısmını gözyaşı dökerek anlattığı sırlarının dillerde dolaştığını görür. Dostluk bitmiş, güvenerek fısıldanmış sırlar ortalığa dökülmüştür. Oysa Allah Rasûlü *“Danışılacak kişi güvenilecek kimsedir.”* buyurmuştu. Onun sırlarını ortaya döken kişi demek ki bu sığata sahip biri değildi. Arkadaşını iyi seçmemişti. Böylesi sıkıntıları yaşayan insan o hâle gelir ki, *“Ben derdimi açıp gözyaşı dökerek, gerektiğinde yaslanıp destek alacağım bir arkadaşım olmayacak mı?”* diyerek kahreder. Yaşadıklarına o derece üzülür ki, bunca yıldır sürdürdüğü samîmî arkadaşlığın birden heba olmasına mı yanacağını yoksa ortaya dökülen sırlarına mı katlanacağını bilemez. Ondan sonra da güvenme endişesinin verdiği hüznle dertlerini ve sevinçlerini içinde biriktirmeye başlar. Muhtemelen -yaşadığımız tecrübeler

nedeniyle- çoğumuz bu endişeyi içimizde taşıyoruzdur.

Güven duygusunu bir kez kaybettik mi onu yeniden yerine koymak neredeyse imkânsız hâle gelir. Kişi yaptığından pişman olsa ve özür dilese bile, izi her zaman kalbimizin bir köşesinde kalır. Nitekim Kur’ân’da bahsedildiği üzere, Yusuf’a yaptıklarından ötürü Hz. Yakup’un çocuklarına olan güveni kaybolmuştu.

İdarede Güven

İnsan bir iş yerinin veya bir okulun yönetiminde beraber çalıştığı kişilerle uyumu gerçekleştirebilir ve karşılıklı güveni tesis edebilirse başarılı olabilir. Önemli olan bir ekip olabilmektir. Üst konumdaki idareci, çalışma arkadaşlarından birine bir işi verdiğinde onu artık düşünmemeli, havale ettiği işi yapılmış kabul etmelidir. Ama ekibinden biri onun çalışma sisteminin dışında kendince metotlar benimser ve ondan habersiz bazı icraatlar gerçekleştirirse, imzaladığı onlarca kâğıt arasına habersizce bir kâğıt sokuşturursa, o yokken ardından işler çevirirse veya ayağını kaydırmaya çalışırsa, orada ekip rûhundan bahsetmek imkânsız hale gelir. Zîrâ ortada bir münafıklık alâmeti kol geziyor demektir. Allah Rasûlü’nün buyurduğu üzere; *“Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, verdiği sözde durmaz ve emanete hıyânet eder.”* Keza Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: *“Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların emin olduğu kimsedir.”*

Bunun yanında ekibin başındaki insan da çalışma arkadaşlarının hukukunu gözetmeli, bir nimet söz konusu oluyorsa bunu onlarla paylaşabilmelidir. İşin altına hep birlikte el koymak gerektiği gibi, elde edilen başarıların mükâfatlarını paylaşmasını bilmek de icap eder. İstikrarın devam etmesi için güven duygusu asla kaybolmamalıdır.



Alışverişte Güven

Günümüzde insanların güveni en çok aradıkları yer alışveriştir. Pazara gittiğimizde pazarcının poşetin içine çürük koymamasını dileriz. Bir beyaz eşya veya mobilya dükkânından alışveriş yaparken, aldığımız eşyada hile olmamasını ve esnafın cafcaflı sözlerle bizi kazıklamamasını veya aldatmamasını arzularız. Keza bir mobilya ustasına evimizin bir köşesine bir şey yaptırdığımızda, kötü malzeme kullanmamasını, işi pahalıya getirmemesini temenni ederiz. Esasında bu tür endişeler ve benzerleri toplum olarak nereye sürüklendiğimizin bir göstergesidir. Hz. Peygamber (s.a.v.) insanların güvenilirliklerinin yavaş yavaş kaybolacağını yüksek öngörüsüyle çok önceden haber vermişlerdi:

“İnsan uykusunu uyur. (Bu esnada) güvenilirlik kalbinden alınır ve ufacak bir siyah leke hâlinde eseri kalır. Sonra (yine) uykuya dalar. (Bu sefer)

kalbinden güvenilirliği(n kalan kısmı da) alınır. Balta sallayan bir işçinin avucundaki kabarcık gibi izi kalır. (Bir zaman sonra o da söner gider... İtimat duygusu bu şekilde peyderpey azalmaya devam eder ve o hâle gelir ki, artık), alışverişe giden insanlarda güven tamamen kaybolur. Hatta dürüst kişiler, ‘Falanca kabileden dürüst insanlar varmış.’ diye parmakla gösterilir.”

Bu hadisi aktaran sahabeden Huzeyfe diyor ki; “Ben öyle bir zamanda yaşadım ki, o (saadetli) devirde ben kiminle alışveriş edeceğim diye tasalanmazdım.

Çünkü alışverişte bulunacağım kimse Müslümanca, dini onu bana hiyânet etmekten alıyordu. Eğer Hristiyan yahut Yahudi ise, bulunduğu yerin valisi aman vermezdi. Bugün ise, ben filan ve filancadan başka kimse ile alışveriş edemez oldum!” Günümüzde güvensizliğin ne safhaya vardığını söylemeye ise gerek yok.

Eşler Arasında Güven

Aile yuvası, karı-koca birbirine bağlı kaldığı ve karşılıklı olarak haklarını korudukları sürece ayakta kalır. Ancak kocasını kapıdan uğurlayan eş, ahlâkî yönden şüphelenmeye başlarsa, yuvadan çatırtı sesleri gelmeye başlamış demektir. Akşama kadar eşini beklerken sürekli olarak zihninde bazı şeyleri tartmaya başlar. Çocuklarını, kurduğu yuvayı düşünüp durur. Doluya koysa olmaz, boşa koysa olmaz. Bütün bir günü kendi kendisini yemekle geçirir. Yuvasını nasıl kurtarabileceğinin hesaplarını yapar. Gerçekten de çok büyük bir sınavla karşı karşıyadır. Allah korkusunun kalmadığı, haram-helâl çizgisinin aşıldığı böylesi yuvalarda aile fertlerinin bir taraflara savrulması günümüzde çok gördüğümüz olaylardandır. Hatta o kadar çok gördüğümüz şeylerdir ki, neredeyse vak'a-i âdiyeden sayılır olmuşlardır. Değerlerin kaybolmaya başlamasıyla dağılan yuvaları yaşanmaz kılan nedenlerden biri, güven zâfiyetidir. Bir kere güven duygusu kaybolmuş, eşler birbirinden şüphelenmeye başlamış, gerçek sevginin yerini yapmacık gülüşler ve rol yapmalar almıştır. Ve bunun bir dayanma sınırı vardır.

Eşler arasındaki güven kadar ebeveynle çocuklar arasındaki güven de son derece önemlidir. Kaçımız acaba çocuklarımıza güvenebiliyoruz? Endişe etmeden evde yalnız bırakabiliyor muyuz? Dışarıda olduklarında kötü bir şey yapmadıklarından emin olabiliyor muyuz? Günümüzde hepimizin en büyük dertlerinden biri de budur.

İşin Aslı İtimat

Kim ne derse desin, her başarının arkasında, beraber yola çıkılanlara güven duymak çok önemli bir yer tutar. Güven duygusu olmazsa, insan yerine güvenebileceği bir

kişiyi bırakamazsa veya bir yere güvenerek gönderemezse orada başarıdan söz etmek zor olur. Dolayısıyla liyakat kadar güvenilir olmak da esastır. Cahiliye döneminde müşriklerce emîn olarak tanınan Allah Rasûl'ünün Arap Yarımadası'nın önemli bir kısmını buyolla İslâm'a kazandırdığı âşikârdır: Hz. Peygamber (s.a.v.) her bir kabileye veya şehre bizzat gidemiyordu. Kendisini en güzel şekilde temsil edeceğine inandığı insanları görevlendiriyor, onlar da üstlendikleri görevi hakkıyla ifa ediyorlardı. İslâm'ın son derece hızlı yayılmasında hiç şüphesiz Allah Rasûl'ünün üstün zekâsının ve ufuk sahibi olmasının da büyük etkisi vardır.

Yaşadığımız dünyaya baktığımızda ise güvenin neredeyse toplumdan sıyrılıp çıktığını görüyoruz. Öncelikle Rabb'imize verdiğimiz sözlerde güven telkin etmiyoruz. Oysa Allah *"Onlar Allah'a verdikleri sözü tutarlar."* buyurmuştu. Kendimize bir bakalım, Rabb'imize verdiğimiz kulluk sözlerinin ne kadarını yapabiliyoruz. Veya kullara verdiğimiz sözlerde ne kadar güvenilir olduğumuzu düşünelim. Yine Rabb'imiz *"Onlar verdikleri sözleri tutarlar."* buyurmuştu. Keza komşumuz nezdinde ne kadar mutemed olduğumuza bakalım. Allah Rasûl'ünün sözünü hatırlayalım: *"Komşusu şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez."*

Güvensizlik hayatın her alanına öyle sirâyet etti ki, ibâdet etmek için girdiğimiz camide bile aklımız ayakkabılarımızda kalır. Eve terlikle gitmek zorunda kalmış bu satırların yazarı gibi pek çoğumuz, ayakkabılarımızı gözümüzün önünde tutmadan kendimizi namaza veremeyiz. Çünkü kötü niyetli bazı kişilerin Allah'ın evine bile musallat olduğunu hepimiz biliriz. Kamera konulan pek çok camideki ayakkabı ve başış kumbaralarının soyulmasına dair kayıtları hepimiz izliyoruz. Dükkânlardaki vakıf kumbaraları bile bundan nasibini almaktadır.



Kezagüven duygusu okadar azalmış ki, gerçek muhtacın kim olduğunu bilemediğimizden, ihtiyacını arz eden bir insana cüz'î miktarda da olsa tasaddukta bulunmaktan korkuyoruz. Öyle ki, aynı kadının akşama kadar bilmem nereye gitmek için insanlardan yol parası istediğini görebiliyoruz. Veya eline sıkıştırdığı bir raporla, hasta olan bilmem nesi için sabahtan akşama kadar el açanlara rastlayabiliyoruz. İş, ihtiyacı karşılama çabasını çoktan geçmiş ve mesai gibi gün boyu çalışmaya dönmüştür. Bu tür dilenmeler insanlardaki güven duygusunu tamamen tüketmiştir. İnfak duygusunu da köreltmıştır.

Öyle bir noktaya geldik ki, artık güvenmek adına küçük şeylerle avunur olduk. Araçta unutulmuş paranın getirilip teslim edilmesi, yolda bulunan cüzdanın sahibinin aranması artık çok

önemli haberler hâline geldi. Oysa bunlar her birimizin gündelik hayatının sıradan bir parçası olmalıydı.

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in geçmiş milletlere dair anlattığı bir kıssada, yanında çalışan ancak ücretini alamadan ayrılan çobanın parasını onun adına çalıştırıp biriktiren ve çoğaltan, daha sonra çoban geri geldiğinde de sürünün tamamını ona veren kişinin Allah katında büyük bir makbuliyete mazhar olduğu geçer. İnşallah bizler de hem Rabb'imize hem de etrafımızdaki insanlara karşı güvenilir birer insan oluruz. Oluruz da, başkaları da bizden etkilenip hâlini düzeltir.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz..



Osmanlı'ya ve İslâm Dünyasını Parçalayan Dinamit



“Batı'dan ithal edilen ve bir virüs gibi yayılan kavmiyetçilik fitnesi, asırlar boyunca ümmet bağıyla kenetlenen Osmanlı coğrafyasını parçalayarak İslâm dünyasını emperyalist emeller karşısında savunmasız bırakmıştır.”



Batı'da doğan kavmiyetçilik/ırkçılık illeti, en yıkıcı tahribatını Osmanlı Devleti ve İslâm âlemi üzerinde göstermiştir. Ümmetçilik bağıyla asırlar boyunca birbirine kenetlenen Osmanlı merkezli İslâm coğrafyasına, ölümcül bir virüs gibi bulaşan asabiyet (menfî milliyetçilik) fitnesi, hem Osmanlı'yı yıkmış hem de bu koskoca âlemi başsız koyarak emperyalist devletlerin emelleri karşısında korumasız bırakmıştır. Bu yazıda ırkçılığın, Ortadoğu özelinde Osmanlı'ya girişinden bugüne uzanan çizgide geçirdiği serüveni, Osmanlı'yı ve Ortadoğu'yu parçalamadaki amansız rolünü inceleyeceğiz.

Sömürgecilerin Osmanlı-İslâm Birliği'ni Yıkma Çabaları

Batılı devletlerin Ortadoğu'ya beslediği ilgi, Sanayi İnkılâbıyla had safhaya ulaşmış; sahip olduğu zengin yer altı ve yerüstü kaynaklarıyla, mümbit bir hammadde deposu olduğunu keşfetmekte fazla gecikmemişlerdir. Bilhassa İngiltere, II. Abdülhamid Han'ın, kendisini kolonilerde oldukça müşkül duruma düşüren İslâm Birliği siyasetini akim bırakmak amacıyla, alternatif bir tutum olarak Arap topluluklarla yakınlaşmaya çalışmıştır. 18. yüzyılın başlarından itibaren bölgede yayılcı bir siyaset izleyen İngiltere, Arap kabilelerini elde etmek, Osmanlı'ya karşı kışkırtıp bünyeden koparabilmek için ajan-misyonerler kanalıyla ayrılık tohumları ekerek fitne ateşini alevlendirmiş; Şark Meselesinden mülhem sun'î bir Arap Meselesinin neşvü nemâ bulması üzerinde yoğunlaşmıştır. Ortadoğu'ya sızmada şu sinsî taktiği gütmüştür: "Önce Kâşifler, sonra Misyonerler, daha sonra Tüccarlar ve nihayet Bayrak!" Kurt gövdeye bu şekilde ilişebilir, onu içten içe kemirerek ancak böyle yok edebilirdi. Doğudan Batıya kök salmış Osmanlı Çınarını bir anda ve bir hamlede çökertemeyeceğini kuşkusuz İngiltere de çok iyi biliyordu.

"Ortadoğu'nun on yıllardır hasretini çektiği huzur ve istikrarın yegâne reçetesi; ırkçılık illetinin yıktığı bağları yeniden onaracak olan Osmanlı benzeri âlemşümul bir sulh ve selâmet nizamıdır."

1710'da İngiliz Sömürgeci Bakanlığı'nın emriyle Mısır, Irak, Hicaz ve Hilâfet merkezi İstanbul'da casusluk faaliyetlerinde bulunan meşhur misyoner Hampher; İngilizlerin 18. yüzyıldan beridir İslâm ülkelerinde görevlendirdikleri 5 bin ajanın mevcudiyetinden haber verdikten sonra, Ortadoğu'da hâkimiyetin tesisi için hangi şeytanî yöntemlere başvurduklarına dair şu tüyler ürpertici ifşaatı dile getirmiştir: "Uzun süreli planlar olarak bu topraklarda ayrılık, cehalet, fakirlik ve hastalığı yayma programları şeklinde düzenlenmişti. Bu belâ ve bedbahtlıkları bölge halkına yüklerken de, Budizm'in şu ünlü deyişini çalışmalarımıza rehber yapmıştık: 'Hastayı kendi hâline bırak ve sabırlı ol, sonunda ilacı onca ağırlığına rağmen kabul edecektir!..'"

İngilizlerin, Ortadoğu'daki dengeyi kendi menfaatleri istikametinde yeniden ikame edebilmeleri açısından, Müslümanların birlik, beraberlik ve tesanüt tesis etmemeleri, son derece hayatî bir öneme sahipti. Çünkü Müslümanlar, İslâm ittihadı ekseninde birleştikleri takdirde müstemleke düzeninin bekası noktasında büyük bir tehlike teşkil edecekti. Bunun için de, küçük yerli yönetimler icat etmek, onlarla merkezî hükümet arasında mütemadiyen çatışma ve anlaşmazlıklar çıkarmak; kısacası "böl yönet", daha açık bir dille "böl yok et" planını icra safhasına sokmak, İngiltere'nin en başından beri gerçekleştirmeye çalıştığı yegâne hedef olacaktı.



İngilizler ve diğer Avrupalı devletler, mahallî idarelere müdahale edip Osmanlı merkezî otoritesini zayıflatabilmek amacıyla Hıristiyan azınlıkları dinî ve hümanist duygu, düşünce ve gerekçelerle tahrik ediyorlar; azınlıkların hâmesi kisvesine bürünmek gibi sinsice bir atraksiyona başvurarak gerçek niyetlerini gizleyebiliyorlardı. Bu mevzuda, dinî-siyasî amaçlarla açılmış İngiliz, Fransız ve Amerikan Misyoner okulları, fevkalâde yıkıcı bir misyon üstlenerek, bütün faaliyet ve propandalarda kilit rol oynuyordu.

Osmanlı Düzenine Kavmiyetçilik Darbesi

Arap Dünyası, 19. yüzyılın başlarından itibaren Batı ile çeşitli yollardan temasa geçtikçe, kendisini Osmanlı-İslâm Birliği'nden kopartıcı ve siyasî bütünlükten ayırıcı bir atmosfer içerisinde buldu. Bu kopuş sürecinin başlaması ve gelişmesinde temel güç ise, Batı'dan esen milliyetçilik cereyanları

olmuştu. Bölücü akımların alevlenmesi hususunda, Batılıların elindeki etkili silahların başında da "Osmanlı düşmanlığı" vardı. Pompaladıkları husumetin tesiriyle Arap Milliyetçiliğini uyandırmaya tevessül ettiler. Cihan Harbinden sonra İngiliz işgali altında kalan Arap memleketlerinde, bütün tarih kitapları İngilizler tarafından yazdırılmış ve Arap okullarında yeni nesillere şiddetli bir "Türk/Osmanlı düşmanlığı" aşılanmaya çalışılmıştır.

Daha ziyâde, Hıristiyan Araplar arasında yerleşen bu fikirler, başlangıçta sadece entelektüel bir hareket niteliğindediydi. Bu yönüyle, Arap Milliyetçiliğinin neşeti ve intişarı; müsteşriklerin, misyonerlerin ve hâsılı topyekûn Batılı emperyalistlerin faaliyet ve çıkarları ile çok yakından alakalıdır. Bu illetin Arap dünyasına taşınması, sirayeti ve palazlanmasında en aktif rolü oynamak, tamamen Batılılara düşmüştür.

Arap Milliyetçiliğinin doğum yeri, Lübnan ve Suriye'dir; büyük ölçüde de bu bölgedeki Hıristiyan unsurlardır. Bunun sebebine gelince, şu fikri ileri sürmek mümkündür: Birçok dinî ve etnik grubu bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti, temel karakteri cihetiyle İslâmî bir devlet nizamını temsil ediyordu ve milliyetçiliğin zemin bulmasına imkân tanımayacak şekilde ümmetçilik esasına oturuyordu. Bu bakımdan, Arap milliyeti cereyanı kendisine ister istemez, Hıristiyan unsurların yoğun olduğu, Suriye ve Lübnan'daki Arap-Hıristiyan topraklarında melce bulmuştur. 19. yüzyıl boyunca yetişmiş, önemli milliyetçi Arap düşünürlerin yüksek bir çoğunluğunun, köken bakımından Hıristiyan olması, bu yüzdendir.

Arap Milliyetçiliği hareketi, ilk olarak Amerika'nın himâyesinde, 1847'de Suriye ve Beyrut'ta, Arap Edebiyatçılar Derneği'nin kurulmasıyla arz-ı endam etmiştir. Bu konuda Amerikalılar, Mısırlı ve Suriyeli Hıristiyanlardan, bilhassa Marûnilerden yararlanmışlardır. Bu gayeyle Amerikalılar, işe evvela Malta'daki matbaalarını Beyrut'a nakledip; Lübnan, Kudüs ve Şam'da açtıkları kolejlerde okutulan ders kitaplarını basmakla başlamışlardır. Kolejlerde okutulan söz konusu kitaplarda esas olarak Arap-İslâm kültüründen çok Suriye, Lübnan, Filistin ve Mısır gibi ülkelerin, İslâm öncesi tarihlerine ve kültürlerine önem verilmiştir. Bu yolla, bir Batı dilinin iyi derecede öğrenilmesini sağlayan mezkûr okullara giden zengin ailelerin çocuklarında, milliyetçilik ve bölgecilik şuuru uyandırılmaya çalışılmıştır. Arap milliyetçilerinin tamamına yakın bir kısmının, Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi'nden yetişmiş olması, bu noktada tesadüf değildir.

Hıristiyanlar, Suriye, Mısır ve Lübnan'da kurdukları dernekler kanalıyla, faaliyetlerini gizli bir biçimde aralıksız sürdürmüşlerdir. Gelinmek istenen hedefse, Batı tesirinde gelişen Arap Milliyetçiliğini mümkün olduğunca İslâm'dan uzak-

laştırmak; İslâm yerine konan bir ideoloji ve laik hareket hâline büründürmekti. Arap Milliyetçiliği hareketinin geniş bir teşkilatlanma seferberliğiyle hızlı şekilde yayılıp zemin bulmasında, Arap ülkelerinde gizlice açılan Mason Locaları birinci derecede rol oynamıştır. Milliyetçilik hareketinin boy verdiği önemli stratejik merkezlerden olan Beyrut Mason Locası'nın açılışı ve bu teşkilâtle hedeflenen gizli amaçlara ışık tutması bakımından, konunun uzmanlarından Orhan Koloğlu'nun naklettiği şu malûmat dehşet vericidir: "Gizli cemiyet kuranların hepsi Hıristiyan idi ve amaçları, Müslümanlarla eşit olabilmektir. Arap Milliyetçiliği yaparak Beyrut'un önde gelen Müslümanlarını da locaya sokma taktiğini kullandılar... Araplığı vurgulayarak ve Araplara, Türklerle eşitlikte ısrar ederek; hem Müslümanları hem de Hıristiyanları, Türk haksızlık ve despotizmiyle mücadelede birleştirmek amacındaydılar."

İslâm Dünyasında Dengeleri Nasıl Bozdu- lar?

Ortadoğu'ya hâkim olmak için geçmişte Haçlı ordularını ileri süren Batılı güçler, bu kez de bölgeyi onlarca makam ve sözde idarî taksimata (petrol şeyhliklerine) bölmeyi ve yerli işbirlikçiler eliyle hegemonyasını idâme ettirmeyi yeğlemiştir. Batılı emperyalistler, Osmanlı Devleti'nin geride bıraktığı coğrafyayı, bir sürü değersiz ve küçük ülke olacak şekilde harita üzerinde cetvelle parçalayıp, egemenliklerini kolayca sürdürebilecekleri yapay devletçikler hâline getirmişlerdir. Pusuya düşürülen Arap dünyası, bir daha belini doğrultup kendi ayakları üzerinde dikilemeyecek biçimde, Batılılar tarafından bölünebildiği kadar bölünmüştür.

Bu cümleden olarak evvela, Ürdün'de kukla bir monarşik idare kurarak işe koyulmuşlardır. Müteakiben Lübnan'ı; bölgedeki Dürzilerin Osmanlı Devleti'ni arkadan vuran hizmetlerinin mükâfatı olarak Suriye'den koparıp, Marûnî Hıris-

sömürülmesinde en büyük engel olarak görülen İslâm'ın bileğini güçsüz kılmaktı. Bu anlamda, cihad, ümmet ve tevhid gibi İslâmî mefhumların muhtevaları tahrif edilmek istenmiştir. Bu yolla, gerçek İslâm'ın yanında uyduruk bir "Oryantalist İslâm'ın" ortaya çıkmasını sağlayarak, esas dinin yerini alması hedeflenmiştir.

Batılılardan bağımsızlık icazeti alan ve emperyalist güçlere mutlak manada itaat eden Arap yönetimlerdeki genel temayül, dost zannettiklerinin ihaneti ve açık desteği sonucunda, 1948'de İsrail'in kurulmasıyla şok bir şekilde değişmiştir. Bu süreçte yerel idareciler, Batı emperyalizmine cephe alarak siyasî-ideolojik anlamda yeniden yapılanma içerisine girmişlerdir. Bu defa Sovyet Rusya'ya yaklaşip devlet ve toplum hayatını şekillendirmek amacıyla sosyalizmi ithal etmişlerdir. İslâm'ın toplum üzerindeki belirleyiciliğini kırmak gayesiyle Arap Milliyetçiliği ve Arap Birliği esasına dayanan; üstelik tabanda zemin bulması ve hüsnü kabul görmesi için yer yer İslâmî görünüme de büründürülen, "Arap Sosyalizmi/Baascılık" cereyanını başlatmışlardır. Özellikle, Suriye ve Irak'ta bu hareket, büyük güç kazanarak iktidara gelmiştir. Baascılık, 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda İsrail'in, Araplara üstünlük sağlamasına kadar etkisini devam ettirmiştir.

Bundan sonraki süreçte Arap halkı, yeniden İslâmî değerlere dönmeye; özünü ve kimliğini yeniden bulmaya yönelmiştir. Ancak bu sefer de, azınlık idaresine dayanan baskıcı yönetimlerin zulüm ve engellemesiyle karşı karşıya gelmişlerdir. Bu arayış hâlihazırda daha da güçlenerek sürmektedir.

Son Tahlilde

Dünyaya hükmetmenin en muhkem ayaklarından birinin de, Ortadoğu'ya hâkim olmaktan geçtiğinin bilincinde olan Batılı devletler, 20. yüzyılın başında dizginleri ele geçirdikten sonra bir

daha bırakmamışlar; Körfez krizleri ve savaşlarına uzanan süreçte âdeta rutinleşen müdahalelerle şamar oğlanına çevirdikleri bölgeden menhus ellerini çekmeyeceklerini ve hegemonyalarını sürdürme niyetinde olduklarını her fırsatta göstermişlerdir.

Öte yandan emperyalist Batılıların muavenetiyle Ortadoğu'da, İsrail vasıtasıyla açılan yara, daha da derinleşmekte ve kangrenleşmektedir. İsrail, Ortadoğu'da durmaksızın patlak veren ve bir türlü de dinmek bilmeyen krizlerde, hâlâ en müessir çıbanbaşısıdır. Arap devletleri ise, muhtaç ve bağlı oldukları dinî dinamiklere tevessül etmenin cezasını, Batılılar ve İsrail karşısında siyasî, askerî ve iktisadî sahalarda uzlaşma ve dayanışma içerisine girmemekle, ne yazık ki, çok pahalı ödemektedirler.

Görünen o ki, İslâm'ın insanlığa vaat ettiği âlemşümül sulh ve selameti mükemmel bir biçimde tatbik eden Osmanlı benzeri bir nizam, Ortadoğu'nun on yıllardır hasretini çektiği huzur ve istikrarın yegâne reçetesi olacaktır.

Kaynakça:

Mim Kemal Öke, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914), İstanbul, 1982.

Sami Öngör, Ortadoğu (Siyasi ve İktisadi Coğrafya), Ankara, 1965.

Necdet Kurdakul, Şark Meselesi, Osmanlı İmparatorluğundan Ortadoğu'ya Şark Meselesi, İstanbul, 1976.

Hampfer, İslâm'ı Nasıl Yok Edelim? Türkçesi: N. Göktaş, İstanbul, 1990.

Mustafa Halidi, Ömer Ferruh, İslam Ülkelerinde Misyonerlik ve Emperyalizm, Çeviren: O. Şekerci, İstanbul, 1968.

Ömer Kürkçüoğlu, Osmanlı Devletine Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi, Ankara, 1982.

Muhammed Hüseyin, Modernizmin İslâm Dünyasına Girişi, Çeviren: S. Özel, İstanbul, 1986.

Süleyman Uludağ, "Arablarda İnanç ve İdeoloji Hareketleri", Türkiye Günlüğü Dergisi, sayı: 14.

Orhan Koloğlu, Abdülhamid ve Masonlar, İstanbul, 1991.

Asaf Hüseyin, Robert Olsen, Cemil Kurdeşi, Oryantalistler ve İslamiyetçiler, Çeviren: B. Muhib, İstanbul, 1989.

Meryem Cemile, İslam ve Oryantalizm, Türkçesi: F. Yılmaz, A. Deniz, İstanbul, 1989.



Hurma Ağacı ve Meyvesi



“Kur’ân-ı Kerîm’de pek çok âyete konu olan ve ‘Hayat Ağacı’ olarak anılan hurma; hem dünyada hem de cennette insanoğluna lütfedilen ilâhî bir rızık, şifâ ve bereket sembolüdür.”



Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi üç farklı yerde hurma ağacı (nahl, nahle, lîne), hurma bahçesi (cennetün/cennâtün min nahîl), hurma (nahîl, semerâtü'n-nahl, rutab), hurma kütüğü (a'câzünahl), hurmadalı (urcûn) ve hurma lifi (mesed) gibi çeşitli terimlerle hurmadan söz edilmektedir. Hurma ağaçları, hurma bahçeleri ve hurma meyvesi birçok defa herkesin sahip olmak istediği ve kaybetmek istemediği birer servet ve rızık kaynağı olarak anılmaktadır. Bu ağaçların aynı kökten çatallı veya çatalsız şekilleri ve farklı özellikleri üzerinde akıl sahiplerinin düşünmesi ve ders alması gerektiği vurgulanmaktadır. Hurmanın sadece yenmediği, aynı zamanda içecek yapımında da kullanıldığı belirtilmektedir. Hurma ağacının güzelliği ise "birbirine girmiş, küme küme tomurcukları olan uzun boylu, salkımlı ağaçlar" şeklinde tarif edilmektedir. Hurma, Allah'ın hem dünyadaki hem de cennetteki nimetlerinden biri olarak belirtilmekte ve Âd Kavminin helâkinin, rüzgârla sökülmiş veya içi boşalmış hurma kütüklerinin düşüşüne benzetildiği ifade edilmektedir. Meryem kıssasında, Hz. Meryem'in Hz. İsmâ'yı bir hurma ağacının altında doğurduğu, ona ağacı sallamasının ve dökülen taze hurmalardan yemesinin vahyedildiği anlatılmaktadır. Bazı müfessirlere göre, Hz. Meryem'in rahatlama ve Allah'ın yardımından şüphe etmemesi için, kış mevsimi olmasına ve altına sığındığı hurma ağacı kuru olmasına rağmen, kendisine bu ağaçtan taze hurma verilmiştir. Zehebî, Hz. Meryem'e hurma sunulmasını, hurmanın en üstün gıda maddelerinden biri olduğuna işaret olarak kabul etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de geçen "hurma" kelimesini tasavvuf ehli tarafından tefsirlerde verilen sembolik mânâları dikkate alındığında hurmadan asıl kastın marifet ve hakikat, mevhibe, mânevî hâl, ilâhî sıfatlar, Rabbanî tecellîler gibi mânevî ilhamlar şeklinde

"İslâm medeniyetinde ve edebî geleneğinde köklü bir yere sahip olan hurma, Hz. Âdem'in yaratılışından Hz. Meryem'in mucizesine uzanan derûnî bir mânevî mirasın taşıyıcısıdır."

yorumlandığı müşâhede edilmektedir. Medine, Yemen ile Suriye'yi birleştiren Baharat Yolu üzerinde konumlanmıştır ve aynı zamanda hurma yetiştiriciliği için uygun bir iklim ve verimli topraklara sahiptir. Şehir geniş bir ova görünümündedir ve tarım alanında özellikle hurma yetiştiriciliği ön plandadır. Medine'deki Yahudi topluluğunun çoğu hurma ziraatı ve ticaretiyle zenginleşmiştir. Bunun yanı sıra buğday, arpa ve pancar gibi diğer ürünler de Medine'de yetiştirilmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Medine'ye hicretiyle birlikte, hurmanın Araplar, özellikle de Medineliler için hayatî bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Medine halkının geçim kaynağı tarımın temelini oluşturan hurma ağacı, Arabistan Yarımadası'ndaki vahaların en önemli bitkisidir. Bu durum, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerinde hurmanın sıkça yer almasına ve fitir sadakasından zekâta kadar çeşitli alanlarda ölçü olarak kullanılmasına yol açmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "İçinde hurma bulunmayan bir evin halkı açtır." sözü, VII. yüzyıl Medine toplumunda hurmanın önemini vurgulamak için kullanılmıştır. Bu ifade, Medine toplumunun geçim kaynağı olarak hurmaya bağımlı olduğunu gösterir. Medine'de tarım dışında gelir kaynağı olmayan birisinin hurma bulamaması, onun için yıl boyunca geçim sıkıntısı ve açlık riski demektir. Hz. Aişe'nin ifadesi de bu durumu destekler niteliktedir; çünkü o dönemde bazı zamanlar

H. Peygamber (s.a.v.)'in ailesi sadece kuru hurma ve suyla geçinmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda, hurma ile ilgili rivayetlerin, Medine toplumunun ekonomik durumunu ve hurmanın önemini anlamak için dikkate alınması gerektiği açıktır.

“Hurma Ağacı” şiiri Şair Halil Gökkyaya ilk kıtadan itibaren hurma ağacından, bitkisinden ve H. Peygamber Efendimiz'le olan münasebetinden bahsetmektedir: *“Acve hurmasıyız, Medineliyiz/Peygamber eliyle çoğaltmış bizi/Dişili, erkekli bir aileyiz/Yolunuz düşerse bekleriz sizi...”*

Medine'nin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıydı ve en iyi hurmalar burada yetişiyordu. Bu hurmalar, Arap Yarımadası dışında da talep görüyordu. Hurmanın en büyük alıcısı Mekke idi. Mekkeliler, Medine'den aldıkları hurmaları hem tüketiyor hem de ticaret için diğer bölgelere gönderiyorlardı. H. Peygamber (s.a.v.)'in babası Abdullah'ın Medine'ye hurma almak için gelip burada hastalanarak vefat ettiği de bilinmektedir. Rivayete göre Medine bahçelerindeki diğer ağaçlardan üstün olan hurma ağaçları, H. Âdem'in çamurunun artanından yaratılmıştır. Hurmaların salkımları ve çiçekleri nazik ve yumuşaktır. Dişi hurma ağaçlarının tomurcukları daha lâtif ve yumuşakken, erkeklerinin tomurcukları serttir. Hurma ağacının göbeği zarar gördüğünde ağaç helâk olur, çünkü göbeği insanın beyni gibidir. Erkek ve dişi hurma ağaçları yakında olduğunda çok hurma verirler, çünkü yakınlık nedeniyle ünsiyet peyda ederler. Erkek ağaçlar dişilerin arasında olduğunda aşılama rüzgârı yapılır. Bazen dişi ağaçlar erkeklerden uzak kalır ve bu yüzden döllenemez, hurma vermez. Taze ve kuru hurma en faydalı yiyeceklerdendir. “Acve” adlı hurma çeşidi zehirlenme ve sihri önler. Hurma ağacı, H. Âdem'in yaratıldığı çamurun

arta kalanından türemiştir. H. Peygamber (s.a.v.), Medine'de hurma yetiştiriciliğinin önemine vurgu yaparak, Müslümanları tarımsal üretime teşvik etmiştir. Bu teşvikler, Müslüman topluluğunun geçimini sağlamak ve ekonomik bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla yapılmıştır. H. Ömer ve diğer sahabeler, hem dîni öğrenme hem de tarımsal faaliyetleri bir arada yürütmüşlerdir. H. Peygamber (s.a.v.), bahçelerin sulanması için hac dönüşlerinde geri kalanları kullanmayı mübah görmüştür. Öte yandan, vefat eden bir kadın sahabe, iddet döneminde bahçesiyle ilgilenmek için izin istemiş ve bu, Müslümanlara fayda sağlamak amacıyla uygun görülmüştür. Ayrıca, Ümmü Ma'bed'in hurmalığını gören H. Peygamber (s.a.v.), ağaç dikmenin önemini vurgulayarak her bir fidanın değerini anlatmıştır.

Medine hurması, dünyanın en lezzetli ve en tatlı meyvesi olarak bilinir, özellikle tazeliği ve iriliği ile ön plana çıkar. Rasûlullah'ın hurma diktiğine dair bir anlatı şöyledir: Peygamberimiz, Selmân-ı Fârisî'ye köleliğinden kurtulması için efendisiyle mükâtebe anlaşması yapmasını önerdi. Buna göre Selmân, efendisine 300 hurma fidanı ve 40 ukıyye karşılığında ödeme yapacaktı. Sahabe, Selmân'a gerekli hurma fidanlarını temin etmesi konusunda yardım etti; herkes gücü nispetinde fidan verdi ve toplamda 300 hurma fidanı elde edildi. Rasûlullah, Selmân'a fidanları kuyularına dikmesini söyledi ve iş tamamlandığında onun yanına gelmesini istedi. Rasûlullah fidanları kendi elleriyle dikti ve dikilen fidelerin hepsi aynı yıl meyve vermeye başladı, ancak Selmân'ın veya Ömer b. Hattâb'ın diktiği bir fidan kurudu ve meyve vermedi. Rasûlullah bu fidelerden birini yeniden dikti ve o da aynı yıl meyve verdi. İbn-i Abbâs (r.a.), H. Peygamber (s.a.v.)'in bir bahçeden çıkarken, kabirlerinde azap çeken iki kişinin feryadını duyduğunu anlatır.



Yedikule Hisarı



“Bizans’ın ihtişamlı Altın Kapı’sını çevreleyen ve Fâtih Sultan Mehmed’in eklettiği kulelerle bugünkü çehresini kazanan Yedikule Hisarı, asırlar boyunca devlet hazinesine, stratejik arşivlere ve uluslararası diplomasinin kritik mahkûmiyetlerine ev sahipliği yapmıştır.”



Dişarıdan bakılınca heybetli surları, esrarengiz yapılarıyla ilgi çeken tarihî mekânlardan birisi Yedikule Zindanlarıdır. İstanbul kara surlarının Marmara Denizi'ne yakın bölgesindeki Yedikule Hisarı, surlar üzerindeki en önemli kapı olan Altın Kapı'nın iç kısmında yer almaktadır. Roma dönemi imparatorluk alaylarının şehre girişlerinde kullanılan bu kapı, zafer taklarını andıran üçlü giriş açıklıkları ve onların her iki yanında inşa edilen mermer kaplı iki büyük yapıdan oluşmaktadır. Adını, surların üzerine dizilmiş kulelerden alan bu yapı Bizans'a misafir gelen kralları ve yabancı saray mensuplarını karşılamak için yapıldı. Tarihî verilere göre bir zafer takı olarak dönemin Bizans İmparatoru Theodosios (378-395) inşa ettirdi. Theodosios'tan sonra tahta geçen oğlu da dört tane yüksek gözlem kulesinden oluşan bir kaleyi kapı ile birleştirdi. İstanbul'un fethinden önce surların üzerindeki beş kule sebebiyle Bizanslılar, semte beş kule anlamına gelen "Pentaprik-yor" adını vermişlerdi. İstanbul'un fethi ile şehri eline geçiren Fâtilh Sultan Mehmet 'in, iki ilâve kule inşa ettirmesiyle bu görkemli yerin ismi, Yedikule'ye dönüşmüştür.

Tarihçesi

Günümüzde Yedikule Hisarı'na giriş kapısı olarak kullanılan bölümün üstünde de bir kule bulunmakta ve bu kule "Bayrak Kulesi" adıyla anılmaktadır. Fâtilh Sultan Mehmed döneminde hazine, arşiv ve devlet hapishanesi olarak inşa edildiği düşünülen hisarın yapımının tamamlanması ile birlikte çok sayıda Türk ve yabancı üst düzey devlet adamları için hapishane olarak da kullanılır. Bu arada hisarın orta alanına, tek şerefeli küçük de bir mescit inşa edilir. 1550 yılında İstanbul'a gelen ve bir yıl süresince şehirde kalan Petrus Gyllius muhtemelen içine giremediği ancak dışarıdan izleyebildiği Altın Kapı'dan ve onun üzerinde bulunan heykellerden detaylı olarak bahseder. Evliya Çelebi çok yerde Yedikule'ye atıf yapmasına karşın, hisar-

"Sultan II. Osman'ın katledilmesi gibi Osmanlı tarihinin en trajik ve sarsıcı sayfalarına tanıklık eden bu efsanevî zindanlar, geçmişin ürpertici hatıralarını günümüzde bir müze ve kültür merkezi olarak geleceğe taşımaktadır."

dan pek bahsetmez, 40 kişi olan Yedikule mehterlerinin sabah ve akşam fasıl ettiklerini, bu geleneğin Fâtilh Kanunu olduğunu belirtir. Hisarın içinde, mahkûmların kullandığı bir hamam, Yedikule dizdarlığının da İstanbul için önemli bir makam olduğundan söz eder. 1700 yılında artık küçük bir mahalle hâline dönüşen Yedikule Hisarı esaslı bir onarımdan geçirilir. Bu arada şehirde meydana gelen çok sayıda yangınların zaman zaman Yedikule'ye de zarar verdiği bilinmektedir.

Yedikule Hisarı, İstanbul için önemli bir yapıdır. Şehri ziyaret eden hemen her gezgin onu merak edip, hakkında yazılar yazar. 1621-1628 yılları arasında İstanbul'da bulunan İngiliz Elçisi Sir Thomas Roe, 1675'de gezgin George Wheeler, 1670-1672 yılları arasında şehirde bulunan Guillaume-Joseph Grelot Altın Kapı'nın detaylı olarak tasvirini yaparlar. Bu merakın en önemli nedenlerinden başta geleni Altın Kapı olsa da hisarın hapishane olarak kullanılması, çok sayıda Osmanlı devlet adamı ve yabancı elçinin burada tutuklu kalmasıdır. Üstelik Osmanlı Tarihi'nde başkaca benzeri görülmeyen bir şekilde Sultan II. Osman da (1618-1622) burada katledilir. Yedikule'nin zoraki konukları içinde ünlü yazar Lev Tolstoy'un dedesi Kont Pyotr Tolstoy da bulunmaktadır. Hisarın inşasından 1494-1496 yılına kadar devlet hazinesi burada saklanmış, Sultan II. Mahmud (1808-1839) zamanına kadar da devlet hapishanesi olarak kullanılmıştır.



Asırlarca zindan olarak kullanılan Yedikule Hisarı'nda ağırlıklı olarak Osmanlı Devleti'nin savaştığı ülkelerin elçileri, yabancı siyasî suçlular ve sarayın gözden çıkardığı Osmanlı devlet adamları hapsedilmiştir. Hisar bu yıllarda pek çok önemli ismin mahkûmiyetine tanıklık etmiş olup, bunlardan en önemlisi genç yaşta tahta çıkan Genç Osman lâkaplı II. Osman'dır. Genç Osman, yeniçeriler tarafından tahttan indirildikten sonra Yedikule Zindanları'na getirilmiş ve burada katledilmiştir. Hapsedilen diğer önemli isimlere bakıldığı zaman, Fâtih tarafından varlığına son verilen Trabzon Rum İmparatorluğu'nun son imparatoru David Komnenos ve oğulları, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'dan getirdiği son Abbasi Halifesi IV. Mütevekkil, Kırım Hanı Mehmet Giray, Ermeni Patriği Avedik ilk akla gelenlerdir.

Genç Osman Kulesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun genç ve talihsiz padişahlarından olan II. Osman'ın, bu kulenin ikinci katında öldürüldüğü bilinmektedir. Yeni-

çerilerin hunharca katlettiği bu genç sultan kanı dökülerek öldürülen ilk Osmanlı hükümdarıdır. Bu tarihten önce hanedanın kanının kutsiyetine bağlı olarak ölüm cezalarında yay kirışı ile boğulma uygulaması yapılmıştır. İlk kez hanedanın kanının kutsiyeti göz ardı edilmiş ve kanı dökülerek genç sultan katledilmiştir.

Tarihin sayfalarında gözyaşı ile dolan bu sayfaları okurken insanın rûhen incindiği, bu olmamalıydı terennümleri ile gözlerinin nemlendiği âşikârdır. Bu sebepten dolayı da bu kulenin adı, "Genç Osman Kulesi" olarak anılır. Bizans Dönemi ve Osmanlı Dönemi'nde zindan olarak kullanılan Genç Osman Kulesi'nde "Kanlı Kuyu" adı verilen derin bir kuyu mevcuttur. Şimdilerde ise Kanlı Kuyu'nun üstüne, insanlar düşmesin diye demirden bir kafes yapılmıştır.

Cephanelik Kulesi

Bu kule, devlete bağlı olduğu süreçte cephane deposu olarak kullanılmış olup iki hapsane dışında devlet suçlularının hapsedildiği

zindanlardan birisidir. Mahkûmlar bu kulede de kalmışlardır.

III. Ahmet Kulesi

Bu kule günümüze kadar dayanamayıp depremlerle yıkılan bir kule. Adını, yapım ve onarımında büyük katkı sağlamış olan devrimci padişah III. Ahmet'ten almış. Kulenin so-kağa bakan dış yüzeyinde mermer bir levha üzerinde, "Maşâallahu ta'ala/Yüce Allah'ın izniyle!" yazısı ilgi çekmektedir.

Hazine Kulesi

Yedikule Zindanları'nın, devletin sahip olduğu hazinelerin tutulduğu yerdir. İşte o dönemde hazinenin bulunduğu bu yer; Hazine Kulesi idi. Ancak daha sonra III. Murat zamanında hazine saraya aktarılmıştır. Bu kulenin tepesinde görkemli bir bayrak direği bulunan zarif köşk, 1748 yılında büyük İstanbul yangınında tamamen yanmış. O dönemlerde Hazine Kulesi'nin adı, "Yanan Kasır" olarak da anılmıştır.

Zindan Kulesi/Kitabeler Kulesi

Yedikule Hisarı, devlet hapishanesi olduğu dönemde, mahkûmlar tarafından zindan girişine kazılan kitabelerden adını alan bu kulede, soylu esirler, krallar, vezirler ve elçiler, 1768 yılına kadar yatmışlardır. Daha sonra padişahın aldıkları izinle kale içinde bulunan evlerde tutsaklıklarına devam etmişlerdir.

Zindanın giriş kısmındaki listede burada yatanların adları, neden burada buldukları ve âkıbetlerini yazmaktadır. Meşhur "Yılanlı Kuyu" da bu kulenin içinde bulunmaktadır. Bu alanda yılanların bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir.

Top Kulesi

Bu kule de diğer kuleler gibi değişik dönemlerde zindan olarak kullanılmış, mahkûmlar kalmışlardır.

Bayrak Kulesi

Yedi kule arasında en sağlam olanı, Altın Kapı'nın üstünde olan Bayrak Kulesi'dir. Kapının girişindeki sağ ve sol taraftaki kemerli tavana sahip odalar o dönemde kapı muhafızlarının odaları olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda bu kulede Osmanlı'nın sancağı dalgalanmakta olup yeniçeri askerleri nöbetler tutmuşlardır.

Trimphalis Caddesi/Fâtiş Yolu

Bu cadde, seferlerden dönen imparatorların şehre törenler ile ihtişam içinde girdiği tarihtir. İstanbul'un Fethi'nden sonra bu cadde "Fâtiş Yolu" olarak da anılmaya başlanmıştır. Yol kenarında bulunan büyük güller, buraya Fâtiş zamanında konulmuştur. Kazanılan zaferler sonrası orduların ihtişamla yürüyüş yaptıkları yol burasıdır.

Mescit

İstanbul'un en eski, Osmanlı'nın ilk mescitlerinden birisidir. Fâtiş Sultan Mehmet tarafından fetihten beş yıl sonra Hisarın inşâsı sırasında yaptırılmıştır.

Korkuluk Zinciri

Hisarın girişinin sağ tarafındaki duvarda duran bu zincir, Amasyalı Bayram Paşa tarafından 1635 yılında İstanbul surlarını tamir ettirdiği sırada koyulmuştur. Tamirat tamamlanınca da bu zincir aynı yerinde öylece kalmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra devlet hazinesini ve arşivlerini koruyan, hapishane olarak kullanılan, efsaneleriyle ünlü tarihî Yedikule Hisarı/Zindanları, Yedi kuleden oluşur. Beş kulesi Bizans döneminden kalmadır. İki kulesi Fâtiş Sultan Mehmet han zamanında inşâ edilmiştir. Günümüzde hem müze olarak hem de kültürel faaliyetlerde kullanılmaktadır.



Şarköylü Fahrî Ahmed Efendi ve Hakk'a Vuslat Yolunu Tasvirî



“Celvetiyye geleneğinin mümtaz şahsiyetlerinden Şarköylü Fahrî Ahmed Efendi; bilgiyle amel etmemeyi ve varlık iddiasında bulunmayı hakikat yolundaki en büyük engeller olarak görürken, gerçek aşkı nefsi arındırma ve samimi bir teslimiyette buluyor.”



*Kün fe-kân sırrını keşf isterisen ey sofî
Câm-ı 'ışk u mey-i 'irfân ile ol leb ber-leb*

*Meşreb-i zühdi ko 'ışka düşegör ey Fahrî
Budur ol meşreb-i sâfî budur ol hak mezheb.*

Trakya'nın önemli ilim ve irfan merkezlerinden Şarköy'de dünyaya gelen Fahrî Ahmed Efendi'nin hayatı hakkında detaylı bilgi bulunmamaktadır. Fahrî Efendi'nin Celvetiyye Tarîkatı'na mensup olduğu ve Şarköy'de uzun bir müddet irşâd vazifesi ile meşgul olduğu nakledilmiştir. Şarköy'de Zâtî Efendi'nin (öl. 1151/1738) oğlu Hüseyin Şâhî'den (öl. 1192/1778) sonra Celvetî Tekkesinde faaliyette bulunmuştur. Kaynaklarda Fahrî Ahmed Efendi'nin Zâtî Efendi'nin mürîdi olduktan sonra İstanbul'a yerleştiği ve burada 1214/1799'da vefat ettiği bilgisi de paylaşılmıştır. Fahrî Efendi'nin Kasım Paşa'da bulunan Ali Efendi Dergâhı'na defnedildiği konusunda genel bir kabul söz konusudur.

Fahrî Efendi, Şerh-i Elifnâme, Şerh-i Şathiye-i Müftü Baba, Şerh-i Gülşen-i Vahdet, Kaside-i Sülûk ve Vâridât adlı eserleri kaleme almıştır. Fahrî Efendi'nin Dîvân'ı Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Hüdâyî Efendi 1254 numarada kayıtlı 61 varaklık nüshasının 1b-43a varakları arasında yer almaktadır. Bu nüshada, münâcât, na't, gazel ve ilâhîden oluşan 225 adet manzume ile 27 tarih kıtası bulunmaktadır.

Fahrî Ahmed Efendi'nin Hakk'a Vuslat Yolunu Tarifi

Dîvân'ında ilim anlayışını zâhir ve bâtın şeklinde ikili bir tasnife tâbî tutan Fahrî Efendi, zâhir ilmin temsilcileri olduklarını söylediği zâhidlere yönelik birtakım eleştiriler sıralamış, onları hakikat arayışında yüzeysel kalmak ve hakikat sırrına ulaşamamakla itham etmiştir. Fahrî Efendi, aslında zâhidleri yanlış yöntemleri dolayısıyla hakikate ulaşamadıkları için tenkit etmiştir. Yine Fahrî Efendi, esas hakikat yolcu-

“Fahrî Ahmed Efendi'nin tasavvufî öğretilerini ve edebî mirasını ele alan bu çalışma, kulun dünya bağlarından sıyrılarak şeriat ve mürşid-i kâmil rehberliğinde Hakk'a vuslat etmesinin derûnî yollarını gözler önüne seriyor.”



su olarak takdim ettiği âşık modeli üzerinden hakikate ulaşmada takip edilmesi gereken sistematiğe dikkat çekmiş, âşıkları hakikat sevdalısı ve Hakk'ın tecellilerine mazhar kimseler kabulü dolayısıyla övmüştür. Fahrî Efendi'ye göre zâhidler, cennet beklentisi, huri ve gılman arzusu ile ibadet edip bu beklentileri dolayısıyla taat ve namazdan haz almaktadırlar. Bu beklentilere ek olarak dünya malına düşkünlüklerini durduramadıkları için hakikate ulaşma noktasında daha başlangıçta bir hatanın içerisinde yer almaktadırlar. Fahrî Efendi'nin zâhidlere yönelttiği eleştirilerin ikincisi zâhir ilimle donanan zâhidin, ilminin benliğini artırarak onu felakete götürdüğünü görmemesi ve elde edilen ilimden kalbin mutmain olması şöyle dursun birtakım tereddüt, çelişkili söylemler ve ilgili ilgisiz bağlantılarla kişiyi hakikat hedefinden uzaklaştırması gerçeğini idrak edememeleridir. Fahrî Efendi'nin zâhidlere yönelttiği eleştirilerden biri de aklı önceleme hatasına düşmemeleridir. Ona



göre, akıl, sınırlı yapısı ve sınırlı idrak kabiliyeti nedeniyle hakikat arayışında temel ölçüt değildir. Akıl, olayların zâhir boyutunu anlamak ve hakikate giden yolda asıl ölçüt olan kalbin fonksiyonunu idrâke vesile bir araçtır. Dolayısıyla sırf akılla hakikate ulaşılamaz.

Fahrî Efendi'nin zâhidlere dair üzerinde durduğu bir konu da onların âşıklara göre gaflet içerisinde olmaları ve kürsülerden insanları korkutacak şekilde vaazlar vermeleridir. Zâhidlere dünyaya bağlanma konusunda uyarılarda bulunan Fahrî Efendi'nin Hakk'a vâsıl olmak için seyr ü sefer eden âşıklara da aynı uyarıyı yapması onun mânevî yolda karşılaşılan en büyük engellerden birinin dünyaya düşkünlük olduğu kanaatini göstermesi bakımından önemlidir.

Fahrî Efendi, zâhidlerin içerisinde buldukları handikaptan çıkmalarının ve âşıkları tanımeyi bırakıp hakikat sevdasına düşmelerinin yolunu aşka sarılmak, marifet yoluna girmek, kâl ehlinin değil Hakk'a bende olan hâl ehlinin yolunu izlemek, hakikat rehberi olan mürşid-i

kâmile teslim olmak, melâmet hırkasını giyip kimsenin kınamasına aldırılmamak, seyrüsülûk denilen mânevî yolculuğun izini sürmek, nefesine muhalefet ederek Hakk'a teslimiyet üzere kurulu bir medeniyete ulaşmak, Kur'ân âyetlerini derinlikli bir şekilde okuyarak bu âyetlerin sıralarına vâkîf olmak, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izini O'na köle gibi teslim olarak sürmek ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Hak katındaki değerini gerektiği şekilde bilip O'nun zâhir ve bâtin mirasına sahip çıkmak şeklinde sıralamıştır.

Fahrî Efendi'nin hakikat yolunda âşığı yönlendirdiği önemli bir başlık zikirdir. Zikirle âşıkların tevhîdin özünü tecrübe ettiklerini söyleyen Fahrî Efendi, aşk ile akılları başlarından giden âşıkların küfrün her türlüşünden sıyrılıp hâlis tevhîd nimetine ulaştıklarını savunmuştur. Fahrî Efendi, âşığı, Hakk'ın zikri ile gönlünü inşa eden, derdini Hakk'a arz eden, seherlerde göz yaşları ile Hakk'ın lütfunu uman, nefsin hevasına aldanmayıp günah deryasından uzak duran, geçici olan bu dünyaya değer vermeyen ve kişiyi aldatmak üzere süslü görünen dünyanın bu tuzağının farkında olan, farz olan vazifelerden başlayıp vacip sünnet ve diğer vazifelerini yerine getirmekle birlikte nafilere devam ederek Hakk'a kurbete yol bulan, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izinden bir an olsun ayrılmayan, zikirle Hakk'ı yâd eden, zikrin tesiri ile gönlünden mâsivâ sevgisini çıkararak, varlık iddiasından sıyrılıp Hakk'ın lütfedeceği Rabbânî ilme ulaşan ve nihayet Hakk'a vuslat ile gönlü şâd olan kimse şeklinde tanımlamıştır.

Sonuç

Fahrî Ahmed Efendi'ye göre zâhid, dünyaya değer vermesi, hakikat yolunda sadece akli kıstas kabul etmesi, bâtinî ilimlerden habersiz olması, nefis kontrolünü sağlayamaması, aşkın kılavuzluğuna sığınmaması, tecrübe etmediği hususları konuşma yanlışlığı, hakikat yolculuğunu konu edinip hakikate ermek için

çaba göstermemesi, zikrin dönüştürücü tesirinden nasipdâr olamaması, hakikat rehberi olan mürşid-i kâmile teslim olmaması, mâsivâ sevgisini kalbinden atamaması, seher vakitlerini ihyâ etmemesi, ledünnî ilme ulaşamaması, bilgiyi elde etmek için çabalamasına rağmen o bilgi ile amel etmemesi, varlık iddiasında bulunması, tek doğru olarak kendini kabul etmesi, hakikat yolunda kınanmaktan korkması, riya, şöhret ve dünya malı ile mağrur olması, giyim-kuşam aldatmacasına kanması, çok konuşması ve netice itibariyle marifet yolunun gereklerini yerine getirememesi gibi usûl hataları yüzünden hakikat perdelerini aralayamadığını savunmuştur.

Fahrî Efendi'ye göre âşık, dünya bağından kurtulmuş, benliğinden vazgeçmiş, Hakk'ın aşkı ile kendinden geçmiş, fakr, mahv, cem', tefrik, tecerrüd gibi mânevî yolculuğun duraklarını tecrübe etmiş, zikrin hakikate ulaşmadaki etkisini içselleştirmiş, sabır ve gayret kuşağını kuşanmış, Hakk'tan başkasından ümîd kesmiş, cennet beklentisine girmemiş, seherlerde gözyaşı dökmüş, nafilelerle Hakk'a yaklaşmış/kurbet, ağıâr bağından kurtulmuş, şeriata harfiyen uymuş, mürşid-i kâmile bende olmuş ve fâil-i hakikî olarak Hakk'ı bilmiş kimsedir. Eleştiri ve tavsiye niteliğindeki söylemlerinde Fahrî Efendi'nin tekrar yönteminden de ustaca istifade ettiği görülmektedir.

Netice olarak iade etmek gerekirse Fahrî Efendi, zâhidlere yönelik eleştirileri vesilesiyle kullandığı olumsuzlama yönteminin yanı sıra ideal hakikat arayıcısı modeli olarak gördüğü âşık tipolojisine dair bu aktarımlarıyla da olumlama yöntemini kullanan bir sûfidir. Fahrî Efendi'nin bu tavrı da kadîm tasavvuf geleneği içerisinde kendine yer bulmuş bir metodolojidir.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Gerektir

Sana kavuşmak için kaç dağ aşsam gerektir
Okyanuslar misali coşup taşsam gerektir

Memnun etmez gönlünü âh u efgânım senin
Pâyinden tâ zülfüne tez ulaşsam gerektir

Nice lügatlar ile divânlar tertib etsem
İt gibi rakiblerle çok savaştım gerektir

Gönlün katı ve yüksek pürüzsüz duvardır âh
Zerre merhametine bakıp şaşsam gerektir

Gözlerinin hüznünü kimlere arz edersin
Meânîyi bulmaya pek uğraştım gerektir

Sükût cehenneminde yakmakta ne haz vardır
Derim bu zalim yârle helallâştım gerektir

Zemine âsumâna rezîl oldun ey Kâfî
Rüsvâ-yı uşşâka ben yektâ başsam gerektir

Ekrem KAFTAN





Ömrüne Yemin Olsun Ey Nebi



“Kur’ân-ı Kerîm’de zamanın farklı vakitlerine yapılan yeminlerin ötesinde, yalnızca Allah Rasûlü’ünün hayatı üzerine yemin edilmesi, O’nun ümmet ve din üzerindeki sarsılmaz otoritesinin en büyük nişânesidir.”

Kur'ân-ı Kerîm'de önemine istinaden Cenâb-ı Allah'ın kendi Zât'ına, peygamberlere, meleklerle ve Kur'ân'a yemin eden âyetler vardır. Fakat özellikle yemin âyetlerinin zamanla ilgili kavramlarda ve günün belli zaman aralıklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söz gelimi asra, geceye ve gündüze, tan yerine, seher ve kuşluk vaktine, sabaha ve akşama yemin eden âyetler vardır. Örneklerden anlaşıldığı gibi Kur'ân'da kimi âyetler mikro düzeyde günün belirli vakitlerine yemin ederken, makro düzeyde ise ezelden ebede uzanan yaratılış serüveni içinde özel bir zaman dilimi vardır ki, bu da Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatıdır.

Hicr Sûresi'nin yazımıza konu olan 72. âyetinde Cenâb-ı Hak; *"(Ey Rasûl'üm!) Ömrüne yemin olsun ki onlar, sarhoş/sersem hâleriyle saçmalayıp duruyorlardı."* buyurmaktadır. Âyetin öncesine ve sonrasına odaklanarak muhatabın Hz. Lût ve yemin sahibinin melekler olabileceğini düşünen müfessirler olmakla birlikte çoğunluğa göre, le 'amruke Peygamber'in ömrü hakkında Yüce Allah'tan bir yemindir. İbn Kayyim el-Cevziyye (öl. 751/1350) Kur'ân'daki yeminleri müstakil olarak ele alan et-Tibyân fî aksâmî'l-Kur'ân adlı eserinde ilgili yemini selevin anladığı gibi anlamak gerektiğini beyan ederek âyette Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ömrüne yemin edildiğini belirtir.

Esbâb-ı nüzûlü konu edinen eserlerde bu âyetin nâzil oluşu hakkında bir sebep zikredilmemiştir. Haddizâtında bahsi geçen eserlerde peygamber kıssaları ile ilgili âyetlerin nüzûl sebebinin, âyetin kendi muhtevasında aranması gerektiği belirtilmiştir. Bu âyet ve öncesinde Lût kavminin sapkınlıkları anlatılmakta, onların içinde bulunduğu kötü durum, akılsız insanların fillerine benzetilmekte ve onların sapkınlıkları Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ömrüne yemin edilerek açıklanmaktadır. Dolayısıyla olay örgüsü-

"Hicr Sûresi 72. âyette Cenâb-ı Hak'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ömrüne yemin etmesi, O'nun ilâhâ katındaki benzersiz kıymetini ve risâletinin ezelden ebede uzanan yüce değerini gözler önüne sermektedir."



nün, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ömrüne yemin edilmesi ile doğrudan bir ilgisinin olmadığı açıktır. Buna uygun olarak Lût kavminin kıssası anlatılırken Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ömrüne yemin eden kısım, anlatılan kıssadan bağımsız olarak bir ara cümle şeklinde değerlendirilmiştir. Şu hâlde konunun yemin ve Hz. Peygamber (s.a.v.) özeline indirgenmesinde bir beis olmasa gerektir. Zira ilgili yeminle Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kastedildiğine dair hadisler ve ilk dönem müfessirlerin görüşleri de bu çerçeveyi desteklemektedir.



Hız. Peygamber (s.a.v.) ömrüne yemin edilen tek peygamber olmakla birlikte kanaatimizce konunun bir diğer mühim tarafı, Hız. Peygamber (s.a.v.)'in 23 yıllık risâlet dönemine değil de risâlet öncesi dönemi de kapsayacak şekilde ömrünün tamamına yemin edilmesidir. Zira Hız. Peygamber (s.a.v.)'in kıymetini yalnızca risâleti ve sonrası ile sınırlayan bir düşüncenin varlığı malum olduğu gibi Hız. Peygamber (s.a.v.)'in dindeki otoritesini yok sayan nevhûr akımlar da söz konusudur.

Yemin konusunda genel kanaat şudur ki âyetlerde bir şeye yemin edilmesi; anlatılan hakîkati vurgulamak ve yemin edilen şeyin mütekellim nezdindeki önemini muhataba anlatmak gayesinden kaynaklanmaktadır. Abdullah b. Abbâs'a (öl. 68/687-88) göre ilgili yeminin manası, Allah katında en kıymetli kimsenin Hız. Peygamber (s.a.v.) oluşudur. Allah, Hız. Peygamber (s.a.v.)'in hayatından başkasının hayatına yemin etmemiştir. Hasan-ı Basrî'ye (öl. 110/728)

göre ise Allah yarattıklarından dilediğine yemin eder ve yalnızca Hız. Muhammed (s.a.v.)'in hayatına yemin etmiştir. Bilindiği üzere peygamberler arasında Hız. Muhammed (s.a.v.)'e mahsus birçok özelliğten söz edilebilir. Son peygamber olması ve risâletinin kıyamete kadar sürecek olması, bütün insanlara gönderilmesi, miraç tecrübesine mazhar kılınması, şefaati-uzmâ ve makâm-ı mahmûd ilk akla gelen hususlar olup ömrüne yemin edilmesi de bu bağlamda zikredilebilecek ayırt edici mühim özelliklerden birisidir. Ayrıca zikredilmelidir ki Cenâb-ı Hak, Hız. Âdem'e, Hız. Nûh'a, Hız. İbrahim'e, Hız. Musa'ya, Hız. Yahya'ya, Hız. Zekeriyya'ya ve Hız. İsa'ya isimle hitap ederken ömrüne yemin ettiği peygamberine ise, katındaki değeri ve sevgisinden ötürü "Ey Nebî!" diye hitap etmiştir.

Dipnot

* *Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Zikir

Besmelemiz anahtar,
Son kapı Yüce Allah,
İnancıma şahit var,
Lâ ilâhe illallah...

Hem ezeldir, hem ebet,
Hem icâbet, hem dâvet,
Hak'tan gayrısına ret,
Lâ ilâhe illallah...

Bir hızlı, bir aheste,
Modası geçmez beste,
Her dâim, her nefeste,
Lâ ilâhe illallah...

Yüceltir her alanı,
Alçaltır her talanı,
İmânımın ilânı,
Lâ ilâhe illallah...

Pulu, altın ediyor,
Kusurları buduyor,
Kula kul olma diyor,
Lâ ilâhe illallah...

Bayrak edip îslâm'ı,
Hep yayalım selâmı,
Tevhidin öz kelâmı,
Lâ ilâhe illallah...

Kâfî değil ne desek,
Yıkılmaz bâkî direk,
Son nefeste söylesek,
Lâ ilâhe illallah...

Celillerin silâhı,
Âlemlerin felâhı,
Ak-pak eder siyâhı,
Lâ ilâhe illallah,
Muhammedür Rasulallah...

Halil GÖKKAYA

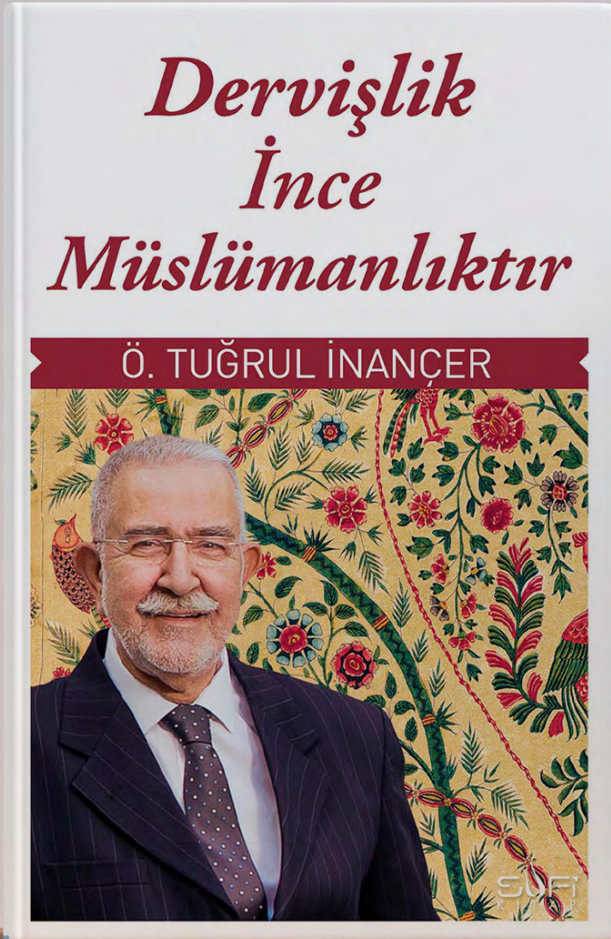




Dervişlik İnce Müslümanlıktır



“Tasavvufu şekli bir kalıp olmaktan çıkarıp hayatın merkezine taşıyan Ömer Tuğrul İnançer, modern çağın gürültüsünde kalbini dinlendirmek ve İslâm’ın estetik özünü tanıtmak isteyenlere zarif bir irfan pusulası sunuyor.”



Modern çağın insanı hıza, tüketime ve maddiyata boşulmuş bir sarmalın içinde debelenirken, rûhun açlığını bastırarak reçeteler aramaktan da geri durmaz. İşte tam bu noktada, geleneksel İslâm irfanının ve tasavvuf kültürünün hadimlerinden biri olan Ömer Tuğrul İnançer, “Dervişlik İnce Müslümanlıktır” adlı eseriyle modern insanın rûh dünyasına zarif bir dokunuş yapmaktadır. Kitap, kuru bir fıkıh kalıbının ötesine geçerek İslâm’ın özünü, estetiğini ve ahlâkını zarâfetle harmanlayan bir başucu eseri niteliğindedir.

Eserin ismi, muhtevâsının en yalın ve sarsıcı özetidir. İnançer, “dervişlik” kavramını toplumsal hafızadaki hırka, tef ve münzevî yaşam algısından çekip çıkarır. Ona göre dervişlik; hayatın tam merkezinde, her an ve her nefeste Müslümanlığı en rafine, en nazik ve en derin hâliyle yaşama sanatıdır. Yazar, kitabın her satırında İslâm’ın sadece şekilden, helâl ve haram sınırlarını çizen bir kurallar bütününden ibaret olmadığını; aksine bir “edep ve zarâfet dini” olduğunu vurgular. İnançer’in perspektifinden dervişlik, şekli bir âdiyet değil, bir kalbe sahip olma ve o kalbi kırmama davasıdır.

Kitap, yazarın kendine has sohbet üslûbunu yansıtan, okuyucuyla âdeta yüz yüze konuşuyormuş hissi veren bölümlerden oluşur. Kitapta ele alınan temel konuları şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:

- **Edep ve Muâmelât:** İnançer, tasavvufun özünün “edep” olduğunu hatırlatır. İnsanın Rabb’iyle, çevresiyle, doğayla ve hatta eşyayla olan ilişkisinde gözetmesi gereken nezâketi anlatır.

- **İbâdetin Ruhâniyeti:** Namaz, oruç, zekât gibi temel ibâdetlerin sadece bedensel veya mâlî birer ödev değil, insanı kemâle erdiren mânevî basamaklar olduğunu incelikli örneklerle açıklar.

- **Gönül Kırmamak:** “Kâbe bünyad-ı Halilullah’tır, kalp ise tecellîgâh-ı Cenâb-ı

“Kuru bir kurallar bütününe ötesine geçerek dini bir ‘edep ve zarâfet sanatı’ olarak tanımlayan bu eser, dervişliğin tarihsel bir öge değil, her çağda yaşanabilecek dinamik bir ahlâk modeli olduğunu kanıtlıyor.”

Allah’tır” düstûrundan hareketle, insan kalbinin kutsallığına ve kul hakkının ehemmiyetine geniş yer ayırır.

- **Gelenek ve Modernite:** Kadîm tasavvuf kültürünün kurallarını modern hayatın pratikleriyle çarpıştırmadan, günümüz insanının anlayacağı bir dille yeniden yorumlar.

Ömer Tuğrul İnançer’in kendine has özelliği olan “sohbet tadındaki üslûp”, bu kitapta da kendini en yalın hâliyle hissettirir. Yazar, ağdalı ve akademik bir dil kullanmak yerine; âyetleri, hadisleri, Mevlânâ, Yûnus Emre ve Niyazi Mısrî gibi irfan medeniyetinin zirve isimlerinin beyitlerini günlük hayatın içinden hikâyelerle harmanlar. Kitabı okurken didaktik bir öğretmenle değil, sizi şefkatle uyaran, yol gösteren bir rehberle, bir “baba” ile dertleştiğinizi hissedersiniz. İnançer’in kelime hazinesinin zenginliği ve Türkçeyi kullanmadaki mahareti, kitabı sadece mânevî bir rehber değil, aynı zamanda dil zevki sunan bir edebî eser hâline getirir.

Ömer Tuğrul İnançer bu eseriyle, dervişliğin tarihsel bir öge değil, her çağda yaşanabilecek dinamik bir ahlâk modeli olduğunu kanıtlar. Kitap, kalbini dinlendirmek, İslâm’ın estetik yönüyle tanışmak ve dindarlığını bir üst basamağa, yani “ihsân” makamına taşımak isteyen her okur için eşsiz bir pusuladır. Kendisinden geriye kalan bu kıymetli miras, rûhu daralan modern insan için âdeta serin bir vaha mahiyetindedir.



Rahmet ve Merhamet Sırrı



“Günümüz dünyasında içi boşaltılan merhamet kavramının hakikatini arayan yazı; asıl merhametin hayvandan insana, Gazze’den yanı başımızdaki anne babamıza uzanan öncelik sırasında gizli olduğunu hatırlatıyor.”



Ankara'nın gönül insanlarından tasavvuf profesörü Edhem Cebecioğlu Hocamız -Allah ondan razı olsun-, bir sohbetinde; "Velîler anne gibidir." demişti. O an bu sözdeki büyük mânâyı anlayamamıştım. Daha sonra kâinattaki annelik sırrı üzerine düşünürken, Rabb'im bazı kıvılcımlar lütfetti.

Annenin özelliği nedir? Bunu biraz düşünelim. Annenin özelliği evlatlarını gözünden çıkarmamasıdır. Hiç bir evladını yüreğinden çıkarmaz. Yanlış da yapsalar, bağırıp çağırırsalar da evlatlarına rahmet nazarı ile bakar.

Bundan dolayıdır ki, rahmetin yeryüzündeki en yüksek tecelligâhı annedir. Çocuğun doğumu ile kadın anne olur, rahmet onda tecellî etmeye başlar. Rahmetin bir aynası olduğu için kadın yavrusuna şefkat eder.

Çocuk büyüyüp onun için bir imtihan olmaya başlayınca asıl annelik de işte o zaman başlar. Bu sefer rahmet onda bir başka tecellî eder. Daha parlak bir ayna olur. O aynadan Allah'ın rahmetini seyredersiniz.

İşte bundan dolayıdır ki, Allah Rasûlü (s.a.v.) Efendimiz Allahu Teâlâ'nın rahmetini anlatırken konuyu anne örneği üzerinden izah etmiştir. Çünkü rahmet en güzel bu şekilde anlaşılır. Annenin evladına olan şefkati rahmetin ta kendisidir.

Annenin Şefkati

Hazreti Ömer (r.a.) anlatıyor: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.)'e, çocuğuna duyduğu özlem-den dolayı rastladığı her çocuğu kucaklayan, göğsüne bastırıp emziren bir kadının da aralarında bulunduğu bir esir grubunu getirdiler.

Rasûlullah (s.a.v.) çevresindekilere sordu: "Sizce bu kadın çocuğunu hiç ateşe atar mı?" Biz; "Aslâ, atmaz!" dedik. Bunun üzerine İki Cihan Güneşi şöyle buyurdu: "İşte Allahu Teâlâ kullarına, bu kadının yavrusuna olan şefkatinden daha merhametlidir."

"Rahmetin yeryüzündeki en yüksek tecelligâhı olan annelik sırrı, evladını asla gözden çıkarmayan velîlerin merhametiyle birleşerek bizlere Allah'ın ve Peygamberi'nin eşsiz ahlâkını fısıldıyor."

Bir başka hadis-i şerifte anlatılan, çocuklarına hurmalarını paylaşan kadının misali de bunun bir başka örneğidir. Hazreti Aişe Validemiz anlatıyor:

"Sırtına iki çocuğunu almış yoksul bir kadın çıkageldi. Ona üç hurma verdim. O da çocuklarına birer hurma verdi; öteki hurmayı yemek için ağzına götürmüştü ki, çocukları onu da istediler. Kadıncağız yemek istediği bu hurmayı çocuklarına bölüştürdü.

Kadının bu tutumuna hayran kaldım ve yaptığını Rasûlullah'a anlattım. Şöyle buyurdu: "Bu şefkati sebebiyle Allahu Teâlâ o kadına mutlaka cenneti vermiş (veya) bu sebeple onu cehennemden âzâd etmiştir."

Gözden Çıkarmazlar

Demek ki, velîleri diğer insanlardan ayıran en önemli özelliklerden birisi de anne gibi merhametli olmalarıdır. Onun için velîler kolay kolay hiç kimseyi gözden çıkarmazlar. Çünkü velînin gözünden düşmek damdan düşmekten beterdir. (Ümmete, topluluğa, cemaate zarar veren bir durum olursa müstesna...)

Nasıl anne tavuk merhameti ile yumurtaları kanatlarının altına alıyorsa, velîler de mânen ilgilendiği kişileri şefkat kanatlarının altına almaya çalışırlar. Bundan dolayıdır ki, velîlerin kanatları altına giren kimselere tasavvufta "mânevî evlat" tabiri kullanılır. Kolay kolay gözden çıkarmadıklarını ifade ettikten sonra evlatlarını ayırma-



ma özelliklerine de dikkat çekmek yerinde olur. Urfa'da nur yüzlü bir teyzeye, dostumuz ve abimiz olan oğlunun çok hayırlı bir insan olduğunu söylediğimde, kendine has şivesiyle "Altısının hepsi de birdir." demişti. Ben biraz sözümde ısrarlı olunca, daha kararlı bir tonlamayla evlatlarının hepsinin aynı olduğunu söyledi.

İşte annenin şefkati böyle bir şeydir. Annenin çocuğunu bazen babasına karşı bile korur pozisyona girmesinin sebebi annenin yüksek merhametidir. Anne yavrularına her halükarda kayıtsız şartsız rahmet nazarı ile bakar.

Allahu Teâlâ da öyledir, günahkârlara bile rahmet nazarı ile bakar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bir insanın sahip olabileceği en yüksek merhamete sahiptir.

Merhamet bahsini anlamak, marifet bahsini anlamak demektir. Rahmetin ne demek olduğunu anlayan Allah'ı tanır. Peygamber Efendimiz'in ahlakı Kur'ân ahlakıdır. O da eşittir besmele ahlakıdır. Yani Rahmân ve Rahîm olanın ahlâkıdır.

Bazı kıdemli ve yaşlı üniversite hocalarının, öğrencilerinin hatalarını, bazı falsolarını göreme-

melerine, hatta onları savunur gibi olmalarına biraz şaşırırdım. Meğer merhamet böyle bir şeymiş. Evladına toz kondurmak istemeyen anneler gibi onlar da talebelerini böyle severlermiş. Urfalı teyzemizin evlatlarına baktığı gibi onlara bakarlarmış.

Peki, Merhamet Nedir?

Rahmetin ne olduğunu anlayabilmemiz için "merhamet" kavramının zihnimize doğru kodlanması gerekir. Peki, merhamet nedir? Bir insan düşünün, sokakta aç bir kedi görüyor, gidiyor ona süt alıp veriyor. Kedi sütü içerken de; "Ah yavrum nasıl da acıkmış." diyor.

Az ileride kuşlara bir kâse buğday atıyor. Sonra evinde haberleri seyrederken, balinaların karaya vurduğunu görünce üzüyor ve ağlamaya başlıyor. Böyle bir insan için merhametli bir insan olduğunu söyleyebilir miyiz sizce?

Bu insanın hayvanlara acıyan bir insan olduğunu, hayvan sever olduğunu vs. söyleyebiliriz ama merhametli birisi olduğunu söylememiz için henüz erken. Çünkü asıl merhamet insanlara gösterilen merhamettir. Eli titreyen yaşlı bir nineye otobüste yer vermeyen bir insanın, kediye süt vermekle ya da sokak köpeklerine mama almakla merhametli olacağını düşünebilir miyiz?

Çoğu çocuk olan 70 bin Gazzelinin öldürülmesine yüreği yanmayan bir insan balinalara ağlasa bunun adı merhamet mi olur? Müslüman kanının bu kadar ucuz olduğunu görmeyen bir insan, her şeyden önce insan mıdır?

Onun için gelin her şeyi yerli yerine oturtalım. Asıl merhamet insana olan merhamettir. İnsanlar içinde de en özel olanı anne babalardır. O hâlde ekleyelim, asıl merhamet varlık sebebimiz olan anne babamıza merhametli olmaktır.

Annesini babasını huzursuz ve mutsuz eden orta yaşlı bir insan düşünün. Yeni tanıştığı birisinin hastalığını duyunca üzüyor ve anne baba-

sına göstermediği şefkati ona gösteriyor. Sizce bunun adı merhamet midir?

Hayır, asla bunun adı merhamet olamaz. Anne baba ile ilgili ayet ve hadisleri peş peşe okuduğumuzda anne baba sevgisinin en temel sevgilerden biri olduğu anlaşılır. Hazreti Yusuf'tan bahsederken âyette buyrulur ki; *"Ana babasını tahtın üzerine oturttu..."*

Hazreti Yusuf anne ve babasını tahtın üzerine oturtmuştu, peki, ya biz gönül tahtımıza anne babamızı oturtabildik mi? Anne babayı sevmekten, etraflarında hizmetleri için dört dönmekten merhametli olmak veya iyi insan olmak mümkün değildir.

Hakîkati Aramak

"Hakîkati aramak" ifadesini hepimiz duymuşuzdur. Hakîkat demek gerçek demektir. Kavramların hakiki anlamlarını bulduğumuz zaman hakîkati de bulmuş oluruz. Yani gerçeğin bilgisine ulaşmış oluruz. Din bağıyla bağlı olmayan merhamet, gerçek merhamet değildir.

Çünkü bize insanlara merhametin daha önce geldiğini din öğretir. Meselâ, Kur'ân'da sadaka, zekât, infak gibi konular çok geçer. Fakir bir ailenin sofrasına bir ekmek almak, bütün mahallenin kedilerini beslemekten daha önceliklidir.

Bilmiyorum farkında mısınız, birçok insan telefonunda Gazze'deki yıkımı gösteren bir video ile karşılaştığında üzücü ve moral bozucu bulunduğu için hızla değiştiriyor. Daha o gerçeklerle yüzleşmeye bile yanaşmıyor. Fakat kediye süt verdiği için kendisini merhametli zannediyor.

Günümüz insanı bütün kavramlarda olduğu gibi merhamet kavramını da hakiki anlamından koparma eğilimindedir. İşte böylece zehir kavanozuna bal yazan şeytan kavramların da içini boşaltıyor ve bizi böylece hakîkatten de uzaklaştırmış oluyor.

Bir Gül

Ben yanarım için için,
Gül de yanar Lale için,
Bu kainat yaratıldı,
En sevgili bir gül için.

Haktan geldim, Hakka vardım,
Gönlümü bir güle verdim.
Şefaatine nail olmak,
Oldu ömrüm, devam, derdim

Hasan ÖZÇELİK





Küçük Kalplere Yüklenen Büyük Sorumluluk



“Eskiden bir ilim ve ihtisas nişânesi olan mezuniyet törenlerinin anaokuluna kadar inmesi ve birer şov alanına dönmesi; çocukların dünyasında maddî külfetler ve kıyafet yarışlarıyla fırtınalar koparan, gelişim çağındaki kalplere yüklenen büyük bir sorumluluk hâline geldi.”



Hayat bazen etrafımızda gördüğümüz olaylarla şekillenir, anlam bulur ve bir teamül hâline gelir. Yazılı olmayan bazı kuralları âdâb-ı muâşeret dediğimiz görgü kurallarıyla şekillendiririz. Yani bir nevi toplum tarafından kabul görmüş davranışlar silsilesi. Zaman zaman toplumda yanlış şeyler de doğru gibi algılanabilir, bu aslında bir yanılgının dışavurumudur. Belki de bazen iyi kıyaslayamadığımız için gözden kaçmış konular olabilir.

Bugünlerde okulların kapanmasıyla birlikte mezuniyet törenleri yapılıyor. Eskiden üniversitede bir mezuniyet töreni yapılırdı; bir ilim, ihtisas sonucu bir unvan, bir meslek edinmesinin nişânesi olarak mezuniyet töreni yapılır ve bir anlamı olurdu. Şimdilerde ise anaokuluna kadar bu etkinlikler inmiş durumda. Başlangıçta mâsumâne gibi görülebilir, öğrenciler eğleniyor gibi görülebilir. Öğrencilerin eğlenmesinde bir yılın yorgunluğunu çeşitli etkinliklerle atmalarına lâfım yok elbette. Dinlenmek, eğlenmek, oyunlar oynamaları hakları. Çocukların mâsûmiyetinden şüphe etmem. Son zamanlarda sosyal medyada mezuniyet adı altında garip şovlar dönmeye başladı. Bazı insanların şahsî gösteri alanına döndü gibi. Yıllar öncesinde bir etkinlikte bir kurum bir şahsa teşekkür plâketi verdi. Gayet güzel gurur verici bir davranış. Sonra o şahıs, kuruma bir plâket verdi. Orada kalakaldım. Şimdi bir kurum şahsa teşekkür mâhiyetinde plaket verebilir çünkü bir üst makam. Ama şahıs veremez, hediye verebilir ama bunu öyle herkesin içinde yapması çok mantıklı bir yaklaşım değildi. İşte bazı kişiler de mezuniyet törenlerini kendi şov alanına çevirmiş durumda. Zaten toplumda bunun rahatsızlığı belirgin bir şekilde gözler önündedir.

Ben özel eğitim okulunda yani özel gereksinimli bireylerin eğitim gördüğü okulda görev yapıyorum. Mezuniyet törenlerinin artık kaldırılmasının iyi olacağından bahisle bir cümle kurmuştum sayfamda, beni tanıyan bazı velile-

“Herkesin imkânının aynı olmadığı bir dünyada, çocukları giyim kuşam yarıştı ve stresle ayırtırmak yerine; onları bocalatmayan, maddî külfeti olmayan ve hayata umutla bakmalarını sağlayan kapsayıcı yıl sonu etkinliklerine odaklanmalıyız.”



rimiz çocuklarımız eğlenmesin mi dedi. Dedim ki özel eğitimde okuyan öğrencilerin mezuniyet töreninde hiçbir sıkıntı yok çünkü onların eğitim hayatı en fazla liseye kadar, üniversite hayatları olsun isterdim lâkin üniversiteye gidemiyor bu çocuklar. Ondan dolayı özel gereksinimli bireyler için bu tür etkinliklerde bir beis yok. Gelelim geneli ilgilendiren kısma. Çocukların rûhu, düşünce dünyası çok farklı, çok kırılğan, çok değişken. Dolayısıyla onları anlamak bazen zor olabilir ama hepimiz çocukluk evresinden geçtiğimiz için neler hissettiklerini anlayabiliyoruz. Mezuniyet törenleri için haftalar öncesinden hazırlıklar,



provalar yapılıyor. Bazı çocuklar o gün ne giyeceğim derdine düşüyor. Kimileri süslü püslü, alımlı kıyafetler alırken kimilerinin normal kıyafetleri dahi alacak ekonomik gücü olmayabilir. İşte bu noktada sıkıntı başlıyor. O küçük yürekli minikler üzölmeye bunu dert edinmeye başlıyor. Hayatta dert edinecek devasa birçok şey varken basit ama çocuğun dünyasında fırtınalar koparan bu küçük mesele dert olarak kalıyor kalbinde. İşte bunun ağırlığı paha biçilemez, ne kadar ağırdır diye tartmak, ölçmek mümkün değil. O yüzden hem kelimelerinin anlamının fedâ edilmediği hem de nitelik açısından değerinin düşürölmediği bir kavramın ortaya çıkması lazım.

Yıl sonu etkinlikleri ile çocuklar eğlendirilebilir, oyunlar, etkinlikler düzenlenebilir ama böyle giyim kuşam yarışına girildiği çocukların iç dünyasında fırtınalar koparan ayrışmaların içinde olmanın doğru olmadığını düşünüyorum. Çünkü herkesin imkânı aynı değil ama çocuk dünyasında bunun karşılığı ise onların var neden benim yok kabilinden bir sorgulamaya gitmiş oluyor. Henüz gelişim çağındaki çocuğun bunları tam olarak anlamlandırması sonucunda ise ça-

ğımızın hastalığı olarak stres baş göstermiş oluyor. Çocukların kalbine bu kadar büyük bir sorumluluğu yüklemenin âlemi yok diye düşünüyorum.

Meselâ, bizim dönemimizde liseden mezun olurken pilav ayran etkinlikleri düzenlenirdi, çeşitli yarışlar yapılırdı ve yılsonu etkinliği olarak böyle eğlenceli, tüm öğrencilerin katılmasında maddî bir külfeti olmayan, ayrıştırmayan bir etkinlik olarak karşımıza çıkardı. Şimdi ise hem duygusal hem de maddî olarak birçok külfeti içinde barındıran bu tür etkinliklerin içinde küçük kalplerin duygusal bocalamalar içinde olmasına meydan vermemek gerekir.

Sırf bu küçük meseleler yüzünden hayattan soğuyan değil, hayata umutla bakan, bir şeyler üretebilmenin, düşünebilmenin, okuyabilmenin sevincini yaşayan nesillerin varlığı ile hayatlarını devam ettirmeleri en büyük hazine aslında. Okuyan, kendini geliştiren, hayatı anlamlandırma süreci içinde mücâdele eden bir neslin bize daha yararlı olacağını unutmamak ve bu minval üzere yol almanın da önemli olduğunun bilincinde olmak lâzım.

Babacığım

Şefkâtiyle ruhumu,
Sarıyor babacığım
Ardımda bir dağ gibi
Duruyor babacığım.

Şükür düşmez dilinden,
Öpeyim nur elinden.
Rızkını helâlinden
Arıyor babacığım.

Sevgi dolmuş özüne,
Doyulur mu sözüne?
Güzelliğin yüzüne
Vuruyor babacığım.

Güven duydum sesinde,
Huzur var nefesinde.
Duânın gölgesinde
Koruyor babacığım.

Versem bu tatlı canı,
Ödeyemem borcunu.
Fedakârlık harcını
Karıyor babacığım.

Kar yağınca başıma,
Cemre olur kışıma.
Heybetiyle düşüme
Giriyor babacığım.

A. Sami BENLİ



تورای دولت اوقاف منصفه نوریان
افندی

دائرة امور صیغی عارفی

بسمالجان



قریبی دوستو عزیزان

Tıp Tarihimizde Büyük Öncü Hekim Kırımlı Aziz Bey



“Tıp dilinin Türkçeleşmesi için canla başla mücadele eden, ülkemizin ikinci kimya kitabını yazan ve Türk Kızılay’ının sembolündeki haçı kaldırıp yerine hilâli armağan eden Kırımlı Aziz Bey, 38 yıllık kısa ömrüne sığdırdığı devasa hizmetlerle tıp tarihimizin unutulmaz âbide şahsiyetleri arasında yer alıyor.”

Bizim ilmin bütün alanlarında öncülük etmiş, kâşiflik yapmış ve dönüşümler gerçekleştirmiş bilim insanlarımız vardır. Bunların çoğunu yeni yeni keşfediyoruz. Bu kahramanlar arasında, tıp ilmine büyük katkılar sağlayan, bilim dilinde Türkçeyi öne çıkaran, Hilâl-i Ahmer'in (Türk Kızılay) kurucusu, "haç"ı kaldırıp "hilal"i kurumun bayrağına armağan eden vatansever Kırımlı Aziz Bey de bulunuyor.

Tarih boyunca çok büyük değerlerimiz, bilim adamlarımız, âlimlerimiz, kâşiflerimiz ve müelliflerimiz vardır. Geçmişte büyük hizmetleri olan bu âbide şahsiyetlerin bir kısmı ne yazık ki geçen sisli, kesif zaman içinde unutulabiliyor. Hâlbuki onları unutmaya, ihmal etmeye, nisyana terk etmeye bizim asla hakkımız yok! Zira böyle bir vurdumduymazlık, en çok bize zarar verir. Ruhsuz, köksüz ve mazisi olmayan garip bir nesil yetişir. Sonra da toplum olarak kara kara düşünmeye başlar, "Böyle bir gençlik nasıl yetişti?" diye kendi kendimize habire sorar dururuz. Bunun için bizim geçmişin değerleriyle bugünün gençlerini buluşturma gibi bir mükellefimiz, mesuliyetimiz, hatta mecburiyetimiz vardır. Ben 30-40 yıldan beri buna "Nesillerin Buluşması" diyorum ve bu yolda çaba harcıyorum. Şükürler olsun ki, edebiyat, kültür, sanat alanında unutulmuş birçok isim, yapılan faaliyetlerle, düzenlenen toplantılarla, kaleme alınan yazılarla gündeme geldi, geliyor. Bu kutlu hatırlayış esasen bir diriliştir, yeniden doğuş, ayağa kalkıştır. Sadece edebiyat ve sanat sahasında değil bilim alanında da pek çok kıymetli şahsiyetler yetiştirmişiz. Ama zamanla onları ne yazık ki unutuvermişiz. Bizim ezeli unutkanlık hastalığımız meşhurdur. Çok ve çabuk unutuyoruz. Unutulmaması gereken kıymetleri de nisyana terk ediyoruz. Büyük bir yanlış, vahim bir hatadır bu. Olmamalı, bu kabahat yaşanmamalıdır. Neyse ki, son yıllarda geçmişe dönüp bazı isimleri hatırlamaya, onları tanıyıp anlamaya, gün ışığına çıkarmaya başladık. Şükürler olsun. Son 30-40 yıl içinde bu yön-

"Geçmişin değerlerini bugünün gençliğiyle buluşturma mesuliyeti taşırken, Türk tıbbının ve Kızılay'ın kurucu kahramanlarından Kırımlı Dr. Aziz Bey'i vefatının 148. yılında Eyüpsultan'da rahmetle yâd ettik; şimdi sıra adını büyük bir hastaneye veya üniversiteye vererek bu efsane adama vefa borcumuzu ödemekte."

deki faaliyetin hızlandığını belirtmek gerek. İşte o mümtaz simalardan biri de birçok kişinin tanımadığı, hatta adını bile duymadığı Kırımlı Dr. Aziz Bey'dir. Kim bu Kırımlı Aziz Bey?

Sefa Saygılı Dikkat Çekmişti

Tıp tarihine dair ve meşhur hekimlerimizle ilgili biyografi kitaplarıyla tanınan, bu sahadada Marko Paşa, Mazhar Osman, Ayhan Songar gibi kıymetli eserleri ilim ve kültür hayatımıza kazandıran Prof. Dr. Sefa Saygılı'nın, 2011 yılında Türk Kızılay'ı tarafından neşredilen Türk Kızılay'nın Kurucularından: Kırımlı Dr. Aziz Bey isimli eserini okuyunca bu zâtın şahsiyetine ve hizmetlerine hayran kalmıştım. Hacim olarak küçük fakat muhtevası büyük, bu nadide eseri bir çırpıda okumuştum. Kitap, Türk Kızılay tarafından yayımlanmıştı. Sefa Saygılı, şimdi de Şahap Erkoç ile birlikte daha büyük bir esere imza attı:

Türkiye'de Modern Tıbbın Kurucularından Kırımlı Doktor Aziz Bey. Her iki kitapta da Aziz Bey'in destansı hayat hikâyesi, gördüğü eğitim, kıymetli hocaları, tıp ilmine bağlılığı, Türkçeyi verdiği önem, eserleri ve yaptığı hizmetler etraflıca anlatılıyor. İkinci kitap Kilet Yayınları arasında okura ulaştı.

O Bir Efsane Adam

Kitap iki ana bölümden meydana geliyor. Birinci kısımda Kırımlı Aziz Bey'in hayatı, ailesi, tahsil yılları, kronolojik olarak hizmetleri, faaliyetleri ve eserleri anlatılıyor. Bu bölümde bilhassa "Kırımlı Aziz Bey ve Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniyye" kısmı dikkatle okunmalıdır. İkinci kısımda, Kırımlı Doktor Aziz Bey'in "Tıbbî Eserlerinden Seçmeler" var. Ayrıca Aziz Bey'in tıp makaleleri ve meşhur İlm-i Emrâz-ı Umûmiye ile Lugât-ı Tıbbiye isimli eserleri tanıtılıyor. Sefa Saygılı, "Ön Söz"deki açıklamasında, Türk tıbbının kurucu isimlerinden Kırımlı Aziz İdris Bey'den bahsederken, "Türk tıbbının bu büyük zata olan vefa borcunun bir ifadesi olarak sürdürdüğümüz çalışmalar bugün elinizdeki bu kitaba dönüşmüş bulunuyor." diyor.

Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmânî

Kırımlı saraç İdris Efendi'nin oğlu olan Kırımlı Aziz Bey, 1840 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de kolağası rütbesi ile mezun oldu. Öğrenciliği sırasında okulda Osmanlıca ders vermek üzere hususi bir sınıfta teşkil edilmişti. 1857 yılında başlayan ve iki yıl süren uygulama devam ederken bu özel sınıfta yer alan Kırımlı Aziz, sınıf dağıtılınca arkadaşları ile "Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmani" adlı bir cemiyet kurarak ilim dilinin Türkçe olması için mücadele etti; Fransızca Tıp Sözlüğü tercümesi ve Türkçe tıp kitabı yazmak için çalıştı, çabaladı.

Tıp Dilini Türkçeleştirdi

Bugünkü kimi yarı aydınlar gibi, Aziz Bey'in yaşadığı devirde de bazı tipler Türkçe ile ilim yapamayacağı biçimindeki kof ve uyduruk iddiaları gündeme taşıyorlardı. Yabancı bilhassa Fransız bilim adamları bu çürük görüşü öne çıkarıp ilim dünyasını yanıltmaya çalışıyordu. Aziz Bey ise aksine Türkçenin zenginliğinin farkındaydı ve bu güzel dille pekâlâ bütün bilimlerde hem eğitim verilebileceğini hem de yayın yapılabileceğini söylüyor ve bunu da çalışmalarıyla ispatlıyordu.

Aziz Bey ilk hedef olarak tıp dilinin Türkçeleşmesini gaye edinmişti. Zira o devirde tıp fakülteleri Fransızca eğitim veriyor, dönemin bazı yoz aydınları "Türkçenin bir ilim dili olamayacağı" saçma iddiasını sürekli olarak öne sürüyordu. Aziz Efendi ve arkadaşlarının çabaları sonucu 1867'de ülkenin ilk sivil tıp okulu "Mektebi Tıbbiye-i Mülkiye" kuruldu. O sırada binbaşı rütbesinde olan Aziz Efendi, okulun ilk reisi/dekanı oldu; ilk sene derslerin çoğunu o üstlendi ve derslerini Türkçe verdi. Kimya-yı Tıbbî/Tıbbî Kimya adlı iki ciltlik bir kitap yazdı. Eserin 1868'de yayımlanan birinci cildinde kimyanın temel kavramlarını, deney âletlerini, ametallar kimyasını; 1871'de yayımlanan ikinci cildinde metaller kimyasını işledi. Bu eser, Derviş Paşa'nın 20 yıl önce yayımlanan Usûl-ı Kimya/Kimyaya Giriş adlı kitabından sonra ülkede çıkarılan ikinci kimya ders kitabıdır. Aziz Bey, kimya sembollerinin, Latin harfleri yerine Osmanlı harfleriyle gösterilmesini teklif etmiş, kitabında bütün denklemleri bu harflerle yazmıştır. Emraz-i Umumiye (1870) adlı Genel Patoloji kitabı da tıp çevrelerinde çok beğenilmişti.

Haç Yerine Hilâl

Aziz Bey, Türk Kızılay'ın temelini oluşturan ve 66 üyeden meydana gelen "Mecruhın ve Marday-ı Askeriye İmdat ve Muavenet Cemiyeti/Asker, Hasta ve Yaralılara İmdat ve Yardım Derneği"nin kuruluşunda da öncü rol oynamıştır. Cemiyetin kurulduğu 11 Haziran 1868 tarihi, Türk Kızılay'ın kuruluş günü kabul edilir. 1874 yılında faaliyetlerini tatil eden cemiyetin 1876'da yeniden kurulması için yürütülen çalışmalarda da Aziz Bey aktif görev aldı. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'ne bağlı derneğin sembol olarak Kızılhaç yerine Kızılay'ı kullanmasını önerdi ve Kızılay amblemini çizdi. Dernek tüzüğü'nün hükümet tarafından onaylanıp resmen kurulması, haç yerine hilâl sembolünün kullanılması ile mümkün oldu. Aziz Bey, 11 Haziran 1878 tarihinde hayatını kaybetti. Edirnekapı'da yol yapılırken kaybolan

mezarı yerine 2012'de Eyüpsultan'da bulunan Defterdar Camii avlusunda Kızılay tarafından sembolik bir anıt mezar yapıldı.

Aykut Kazancıgil'in Görüşü

Günümüzün meşhur hekimi Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, Kırimlı Aziz Bey ve nesli hakkında şu mühim değerlendirmeyi yapıyor: "Bizde Tanzimat'tan sonra girdiğimiz yeni kültür çevresiyle ilgili ilk değerlendirmeler 1865-70 dolaylarında Kırimlı Aziz Bey ve onun kuşağındaki pozitif bilim kökenli aydınlarla başlar. Bunlar Tıbbiye'de Türkçeleşme akımı çerçevesinde ilk olarak kültür üretme konusu üzerinde durmuşlar ve tartışmışlardır. Daha sonra belirli bir yönelimle ve birikimlerle orantılı olarak 1900'lere doğru çeşitli alanlarda ilk katkılar gelişir."

Ona Vefamızı Göstermeliyiz

Başka yerde olsa ilme bu kadar hizmet etmiş olan bir kahramanın adı pek çok yere verilir. Adına yarışmalar düzenlenir, hayatı beyaz perdeye ve sahnelere aktarılırdı. Böylece toplumun, bilhassa gençliğin bu önderleri tanınması sağlanırdı. Eyüpsultan'da düzenlediğim toplantı dolayısıyla görüştüğüm bazı profesör dostlarım Kırimlı Aziz Bey adını ilk defa benden duyduklarını söylediler. Elbette bu hâl, cemiyet olarak hepimizin ihmali, günahı, kusuru, ayıbıdır. Muazzam hizmetleriyle temayüz eden Aziz Bey'in adını büyük bir hastaneye veya üniversiteye vermek, yaptığı sağlık hizmetleriyle gönüllerde taht kuran Sağlık Bakanlığı'mıza ve YÖK'e inanıyorum ki çok yakışacaktır. Vefalı yönünü bildiğimiz Sağlık Bakanımız Prof. Dr. Kemal Memişoğlu'ndan böyle bir üstün hizmeti âcilen bekliyoruz. Kırimlı Aziz Bey'in adı, verildiği hastane binasını şerefliendirecek, Kırim ile olan köklü bağlarımızı bize yeniden hatırlatacaktır. Bu ulvî hizmeti, ilim dünyası, kültür âlemi asla unutulmayacaktır. TRT'miz de Osmanlı'nın son dönemindeki ilk kâşiflerimizden, âlimlerinden, hekimlerinden olan Kırimlı Aziz

Bey için ya bir dizi veya bir belgesel film hazırlanmalıdır. TRT böyle bir filmle hizmetlerini taçlandıracaktır. Keşke İbni Sina'dan başlayarak "Tıp İlimine Hizmet Edenler Müslüman Türkler" başlıklı bir seri belgesel yapılsa. İnsan hayatına hizmet eden tabielerimiz unutulmasa.

Onu Unutamayız

"Eyüpsultan'ın Ebedî Sakinleri" programında hekimimiz Kırimlı Aziz Bey'i de andık. Tıp dilinin Türkçeleşmesi ve Türk Kızılay'ın kuruluşuna olan büyük katkıları ile tanınan Dr. Kırimlı Aziz Bey, vefatının 148. yıldönümünde Eyüpsultan'da rahmetle, minnetle ve şükranla yâd edildi. Anma programı, 7 Haziran 2026 Pazar günü gerçekleşti. Yeni Dünya Vakfı Genel Merkezi'ndeki konferans salonundaki toplantı ilgi gördü. Aziz Bey'i, Türk tıp tarihi ve meşhur hekimlerimiz hakkında önemli eserleri bulunan Prof. Dr. Sefa Saygılı anlattı. Unutulmaz bir program oldu. Kırimlı Aziz Bey'in efsanevî hayatını, fikirlerini, tıp ilmine hizmetlerini dinledik. Doktorumuzun bilhassa tıp dilinin Türkçeleşmesine yaptığı mühim hizmetleri ve Türk Kızılay'ın kuruluşu sırasındaki önemli katkılarını öğrendik. Toplantıdan önce Aziz Bey'in Eyüpsultan Defterdar Camii Haziresi'ndeki kabri başında buluştuk. Merhumun rûhu için Kur'ân-ı Kerim tilâvet edildi, duâ edilip Fâtihalar okundu. Esasen Kırimlı Aziz Bey'in kabri Edirnekapı'daymış. Ancak buradan yol geçince diğer mezarlar gibi Kırimlı'nın da kabri taşınırken ne yazık ki, kaybolmuş. Eyüpsultan Defterdar Camii'ndeki kabri Kızılay tarafından yıllar önce sembolik olarak yapılmış. Olsun, duâlar ve Fâtihalar sahibine ulaşır. Büyük şairimiz merhum Yahya Kemal Beyatlı, "Biz ölülerimizle varız." demişti. Bugün de Aziz Bey gibi ölümsüz değerlerimizle var oluyoruz ve geleceğe daha emin/sağlam adımlarla yürüyoruz. Kısa hayatına pek çok hizmeti sığdıran henüz 38 yaşında iken dâr-ı bekâyâ göçen Kırimlı Aziz Bey'i rahmetle, şükranla yâd ediyorum. Rûhu şâd, kabri nur, mekânı cennet, menzili mübarek, makamı yüksek olsun.



Ensâr İle Muhâcirin Kardeşliği...



“Asr-ı Saadet’i inşâ eden Ensâr ve Muhâcir kardeşliğinin mayası samîmî bir sevgi ve fedakârlıktır; bugünün saadet toplumuna ulaşmak da ancak birbirimizi Allah rızası için sevmek ve nefsimize karşı kardeşlerimizi tercih etmekle mümkündür.”

slâm'da kardeşlik denince elbette ilk akla gelen Ensâr ve Muhâcir kardeşliğidir. Bu kardeşlik bilinmeden, anlaşılardan gerçek kardeşliği kavramamız zor olacaktır. O bakımdan bu kardeşliğin gerçekleşmesini sağlayan mayanın ne olduğunu gözden geçirmemizde fayda olduğuna inanıyoruz.

Allah rızası için Mekke'de her şeyini bırakıp Medine'ye hicret etmiş bulunan, Muhâcir Müslümanlara, Medineli Müslümanlar muhabbet ve samîmiyetle kucaklarını açmışlar, ellerinden gelen her türlü yardımı onlardan esirgememişler ve bütün insanlığa ibret olacak bir kardeşlik tablosu sergilemişlerdir.

Medine'ye hicretten yaklaşık beş ay sonra Rasûlullah (s.a.v) Medineli yardımsever Ensâr'la, hicret eden Mekkeli Müslümanları bir araya topladı 45'i Muhâcirden, 45'i de Ensâr'dan olmak üzere 90 kişiyi kardeş ilan etmiştir.

Peygamber Efendimiz'in kurduğu bu kardeşlik müessesesi maddî-mânevî yardımlaşma ve birbirlerine varis olma esasına dayanıyor, bu suretle Muhâcirlerin yurtlarından ayrılmaktan dolayı duydukları keder ve üzüntüyü giderme, onları Medinelilerle ısındırma, güç ve destek kazandırma gayesini güdüyordu.

Kurulan bu kardeşlik müessesine göre, Medineli ailelerden her birinin reisi, Mekkeli Muhâcirlerden bir aileyi yanına alacak, mallarını onlarla paylaşacak, beraber çalışıp beraber kazanacaklardı.

Rasûlullah bir araya getirilen bu aileleri rastgele değil durumlarını göz önünde bulundurarak mizaç, zevk, hissiyat itibarıyla birbirlerine uygun olanları kardeş ilân ediyordu.

Bu kardeşlik sayesinde Allah ve Rasûlullah muhabbetinden başka her şeylerini Mekke'de bırakan Muhâcirlerin iâşe ve iskân meseleleri halledilmiş oluyordu.

Muhâcir-Ensâr aileleri beraber barınıyor, beraber çalışıyor, beraber yiyorlardı. Bu neseb

“Medine’de mülkünü ve emeğini paylaşan Ensâr ile kimseye yük olmayıp gururla çalışan Muhâcirlerin kurduğu bu eşsiz bağ, insanlık tarihine sevgiyle örülmüş en muazzam sosyal yardımlaşma ve iman kardeşliği modelini miras bırakmıştır.”

kardeşliğini, fersah fersah geride bırakacak bir kardeşlikti, iman ve din kardeşliği idi.

Yine bu kardeşlik sayesinde büyük bir sosyal yardımlaşma da temin edilmiş oluyordu. Ensâr göstermiş olduğu bu kardeşlikten son derece zevk alıyor, bununla da kalmayıp hurmalıklarını da Muhâcir kardeşleriyle paylaşmak için Rasûlullah'a teklif götürüyorlardı. Muhâcirlerin o ana kadar ziraatle meşgul olmadıkları için bu tekliflerini Rasûlullah geri çevirmiştir. Fakat Ensâr buna da bir çare buldu. Ziraattan anlamayan Muhâcirler, sadece tımar ve sulama işlerini yapacaklar, Ensâr da ekip biçecek, sonunda çıkan mahsul ortadan pay edilecekti. Rasûlullah Efendimiz bu teklife razı oldu.

İnsanlık tarihinde birçok göç hadisesi olmuştur ama böylesine mânâlı, böylesine ulvî bir hicrete, böylesine cân-ı gönülden sarılma, birbiriyle muhabbetle kaynaşma, kucaklaşmaya şâhit olunmamıştır. Herhâlde bir daha da şâhit olunması zor olacaktır. Bu samîmî kaynaşma neticesinde muazzam bir kuvvet doğmuş ve kısa zaman içerisinde bütün Arabistan her şeyiyle bu kuvvete boyun eğmek mecburiyetinde kalmıştır.

Muhâcirler “Ensâr kardeşlerimiz bize mal, mülk verdi, iâşemizi temin etti, barınacak yer sağladı.” diyerek boş oturmamışlardır. Zaten imanları ve aldıkları Muhammedî ahlâka ters düşerdi. Her biri elinden gelen gayreti gösterecek, mümkün oldukça kimseye yük olmamaya çalışıyorlardı.



Bunun en canlı örneği Rasûlullah tarafından birbirine kardeş ilan edilen Sa'd bin Rebi (r.a.), Abdurrahman bin Avf'a (r.a) "Ben mal cihetiyle Medinelî Müslümanların en zenginiyim, malımın yarısını sana ayırdım." demişti. Büyük sahâbi, cennetle müjdelenen 10 kişiden biri olan Abdurrahman bin Avf'ın (r.a) verdiği cevap yapılan teklif kadar ibretlidir; "Allah sana malını hayırlı kılsın benim onlara ihtiyacım yok. Bana yapacağın en büyük iyilik, içinde alış-veriş yaptığınız çarşının yolunu göstermendir." buyurmuştur.

Ticarete başlayan Abdurrahman bin Avf (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.)'in da kendisi için malının çoğalması ve bereketlenmesi için yaptığı duânın da yardımıyla kısa zamanda Medine'nin sayılı tüccarları arasında yerini aldı. Bir keresinde 700 deveyi yükleriyle birlikte Allah yolunda tassadduk etti. Bunun gibi birçok Mekkeli Müslüman, kendilerine göre birer iş bularak, ellerinin emeğiyle geçinmeye başlamışlardır.

Toplumun çeşitli tabakaları bu kardeşlik sayesinde birbirleriyle kaynaştı, kabîlecilik gürur ve düşmanlığını da ortadan kaldırmış oldu. Niyetleri kudî, gayeleri ulvî, içleri dışları nur, faziletli bir toplumun meydana gelmesinde bu

kardeşlik rol oynamıştır. Rasûlullah sefere çıkacağı zaman bu kardeşlerden biri götürür, diğeri de her iki ailenin de mâîşetini temin etmek, idaresini yürütmek için Medine'de kalırdı. Böylece evler sahipsiz ve hâmisiz bırakılmıyordu.

Ensâr'ın, Muhâcir kardeşlerine gösterdikleri bu eşsiz samîmiyet, misafirperverlik, kardeşinaslık, cömertlik, fedakârlık ve ferağatı Cenab-ı Hak indirdiği Haşr Sûresi'nin 9. âyetiyle ilân edip bu davranışlarını methetmiştir. "Daha önce Medine'yi yurt edinmiş ve imanı kalplerinde yerleştirmiş olanlara gelince, onlar, kendi yurtlarına hicret eden din kardeşlerini severler, onlara verilen şeyden dolayı gönüllerinde bir kıskançlık duymazlar ve kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendi nefislerine tercih ederler, kim nefsinin ihtiraslarından korunur ise, işte onlar kurtuluşu erenlerin tâ kendisidir."

Evet, kurulan bu mânevî kardeşlik hiçbir milletin tarihinde rastlanmayacak eşsiz bir şeref tablosudur. Bu kardeşlik neticesinde Asr-ı Saadet dönemi yaşanmıştır. İslâm'ın kısa zamanda inkişafına vesile olmuştur.

Ya bizler! Ne yapıyoruz? Ne yapmamız gerekir? Saadet toplumunun ortaya çıkması, böyle bir kardeşlik tablosunun gerçekleştirilmesi için ne kadar gayret sarf etmemiz lâzımdır?

İçinde bulunduğumuz ve yaşadığımız bu asırda hastalığımızın ne olduğunu ve bu hastalığımızın teşhisini ve reçetesini Yüce dinimiz bize bildirmiştir.

Cenab-ı Hak hayat kitabımız Kur'ân-ı Kerim'de: "Şüphesiz ki Allah bir kavmi (topluluğu) kendi nefislerini değiştirip (düzeltmedikçe) değiştirmez."

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz de bir hadis-i şeriflerinde saadet toplumuna ulaşabilmemiz için bizlere şu tenbihte bulunuyor. "Sizden biriniz kendi nefsi için isteyip arzu ettiğini mü'min kardeşi için de arzu edip istemedikçe mü'min olamaz."

Yani hastalığımızın teşhisi ve reçetesi ortadadır. Geriye uygulaması zor olan, nefsimize zor gelen fakat sağlığımıza kavuşmamız, saadet toplumunu oluşturmamız için şart olan tedaviye başlamamız, tatbika geçirmemiz gerekmektedir.

Onun için de mutlaka birbirimizi sırf Allah rızası için, karşılık beklemezsiniz seveceğiz, birbirimizle hayırda yardımlaşacağız, kaynaşacağız, hoşgörülü olacağız, vefayı hiçbir zaman göz ardı etmeyeceğiz, hor ve küçük görmeyeceğiz, affedici olacağız, birbirimizin kahrını çekeceğiz, paylaşacağız, kendimiz için istediğimizi mü'min kardeşimiz için de istemekle kalmayıp onu kendi nefsimize tercih edeceğiz.

Birbirimizi düzelteceğiz. Sadece düzeltmekle yetinmeyip, bir fide gibi, dikmekle bırakmayıp sulama, zararlı otlardan koruma ve gerekli bakımı yapmamız gerektiği gibi yanlışını düzelttiğimiz kardeşimize her yolda yardımcı olacağız.

“Benim olmadığım yerde kimse yoktur.” şuuruyla başkasından beklemeyeceğiz. İyiliği emir kötülüğü men edeceğiz. Hayır duâlarımızı hiç terk etmeyeceğiz. Hülâsa birbirimizi seveceğiz. Bizler birbirimizi seversek ancak yukarıda sıraladığımız hususların gerçekleşmesi kolaylaşacaktır. Birbirimizi sevmeden iman etmiş bile olamaz isek bu sevgiye ne kadar muhtaç olduğumuz daha iyi anlaşılacaktır. İnsan fedakârlığı sevdiği kimseler için yapar. Çocuğumuza, eşimize, anne ve babamıza sevgi beslediğimizde, onlar için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayız.

Kardeşlerimizi de seversek beklenen bu fedakârlığı gösterebiliriz. Muhabbetten daha muhabbetli ve önemli başka ne var ki? Kardeşliğin mayası sevgidir ashab bu mayayı tutturmuştur. Ah... Neyi, ne kadar sevebileceğimizi bir kavrayabilsek! Her şey o zaman yoluna girer.



Besmele

Her iyilik kapısında bir kilit,
Anahtarı besmeledir, besmele.
Bismillah'la can buluyor her ümit,
Can suları besmeledir, besmele.

Kolay olur besmeleyle zor işler,
Hayra çıkar besmeleyle tüm düşler,
Dar yürekler besmeleyle genişler,
Tek medârı besmeledir, besmele.

Şeytanlara karşı güçlü silâhtır,
Mü'min için tek dayanak Allah'tır,
Dûr olanın sonu elbet eyvahtır,
Yoğu varı besmeledir, besmele.

Zikirdir besmele, selâm da öyle,
Huzur istiyorsan durma zikreyle.
Allah'ın adını hem kalp hem dille
Kul ikrârı besmeledir, besmele.

İsmail Adil ŞAHİN



Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!



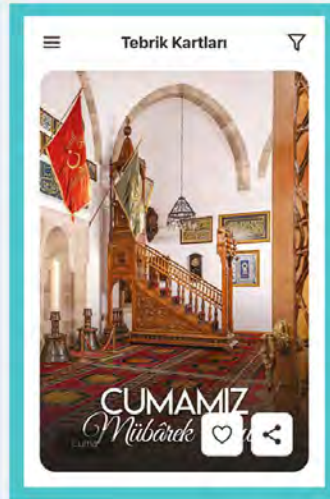
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve IOS için indirebilirsiniz.



NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul





DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR



Divân
RADYO

www.divanradyo.com



Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsi-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

